

PROVINCIE FLEVOLAND

Perspectiefnota

2023-2026

Inhoudsopgave

1	Algemeen.....	4
1.1	Inleiding.....	4
1.2	Inhoud van deze perspectiefnota.....	5
1.3	Beleidsmatige uitgangspunten.....	5
1.4	Financieel perspectief 2023-2026	6
1.5	Leeswijzer.....	7

Deel 1 - Perspectieven, Strategische Agenda en actuele thema's

2	Perspectieven	9
2.1	Inleiding.....	9
2.2	Denklijn 1 - Wat voor een provincie willen wij?	9
2.3	Denklijn 2 – De positie van de provincie.....	11
2.4	Denklijn 3 - Horizontale invulling door samenwerking.....	13
2.5	Denklijn 4 - Onzekerheden	15
3	Strategische Agenda	16
3.1	Energie en klimaat.....	16
3.2	Krachtige samenleving – toekomstbestendige gezondheidszorg	17
3.3	Transitie landbouw.....	18
3.4	Transitie circulariteit en duurzaamheid	19
4	Actuele thema's.....	22
4.1	De basis van Flevoland	23
4.2	De inrichting van Flevoland.....	26
4.3	De samenleving waaraan wij bouwen.....	30

Deel 2 - Meerjarig financieel perspectief

5	Actualisatie meerjarig financieel perspectief	34
5.1	Financiële uitgangspositie.....	34
5.2	Actualisatie algemene dekkingsmiddelen en stelposten	36
5.3	Reserves	39
5.4	Stelpost nieuw beleid	40
5.5	Begrotingsruimte ná de perspectiefnota.....	40

Deel 3 - Voorstellen voor ontwikkelingen met financiële impact

6	Ontwikkelingen met budgettaire gevolgen	42
6.1	Programma 1: Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap.....	42
6.2	Programma 2: Landbouw, visserij en natuur	45
6.3	Programma 3: Economie	49
6.4	Programma 4: Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	51

6.5	Programma 5: Energie, duurzaamheid en milieu	52
6.6	Programma 6: Mobiliteit.....	55
6.7	Programma 7: Vernieuwend bestuur	57
7	Totaaloverzicht voorstellen	64
7.1	Financiële impact voorstellen	64
7.2	Financiële impact per programma (lasten).....	66
8	INDEX	68

1 Algemeen

1.1 Inleiding

In onze planning- en controlcyclus volgen wij de stappen van kaderstellen, begroten, bijstellen en verantwoorden. Daarom stellen wij jaarlijks een perspectiefnota op, waarin wij vooruit kijken en waarmee Provinciale Staten kaders kan stellen voor de komende begroting. De functie van de perspectiefnota is dan ook het schetsen van het beleidsmatige en financiële meerjarenperspectief. Tijdens de algemene beschouwingen op 29 juni van dit jaar kunt u nader richting geven aan de kaders voor de programmabegroting van het volgende jaar, namelijk 2023.

Figuur 1 - De planning- en controlcyclus van het begrotingsjaar 2023

Het is een bijzondere tijd om na te denken over de toekomst. Enerzijds hebben wij de hoop om verder te kunnen gaan bouwen aan een periode waarin corona minder impact heeft. Aan de andere kant zijn er zoveel andere ingrijpende ontwikkelingen, zoals de oorlog in Oekraïne. Momenteel is er ook sprake van een sterk oplopende inflatie en van fors stijgende kosten van energie en grondstoffen. Zowel burgers, bedrijven als de overheid hebben hiermee te maken. Wekelijks verschijnen nieuwe inflatie en andere economische percentages in de media. Het is nu nog onduidelijk hoe hoog de inflatie in 2022 zal zijn en hoe lang wij met een hogere inflatie te maken zullen krijgen. Sommige economen zien het als een tijdelijk verschijnsel, anderen verwachten dat dit beeld meerjarig zal zijn.

Ook de provincie merkt de effecten van de oplopende inflatie. Dit leidt er toe dat goederen en diensten die de provincie afneemt duurder worden, aanbestedingen hoger kunnen uitvallen, sommige door de provincie gesubsidieerde instellingen moeite hebben hun projecten uit te voeren en ook dat er een opwaartse druk is op de looneisen bij de CAO onderhandelingen voor onze medewerkers. In deze perspectiefnota geven wij een schets van de mogelijke impact op ons financieel perspectief (hoofdstuk 5).

1.2 Inhoud van deze perspectiefnota

In het eerste deel van deze nota geven wij een aantal perspectieven en denkrichtingen mee, die gebruikt kunnen worden voor de algemene beschouwingen. Daarvoor hebben wij gebruik gemaakt van inventarisaties van onderwerpen die vooral op de middellange termijn, de periode van deze Perspectiefnota, aandacht van Provinciale Staten vragen. Ook behandelen wij de thema's van de Strategische Agenda die in de Lange Termijn Agenda aan de orde komen.

Het tweede deel omvat de actualisatie van het financiële perspectief. Ten opzichte van de programmabegroting 2022 (en de daarin opgenomen meerjarenraming) zijn er aanzienlijke wijzigingen te melden en is de jaarschijf 2026 toegevoegd. Wij verwachten op basis van de plannen van het kabinet Rutte IV incidenteel hogere inkomsten, zoals een toename van de uitkering uit het provinciefonds en een incidentele compensatie voor de gederfde inkomsten van de opcenten motorrijtuigenbelasting. Daarentegen moeten wij ook rekening houden met een toename van de lasten, ook voor het bestaande beleid. Denk aan de na-ijl effecten van de COVID-19 pandemie en de oorlog in Oekraïne, die zorgen voor schaarste in grondstoffen en een stijgende inflatie.

In het derde deel hebben wij, op basis van de perspectieven en thema's, voorstellen opgenomen om in de begroting 2023 middelen beschikbaar te stellen. De focus bij de financiële voorstellen in deze nota ligt op huidige collegeperiode, maar voor een aantal onontkoombare zaken worden wel meerjarige voorstellen gedaan. De reden daarvan is dat die initiatieven vaak een meerjarig perspectief kennen.

De voortzetting van de ambitie uit het huidige coalitieakkoord, en de intensiteit waarmee dat gebeurt, laten wij over aan een nieuwe coalitie die na de statenverkiezingen in 2023 zal worden gevormd. Daarvoor zijn ook middelen gereserveerd.

1.3 Beleidsmatige uitgangspunten

Coalitieakkoord 2019-2023

In het coalitieakkoord hebben wij aangegeven wat wij deze periode willen bereiken. Wij beogen met onze voorstellen uitvoering te geven aan de ambities uit het coalitieakkoord, bijvoorbeeld op het gebied van circulariteit, duurzaamheid en klimaat. Voor deze ambities hebben wij extra middelen beschikbaar gesteld uit incidentele middelen. Jaarlijks staan wij stil bij de vraag waar focus op moet worden gelegd. Daarmee zorgen wij voor adaptiviteit en flexibiliteit. Dat is ook nodig, want wij zien ons steeds vaker geconfronteerd met ontwikkelingen die niet voorzien konden worden. Zo is het nog onduidelijk wat de gevolgen van de huidige crisis in Oekraïne op termijn kan hebben, maar worden wij nu wel geconfronteerd met hogere prijzen voor de fysieke projecten en het Openbaar Vervoer. Ook het nieuwe kabinet ziet zich al genooddaakt om (deels) te heroriënteren. Gevolgen daarvan zijn nog ongewis. Daarom moeten wij er mee rekening houden dat wij ons beleid en onze middelen nog moeten aanpassen.

Aandachtspunten

In de beeldvormende bijeenkomst van 23 maart 2022 hebben Provinciale Staten aandachtspunten meegegeven in de voorbereiding op deze Perspectiefnota. Wij hebben geprobeerd daaruit de grootste gemene deler te halen en die meegenomen bij het opstellen van deze nota. De perspectiefnota is voor Provinciale Staten bedoeld om aan de hand van de belangrijkste ontwikkelingen het debat te voeren over de koers van Flevoland. In de tweede plaats is het de bedoeling om dwarsverbanden tussen de strategische thema's en integraliteit van opgaven in deze perspectiefnota over het voetlicht te brengen. Van tevoren hebben wij als inhoudelijke onderwerpen voor deze perspectiefnota aangegeven dat wij aandacht zouden besteden aan stikstof, de woonopgave en corona.

Nieuwe bestuursperiode

De accenten uit deze nota zullen mede de koers voor de volgende bestuursperiode bepalen. Ook de verkiezingen voor Provinciale Staten werpen hun schaduw vooruit. Daarom zal dit college zich vooral concentreren op de ambities uit het huidige coalitieakkoord. Tijdens de beeldvormende ronde in maart is een aantal actuele onderwerpen aan de orde gesteld, die nieuw zijn en waarvoor Gedeputeerde Staten op dit moment geen duidelijke opdracht hebben gekregen of die tot nu toe niet als provinciale taak zijn benoemd om daarmee aan de slag te gaan. Het gaat met name om sociaal maatschappelijke onderwerpen, die aansluiten bij de opgave Krachtige Samenleving, maar daar nu geen deel van uitmaken. Uiteraard zijn er directe en indirecte relaties te leggen met het fysieke domein. Maar het betreffen voor onze provincie nieuwe aspecten om eventueel op te acteren. Deze onderwerpen zullen van onze kant dan ook niet van concrete voorstellen voor mensen en middelen worden voorzien en de bespreking daarvan wachten wij af.

Achtergrond

Deze perspectiefnota ziet in de eerste plaats op het jaar 2023. Toch zullen de beschouwingen van Provinciale Staten vooral gaan over de hoofdlijnen en koers van de volgende bestuursperiode. Een aanzienlijk deel van onze inzet is nodig om ons op te maken voor de komende bestuursperiode. In deze nota schetsen wij enkele perspectieven waarmee wij u willen ondersteunen in het afwegen van politieke en bestuurlijke keuzes. Tegen deze achtergrond stellen wij voor dat u het onderlinge debat voert en het college richting geeft als voorbereiding op de eerstkomende programmabegroting. Tegen deze achtergrond schetsen wij u de volgende denklijnen:

- Flevoland is anders dan andere provincies. Wij zijn ons steeds weer bewust van onze eigenheid. En met trots kunnen wij laten zien wat tot stand gekomen is. Niet alles kan, ook niet in Flevoland, maar er is hier ruimte om opnieuw keuzes te maken. Dat past bij ons profiel, bij onze identiteit. En wat voor Flevolandse samenleving ambiëren wij dan? Hoe willen wij dat ons gebied er in 2050 uit ziet?
- Hoe moeten Provinciale Staten ontwikkelingen duiden en aangeboden voorstellen afwegen? De positionering van de provincie in onze samenleving en in het openbaar bestuur is een urgent thema, dat om een antwoord vraagt. Hoe willen Provinciale Staten hun rol innemen en ontwikkelen, bijvoorbeeld in de belangenafwegingen in de fysieke ruimte en voor de samenlevingsvraagstukken?
- Hoe stellen wij ons als overheid op in de samenwerking met anderen? Als middenbestuur kunnen wij van groot belang zijn de regionale schaal, het niveau waarop veel maatschappelijke vraagstukken moeten worden aangepakt? Wat voor samenwerkingspartner willen wij zijn en wat betekent dit voor ons dagelijks handelen en voor de sturingsfilosofie van PS?
- De context waarin wij als provincie functioneren als openbaar bestuur laat zien dat er onzekerheden zijn op de korte en de lange termijn. Wij hebben onze visie op de toekomstige ontwikkeling van Flevoland en tegelijkertijd zullen wij rekening hebben te houden met versnellingen en vertragingen.

1.4 Financieel perspectief 2023-2026

Onze financiële verkenning heeft de programmabegroting 2022 als vertrekpunt. Vervolgens is bezien welke nieuwe inzichten er zijn met invloed op het in de programmabegroting geschetste financiële perspectief, zoals de ontwikkeling van het provinciefonds en van de belastingcapaciteit.

De voornaamste conclusie die op basis van de financiële verkenning kan worden getrokken is dat er een toename van de technische begrotingsruimte wordt voorzien. De toename wordt vooral veroorzaakt door de plannen van het nieuwe kabinet Rutte IV. Die leiden tot hogere verwachte accressen voor het provinciefonds (als gevolg van de hogere rijksuitgaven in het nieuwe regeerakkoord), een compensatie voor gederfde inkomsten op centen MRB en het weer onder de heffing brengen van elektrische voertuigen met ingang van 2025. Daarbij moet wel nadrukkelijk de kanttkening worden gemaakt (waar het gaat om de accressen) dat het hier om voorgenomen

'extra' rijksuitgaven gaat. De praktijk zal moeten uitwijzen of die uitgaven wel allemaal zullen worden gerealiseerd en of dat ook in het voorziene tempo gaat. Als de uitgaven achterblijven, of vanwege heroriëntatie geschrapt worden, zullen ook de accessen lager uitvallen.

De begrotingsruimte bestaat uit de stelpost 'nieuw beleid' en het ongeoormerkte deel van de Brede Bestemmingsreserve (BBR). In de volgende tabel is op hoofdlijnen inzichtelijk gemaakt wat de geactualiseerde begrotingsruimte is.

Tabel 1 – Hoofdlijnen actualisatie begrotingsruimte (bedragen in € * 1 miljoen)

Begrotingsruimte	Stelpost nieuw beleid				BBR
	2023	2024	2025	2026	
Initiële omvang begrotingsruimte	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4 ¹
Aanpassingen (actualisatie financieel beeld)	18,0	18,3	10,4	7,0	5,0
Geactualiseerde begrotingsruimte	18,0	18,3	10,4	7,0	9,4
Waarvan structureel	7,0	7,0	7,0	7,0	
Waarvan incidenteel	11,0	11,3	3,4	0,0	

1.5 Leeswijzer

Deel 1 - Perspectieven, Strategische Agenda en actuele thema's

In hoofdstuk 2 beschrijven wij vanuit enkele perspectieven de afwegingen waar Provinciale Staten voor staan. Vervolgens actualiseren wij de Strategische Agenda, die samen met Provinciale Staten is opgesteld, in hoofdstuk 3. De onderwerpen daarvan zijn cruciaal voor Flevoland en Provinciale Staten willen over de ontwikkeling van deze onderwerpen regelmatig met het college en vooral met elkaar van gedachten wisselen. Dit kan met enige distantie en strategisch, via 'dialoog', maar ook in het reguliere debat, wanneer zich besluitvorming aandient. Vervolgens komt in hoofdstuk 4 een aantal onderwerpen aan bod die actueel zijn. Om die reden worden ze van context voorzien.

Deel 2 - Meerjarig financieel perspectief

Hoofdstuk 5 gaat in op de actualisatie van het financieel perspectief. Ten opzichte van de meerjarenraming die u als laatste heeft vastgesteld (met de behandeling van de programmabegroting 2022) zijn er ontwikkelingen die een aanzienlijke financiële impact hebben.

Deel 3 - Voorstellen voor ontwikkelingen met financiële impact

Aan de hand van zowel de perspectieven, de strategische agenda als de actuele thema's hebben wij in hoofdstuk 5 ontwikkelingen opgenomen, waarvoor wij voorstellen doen om de inzet van mensen en middelen mogelijk te maken.

¹ De geschetste vrije ruimte van € 4,4 mln. betreft de stand per 1 januari 2022, gelijk aan het saldo in de programmabegroting 2022. Dit saldo wordt bij het opstellen van de programmabegroting geactualiseerd.

Deel 1

**Perspectieven,
Strategische Agenda en
actuele thema's**

2 Perspectieven

2.1 Inleiding

Vanuit vier denklijnen geven wij een doorkijk naar de komende jaren en de volgende bestuursperiode:

1. In welk Flevoland willen onze inwoners in 2050 wonen, werken, leven?
2. Welke rol heeft de provincie daarbij en hoe kunnen PS hierop de richting aangeven?
3. Maatschappelijke opgaven: wij doen het samen met anderen, samenwerking en partnerschap
4. Met welke onzekerheden houden wij rekening? Welke invloed heeft de omgeving, wereld om ons heen?

2.2 Denklijn 1 - Wat voor een provincie willen wij?

Grote maatschappelijke vraagstukken maken keuzes nodig

In dit eerste perspectief gaat het vooral over de inhoud (de 'wat'-vraag). De maatschappelijke vraagstukken van vandaag en morgen stellen provincie Flevoland voor keuzes. Hoewel Flevoland als voordeel heeft dat er voldoende ruimte is voor ontwikkeling, merken wij ook dat niet overal alles kan. Er zijn afwegingen te maken en daarmee is het noodzakelijk dat Provinciale Staten richting geven aan de inrichting van ons gebied. Wat is de visie op de samenleving die wij voor Flevoland voor ons zien? Hoe kunnen wij er voor zorgen dat toekomstige Flevolandse prettig leven (wonen, werken, verblijven) in een duurzaam ingerichte provincie, met goede ruimtelijke kwaliteit, openheid, toekomstbestendigheid?

Bouwen aan de Flevolandse samenleving is het uitgangspunt

Provinciale Staten willen inhoudelijk richting te geven aan de ontwikkeling van Flevoland. Daarbij wordt vaak als horizon het jaar 2050 genoemd. Het gesprek hierover zal de komende tijd intensief worden gevoerd in het licht van de opgave om te bouwen aan de Flevolandse samenleving. In Nederland moeten de komende jaren een miljoen woningen worden bijgebouwd. Het Rijk voert meer regie op deze landelijke opgave en wil met Flevoland in gesprek over de bijdrage aan deze opgave. In Samen Maken Wij Flevoland hebben wij als regio dat aanbod inmiddels op tafel gelegd. Wij streven daarbij naar een gezamenlijke aanpak met het Rijk, gemeenten en het waterschap. Gelet op de motie die Provinciale Staten op 26 februari 2020 hebben aangenomen betekent dit meer dan stenen stapelen, onder voorwaarden kan hier gebouwd worden aan een samenleving. Niet alleen aan nieuwe woningen. Leefbaarheid en toekomstbestendigheid van de hele samenleving zijn daarbij het uitgangspunt.

Diverse transitieopgaven hangen met elkaar samen

Naast de woonopgave staan Flevoland en Nederland voor een aantal grote transitieopgaven die met elkaar samenhangen: wij noemen de energietransitie, de kringlooplandbouw en andere vormen van voedselproductie, de grondstoffentransitie, klimaatadaptatie, een natuurinclusieve samenleving en ruimtelijke ordening en de transitie naar een Circulaire Economie. Daarnaast noemen wij de sociaal-maatschappelijke opgaven waaronder de zorg en meer aandacht voor een gezonde leefstijl (bewegen). De nationale woonopgave is onlosmakelijk verbonden met al deze transities. Woningen, kantoren, voorzieningen, bereikbaarheid, infrastructuur (zowel boven- als ondergronds) gaan over energie, grondstoffen, klimaatbestendigheid, natuur, biodiversiteit en stikstof. En over werkgelegenheid, sociale cohesie, gezondheid, comfort en de kwaliteit van de leefomgeving.

Een deel van deze transities hebben wij verwoord en vastgelegd in de opgaven van de Omgevingsvisie Flevoland Straks, met 2030 als horizon. Op basis van deze visie bouwen wij aan de Flevolandse samenleving. Daarbij bouwen wij met trots voort op wat wij met onze inwoners en anderen de afgelopen decennia al hebben gerealiseerd in onze jonge samenleving. De

samenwerking met de andere Flevolandse overheden krijgt vorm via Samen Maken Wij Flevoland en het manifest Wij zijn Flevoland! Daarin hebben alle Flevolandse overheden verwoord wat Flevoland kan bijdragen aan de relevante landelijke opgaven. En als geen ander weten wij in Flevoland dat wij de opgaven in samenhang moeten aanpakken en zetten wij als Flevolandse overheden in op het bouwen van een volwaardige samenleving (brede welvaart).

Samenwerking Rijk en regio willen wij voor lange tijd vastleggen

Hoe ziet Flevoland er over een aantal jaren uit? Vanuit de regionale samenwerking en het manifest dat wij hiervoor hebben genoemd zijn wij in gesprek gegaan met het Rijk. Die gesprekken leiden tot de bereidheid om gezamenlijk te werken aan een brede agenda. De regio en het Rijk zijn van plan afspraken vast te leggen over de verdere ontwikkeling van de Flevolandse samenleving en de maatschappelijke vraagstukken. Dit zal leiden tot een langjarige samenwerking op een groot aantal opgaven. Hiervoor maken wij gebruik van de drie pijlers die u ook aantreft in het werkdocument “Over de brug komen” (versie 1.0, 18 februari 2022). In hoofdstuk 4 leest u meer uitgewerkt over deze indeling. Deze pijlers zijn de dragers voor het bouwen aan een samenleving in Flevoland:

- Vitale steden en dorpen
- Toekomstbestendige regionale economie
- Robuust natuurlijk fundament.

Dit werkdocument ‘Over de brug komen’ (versie 1.0) hebben wij inmiddels beschikbaar gesteld aan Provinciale Staten en is ook aan de gemeenteraden en het waterschap gezonden. In het document zijn de inhoudelijke opgaven en de doelen beschreven. In het najaar (oktober/november) zullen wij aan de volksvertegenwoordigingen in de regio een versie 2.0 voorleggen waarin wij de geconcretiseerde afspraken met het Rijk hebben beschreven. Deze afspraken zullen worden uitgewerkt in een programma dat gezamenlijk door Rijk en regio zal moeten worden gerealiseerd. Over de condities waarmee wij de gesprekken kunnen voeren met het Rijk is met Provinciale Staten overlegd.

Omgevingsvisie FlevolandStraks 2030 en verder moet actueel worden gehouden

In 2020 is de Omgevingsvisie, die eind 2017 is vastgesteld, vertaald in de Uitwerkingsagenda 2020-2025. Daarin is tegelijkertijd uitvoering gegeven aan de voornemens van het huidige coalitieakkoord. Het uitgangspunt daarbij is dat de Omgevingsvisie adaptief en flexibel is en moet blijven. Dat betekent dat de accenten en keuzes voortdurend worden herijkt: dragen ze bij aan de realisatie van de doelen en zijn dit nog steeds de opgaven waarvoor wij kiezen? Of vragen de ontwikkelingen van vandaag om andere prioriteiten? Moeten wij onze middelen anders inzetten? De Omgevingsvisie is compact en adaptief. De evaluatie die de afgelopen maanden met Provinciale Staten is uitgevoerd leidt tot de vraag of de visie moet worden geactualiseerd of herijkt om richting te kunnen willen geven aan de verdere ontwikkeling van Flevoland.

Ruimtelijke keuzes waarbij belangen worden afgewogen zijn nodig

Daarnaast wordt gewerkt aan een ruimtelijke kaart van Flevoland (alle opgaven met een ruimtelijke component), een panorama Flevoland en de tweede monitor Omgevingsvisie. De samenwerking van onze regio met het Rijk tot een herijking van onze ruimtelijke keuzes zal leiden. Belangen en waarden moeten daarbij tegen elkaar worden afgewogen. Instrumenten van de Omgevingswet, zoals de provinciale lijst van gevallen van provinciaal belang, moeten hiervoor worden ingezet. Een afwegingskader waarmee varianten of scenario's voor de perspectieven 2050 worden getoetst, moeten Provinciale Staten helpen bij het maken van een zorgvuldige belangenafweging.

2.3 Denklin 2 – De positie van de provincie

Flevoland heeft veel bereikt en heeft veel te bieden

Wij zijn er trots op hoe Flevoland zich de afgelopen decennia heeft ontwikkeld. Vanaf de bodem is een samenleving opgebouwd. Deze tijd vraagt om keuzes voor een volgende fase voor Flevoland. Keuzes maken in een zekere schaarste en een eigenzinnige aanpak die past bij ons gebied en ons karakter. Flevoland heeft ruimte, fysiek en mentaal, om een nieuwe fase te starten. In Flevoland willen wij onze bijdrage leveren aan landelijke opgaven en tegelijkertijd realiseren wij voor onze Flevolandse inwoners een betere en duurzame samenleving.

1. Flevoland is onderdeel van en grenst aan verschillende regio's waar de woningnood het grootst is: de hoog stedelijke metropoolregio Amsterdam, de stedelijk-agrarische regio Zwolle en de metropoolregio Utrecht.
2. Flevoland kent een relatief lage ruimtedruk en heeft daardoor in vergelijking met andere regio's meer ruimte voor het oplossen van vraagstukken. Bovendien is Flevoland ontwikkeld om oplossingen te bieden voor Nederland, met name voor voedselproductie en wonen. Maar de grote opgaven van deze tijd vragen ieder voor zich om (veel) ruimte en dat dwingt ook in Flevoland tot zuinig ruimtegebruik en een nadruk op het combineren van functies. Ook onze regio moet een nieuwe balans vinden tussen het versnellen van de woningbouw en het voldoen aan de kwalitatieve vraag naar een duurzame ontwikkeling van de al ontwikkelde Flevolandse samenleving. Een ander voorbeeld is de energievoorziening van de toekomst. Meer inwoners, woningen, bedrijvigheid, digitalisering: de huidige energievoorziening is aan haar grens.
3. Flevoland heeft een naam hoog te houden als een 'can do'-regio. Dat geeft ons een unieke positie. Dit blijkt uit de grote bijdrage die Flevoland al levert aan andere nationale opgaven, zoals de energietransitie of het natuurnetwerk. Onze regio heeft ruime ervaring met integrale gebiedsontwikkeling. Flevoland kent een coalition of the willing van overheden en andere partijen om te investeren in onze samenleving.

Optrekken als één overheid wordt de komende tijd zichtbaar in Flevoland

Wij zien veranderingen in het openbaar bestuur. Vanuit de ervaringen in de samenwerking in het Interbestuurlijk Programma (IBP) is bijvoorbeeld in de rapportage 'Als één overheid' de ambitie geformuleerd opgaven gezamenlijk aan te pakken. Daarbij wordt de traditionele rolverdeling niet langer rigide gehanteerd; "je gaat erover of niet" is niet meer aan de orde. Overheden vullen elkaar aan en de maatschappelijke vraagstukken verschillen per gebied. Tegelijkertijd verwachten wij dat de herkenbaarheid van de provincies toeneemt. Als overheid tussen Rijk en gemeenten kunnen wij bij uitstek een rol vervullen in de aanpak van de bovenlokale opgaven. Wij willen daarop inspelen en ons als gelijkwaardige partners opstellen. Vraagstukken van decentralisaties, medebewind en financiële afhankelijkheid, een 'eigen belastinggebied', herziening van Gemeente- en Provinciefonds, zullen deze regeerperiode aan de orde komen. Die vraagstukken gaan niet alleen om geld, maar ook om verhoudingen.

Samenwerking organiseren in navolging van het IBP

In februari 2018 is het Interbestuurlijk Programma (IBP) van start gegaan. Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen hebben daarin afgesproken om samen een aantal grote maatschappelijke opgaven aan te pakken, een tiental opgaven met ambities zijn gedefinieerd. Het Interbestuurlijk Programma (IBP) heeft als doel die samenwerking tussen het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen te verbeteren op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid.

Door de verbreding van de normeringsmethodiek (ook wel bekend als 'samen de trap op, en samen de trap af') en door de intensivering van het Rijk die doorwerken via deze normeringsmethodiek zouden meer middelen beschikbaar komen voor het gemeente- en provinciefonds. Dit zou gemeenten en provincies meer vrij besteedbaar budget geven. Deze hogere accessen werden weliswaar aangeduid als 'IBP middelen', maar gemeenten en provincies waren volledig vrij in de aanwending hiervan (de accessen behoren tot de algemene middelen

waarop geen bestedingsverplichting rust). Over de uitvoering van dit programma is in 2019 een voortgangsrapportage voor de Tweede Kamer opgesteld en het Programma is inmiddels afgesloten. Op diverse opgaven is intensief samengewerkt, op andere onderdelen hebben de overheden gewerkt op basis van eigen keuzes en maatwerk aan de opgaven gewerkt. De samenwerking heeft met name geleid tot de kennisuitwisseling en leerpunten.

In Flevoland is er eerst voor gekozen de verwachte hogere accressen apart te oormerken binnen de stelpost Nieuw beleid, in afwachting van een nadere uitwerking van het IBP. Dit is aldus verwerkt in de Programmabegroting 2019, die Provinciale Staten op 14 november 2018 hebben vastgesteld. In het Flevolandse coalitieakkoord 2019-2023 is onze inzet op de thema's van het IBP uitgewerkt. In de hoofdstukken Ruimtelijke ontwikkeling, Wonen & Water, Energie & Milieu en Mobiliteit is aangegeven wat Flevoland in het kader van het IBP gaat doen. Daarbij zijn de middelen van het oormerk IBP integraal als dekking verwerkt in de programmabegroting 2020, die Provinciale Staten hebben vastgesteld op 13 november 2019, waarmee het oormerk IBP binnen de stelpost Nieuw Beleid vanaf 2020 is vervallen.

Rol van de provincie: hoe willen wij ruimtelijk regisseur in de regio zijn?

Een recente ontwikkeling bij het Rijk is dat het kabinet de regie herneemt, bijvoorbeeld op de volkshuisvesting. Het Rijk zet de lijnen uit en stelt normen. Regie nemen betekent echter niet: het vraagstuk zelfstandig oplossen. Medeoverheden spelen, samen met het Rijk, een belangrijke rol in de taak 'volkshuisvesting'. Op deze en andere onderwerpen wil het kabinet nationale doelen vastleggen en in afstemming met de provincies regionale prestatieafspraken maken. Dit betekent dat aan de provincie wordt gevraagd actiever te worden op terreinen die wij de afgelopen decennia tot de gemeentelijke autonomie rekenden.

In IPO-verband hebben de provincies hierover nagedacht en aan de hand van het document Rol in de Ruimte zijn besprekingen gevoerd binnen de provincies. Een nadrukkelijker rol en positie van de provincie betekent een andere wijze van werken. Daarbij is te onderscheiden tussen verticale sturing, waarbij bepaald wordt welke opgave en welke programma moet worden gerealiseerd, en horizontale sturing waarbij de overheden in onderlinge afstemming afspraken maken over de realisatie van deze opgaven. Dit vraagt vroegtijdige afstemming aan de voorkant, zodat de opdrachten realistisch, haalbaar en betaalbaar zijn. Als voorbeeld kan worden gedacht aan de systematiek van de Regionale Energie Strategieën. Met name in ons regionale verband zal de horizontale vorm van sturing moeten worden vormgegeven.

Ook de adviezen in de tussenrapportage 'Leren van de Omgevingsvisie' wijzen in de richting van een actievere sturing door Provinciale Staten, programmering, voortgangsbewaking en monitoring. Uiteraard in afstemming met de medeoverheden, maar wel vanuit een regionale verantwoordelijkheid.

De positie van de provincie is vaak bediscussieerd, maar nu krijgt de provincie een prominente plaats om als regisseur in de regio op te treden. Deze steviger rol van de provincie vraagt overigens van het Rijk een eenduidige sturings- en samenwerkingsaanpak: geen versnippering van gebiedsgericht Rijksbeleid; niet beleid over de schutting gooien en loslaten. Het is meedoen en samen optrekken, samen verantwoordelijk zijn voor resultaten. Werken als één overheid, echt integraal werken en sturing geven aan transitieopgaven. Welke rol wil de provincie innemen, hoe willen Provinciale Staten als democratisch gekozen orgaan richting geven aan de ontwikkeling van Flevoland.

Hoe wij dat doen? Opgavegericht!

In de vorige periode hebben Provinciale Staten zeven maatschappelijke opgaven vastgesteld in de Omgevingsvisie Flevoland Straks en daarbij aangegeven 'opgavegericht werken' centraal te stellen. Deze vraagstukken voor Flevoland overstijgen de duur van een collegeperiode, ze zijn gericht op 2030 en verder.

Opgavegericht werken is vooral een andere manier van werken:

- De maatschappelijke opgave is leidend: het gaat om de aanpak van een meerjarig vraagstuk en niet om 'wie wat precies doet'. De betrokken organisaties, of onderdelen daarvan, dragen hun steentje bij zodat de opgave integraal wordt opgepakt. Dit vraagt afstemming en co-creatie in plaats van een sectorale aanpak.
- De opgave is een manier van werken, waarbij wij en onze partners op basis van gelijkwaardigheid (netwerk) werken aan een (maatschappelijk) vraagstuk.
- Voor Provinciale Staten betekent werken aan opgaven een meer kwalitatieve en strategische rol. Richting geven en afwegingen maken van de betrokken belangen. En daarbij ruimte bieden aan partners om hun aandeel van de opgave ter hand te nemen. Samen sturing geven betekent loslaten. Samen bekostigen noopt tot goede bestuurlijke afstemming en monitoring (governance).
- In de formulering van het vraagstuk en in de aanpak ervan trekken de stakeholders (betrokkenen, inwoners, partners en overheden) samen op.

De grote maatschappelijke opgaven, zoals wij die in onze Omgevingsvisie hebben beschreven, willen wij 'opgavegericht' aanpakken. Dat houdt in dat wij deze opgaven centraal stellen, in plaats van de afzonderlijke beleidsvelden. Daarmee geven wij ook inhoud aan de intentie van de Omgevingswet, die de basis vormt voor een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. Het uitgangspunt hierbij is het bewaken van de balans tussen het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving, met het oog op een duurzame ontwikkeling. Het betekent ook dat wij deze vraagstukken niet alléén aanpakken, maar gezamenlijk en actief de kerntaken en kernkwaliteiten benutten van de partijen binnen onze netwerken die hieraan iets kunnen toevoegen, op basis van gedeelde belangen. De provincie wil ondersteunend en dienstbaar zijn aan de samenleving. De Omgevingswet biedt de ruimte voor initiatieven van derden.

Het opgavegericht werken voeren wij door. De samenwerkingsagenda van de provincie, de gemeenten en het waterschap geeft aan dat de overheden elkaar verder kunnen versterken. De samenwerking die tot stand is gekomen rond de Omgevingsvisie.

2.4 Denklijn 3 - Horizontale invulling door samenwerking

Verbinding met de omgeving om resultaten te bereiken

Naast aansturing verwacht het Rijk veel van regionale uitvoeringskracht. De rijksoverheid kan veel dingen niet zelf doen. Den Haag is ver weg en belangrijke vraagstukken overstijgen de gemeentelijke schaal; wij constateren een regionalisering van de aanpak van opgaven. Ook daarin heeft provincie Flevoland het voordeel dat de bestuurlijke grenzen van provincie en regio in veel thema's samenvallen. Onze samenwerking met platforms als de Metropool Regio Amsterdam (MRA), regio Zwolle, maar ook richting noordelijk Nederland, noordwest Veluwe en Utrecht vragen voortdurend afstemming. Zo heeft Flevoland een meerzijdige oriëntatie en verbindt zij regio's en opgaven met elkaar.

Bestuurlijke samenwerking, werken als één overheid: wij vinden elkaar steeds beter

Als onderdeel van 'bestuurlijke vernieuwing' investeren wij in de bestuurlijke samenwerking binnen onze regio. Wij weten elkaar als gemeenten, provincie en waterschap steeds gemakkelijker te vinden en doordat wij elkaar beter leren kennen neemt het onderlinge vertrouwen toe. Dit leidt de laatste tijd tot intensivering van de samenwerking waarbij een beroep wordt gedaan op onze inzet, ondersteuning of aanjaagfunctie. Op dergelijke hulpvragen gaan wij graag in als wij meerwaarde kunnen bieden. Deze tendens past bij de ontwikkeling om meer als één overheid naar buiten te treden. Elke overheid draagt haar steentje bij in de aanpak van de maatschappelijke opgaven en transities.

De bovenlokale samenhang en de regionale belangen van vraagstukken wordt herkend en daarmee de meerwaarde van een gezamenlijke aanpak. Soms doet de provincie een stap naar voren wanneer dat, bijvoorbeeld in een bepaalde fase van de opgave, noodzakelijk is.

Dat doen wij ook omdat deze samenwerking bijdraagt aan onze – gezamenlijke – bestuurskracht en een effectieve aanpak van de opgaven. Deze meerwaarde in de samenwerking komt onze inwoners ten goede. Die samenwerking wordt de komende tijd intensief, zeker wanneer wij als regio met het Rijk samen de doorontwikkeling van Flevoland willen aanpakken. Over de vorm van die gezamenlijke aanpak willen wij in overleg treden met het nieuwe kabinet.

Samenwerking Rijk en regio richten wij verder in om succesvol te zijn

Sinds eind 2020 kent Flevoland de regionale samenwerking ‘Samen Maken Wij Flevoland’ (SMWF). Gemeenten, waterschap en provincie van Flevoland vormen samen één regio. Wij trekken als Flevolandse overheden samen op om de grote opgaven en transities het hoofd te bieden. Daarvoor hebben wij in de zomer 2020 het manifest Wij zijn Flevoland! opgesteld als ons aanbod aan de Tweede Kamer en met het oog op de nieuwe kabinetsperiode.

Met het Rijk is een traject van overleg gestart. Gezamenlijk wordt gewerkt aan een set van afspraken voor de toekomst van Flevoland. Vanuit het Rijk dragen diverse departementen intensief bij aan het perspectief voor Flevoland voor de komende decennia. Drie regionale thema's zijn uitgewerkt:

- Vitale steden en dorpen (bouwen van een samenleving);
- Een duurzaam natuurlijk fundament (leefbaarheid landelijke gebied, transitie landbouw, voedsel);
- Sterke regionale economie, innovatie en werkgelegenheid.

Effectieve samenwerking vraagt afstemming aan de voorkant en bouwen aan vertrouwen

In de regio voeren wij de komende maanden een intensief overleg om onze gezamenlijke maatschappelijke en ruimtelijke visie te bepalen. Onze ambitie is om daarbij als regio, juist met onze verscheidenheid binnen de provincie, de ontwikkeling van de Flevolandse samenleving samen te versterken. Hiervoor is het nodig onze samenwerking in de regio verder te verstevigen: wij willen gezamenlijk optrekken, dezelfde koers hebben, als regio optreden en eenzelfde geluid laten horen. Wij zijn trots op de samenwerking die de afgelopen periode is gegroeid. En bij het Rijk is dat zeker niet onopgemerkt gebleven.

Inhoudelijk bereidt Flevoland zich voor op de toekomst. Wij hebben daarbij gekozen om het bouwen van een samenleving centraal te stellen en van daaruit de ‘woonopgave’ als kernvraagstuk te beschouwen, een van de redenen om de polders te ontwikkelen. Met een goede bodem- en waterkwaliteit als fundament voor die samenleving. Om een samenleving duurzaam te bouwen zien wij de woonopgave in samenhang met andere thema's (klimaat, werkgelegenheid, bereikbaarheid, energie, voorzieningen, et cetera). Dat zijn basisvoorwaarden die voor Flevoland noodzakelijk zijn.

Met het Rijk wordt intensief overlegd om concrete afspraken te maken over de ontwikkeling van onze provincie en de bijdrage aan landelijke en regionale opgaven. Nogmaals met als uitgangspunt: een integrale benadering om een samenleving te bouwen. Wij willen immers dat Flevoland ook in de toekomst een aantrekkelijk en levendig gebied is.

Effectieve samenwerking vraagt draagvlak en democratische legitimatie

Provinciale Staten, gemeenteraden en het waterschap zal de komende maanden worden gevraagd in te stemmen met de hoofdlijnen en randvoorwaarden die wij in Flevoland nodig vinden om onze toekomst duurzaam te verwezenlijken. De komende maanden zullen Provinciale Staten nodig hebben om samen met de medeoverheden als regio (ruimtelijke) keuzes en de regionale belangen af te wegen; immers in onze regio spelen ook tegengestelde belangen. Dergelijke dilemma's moeten ter tafel komen. Het Rijk streeft ernaar om tot afspraken te komen in oktober en november 2022.

Voor een zorgvuldig proces zullen staten en raden daarover geraadpleegd moeten zijn om tot langjarige afspraken en samenwerking te komen in een regionale (samenwerkings-)agenda.

Slagvaardige samenwerking vraagt ruimte, doorzettingsvermogen en inzet

Om met deze opgaven aan de slag te gaan en tot resultaten te komen zal met de andere overheden en met de partners tijd en menskracht moeten worden ingezet. Want samenwerking, voorkantsturing, programmering en verantwoording, draagvlak en legitimatie kosten capaciteit en specifieke vaardigheden. Wij zullen met voorstellen komen over de governance van deze samenwerking in de regio en de organisatie van deze opgaven. Uiteraard worden de voorstellen die in de Perspectiefnota zijn opgenomen over de versterking van de organisatie hierbij betrokken.

2.5 Denklijn 4 - Onzekerheden

De wereld is veranderd, wat betekent dit voor onze provincie?

Provinciale Staten stellen regelmatig aan de orde dat de relatie tussen samenleving en de overheid meer aandacht vraagt. Bij de plannen voor de toekomst van Flevoland zal de betrokkenheid van de inwoners moeten worden vergroot. Als provincie willen wij het gesprek en de verbinding met de samenleving vergroten en waar nodig te herstellen. Dit is een moeilijke opgave waarin ook PS een belangrijke rol vervullen. Wij nemen waar dat een tweedeling in de samenleving en kansenongelijkheid toeneemt. De opkomst bij verkiezingen laat zien dat inwoners zich onvoldoende betrokken voelen bij de politiek en de overheid. De huidige crises zorgen voor extra onzekerheden. Wat betekent dit voor de besluitvorming van Provinciale Staten? Hoe zorgen wij voor draagvlak en legitimatie bij de verbouwing van Flevoland?

Ontwikkelingen op gang brengen, initiatieven nemen, proberen en afwegen

Het past bij onze provincie om ruimte te geven aan initiatieven en proeven. Dat hoort bij onze houding van lef en kansen benutten. Verantwoord risico's gaan samen met een ontwikkelingsgerichte provincie. Terughoudend zijn past daar minder bij. De vraagstukken van nu en morgen zijn te groot om stil te staan en ontwikkelingen waarvoor Flevoland indertijd is gerealiseerd voort te zetten en nieuwe kansen te benutten en de Flevolandse samenleving verder te brengen. Nieuwe provinciale opgaven, nieuwe taken, een andere rol vragen ook om voldoende middelen. Hierover is recent door een externe deskundige een onderzoek gepubliceerd. Inmiddels is onderzocht dat Flevoland op dit terrein een achterstand heeft en om de opgaven aan te kunnen zijn een goede financiering en een adequate organisatie een randvoorwaarde.

Koers voor Flevoland: nu keuzes maken voor lange tijd

De ontwikkelingsrichting van Flevoland wordt mede bepaald door keuzes die in deze bestuursperiode worden gemaakt. Dit geldt zowel voor de ruimtelijke afwegingen, als voor de sociaal-maatschappelijke opgaven waarvoor Flevoland zich gesteld ziet. Bij nieuwe ontwikkelingen hebben wij de verantwoordelijkheid naar de huidige en toekomstige inwoners van onze provincie om rekening te houden met de onbalans in de samenleving, met kwetsbaarheden en (deels) ontbrekende voorzieningen. Bij voorstellen over de toekomst van Flevoland zullen wij een integrale afweging maken en leren van lessen uit de ontwikkelingsgeschiedenis van onze provincie.

Onze regio, provincie, gemeenten en waterschap, is bestuurlijk klaar voor een verdere ontwikkeling van Flevoland. Om perspectief te bieden aan de huidige en toekomstige inwoners is Flevoland bereid om bij te dragen aan de aanpak van de grote landelijke opgaven. Niet alleen bestuurlijk vraagt dit om overeenstemming, ook onze inwoners moeten meedenken en meeprofiteren van deze ontwikkelingen. Daarop zijn onze inspanningen gericht. Onze provincie is overzichtelijk, kleinschalig en er is fysieke en mentale ruimte om voor maatschappelijke opgaven oplossingen te realiseren.

3 Strategische Agenda

Provinciale Staten bepalen de kaders en de ontwikkelingsrichting voor Flevoland. In deze statenperiode hebben zij zich als doel gesteld om zich intensiever met een aantal majeure thema's bezig te houden. Om de dialoog onderling en met de samenleving te faciliteren en de gewenste focus aan te brengen is een strategische agenda tot stand gekomen. Het is de bedoeling dat deze thema's periodiek worden besproken en gevolgd, ook los van het politieke debat. Dit zijn niet per definitie de politiek belangrijkste onderwerpen. Informatie-uitwisseling, periodieke monitoring, verdieping en integrale verkenning van belangen staan centraal.

In 2020 zijn zes bestuursperiode overstijgende onderwerpen gekozen, namelijk: 1) energie en klimaat, 2) toekomstbestendige zorg, 3) transitie landbouw, 4) transitie circulariteit en duurzaamheid, 5) bestuurlijke vernieuwing en 6) woonopgave. Er zijn relevante onderwerpen die op een andere wijze ook samen met Provinciale Staten worden gevolgd, zoals 'economie'. Hieronder volgt een korte toelichting van de stand van zaken rondom de strategische thema's. In de afwegingen die Provinciale Staten hebben te maken is het goed een open en constructieve dialoog te voeren op deze thema's, die mede bepalend zijn voor de koers van Flevoland.

3.1 Energie en klimaat

Landelijk

Iedereen zal gaan merken dat Nederland werkt aan klimaatneutraliteit in 2050. "Maar het kan alleen als het rechtvaardig gebeurt," zegt Diederik Samsom, kabinetschef van Eurocommissaris Frans Timmermans. Wat is dat eigenlijk: 'rechtvaardig'? Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat definieert: "Het verdelen van de voor- en nadelen over alle sectoren, zodat iedereen meedoet. Daar zitten vele dimensies aan." Bijvoorbeeld: wat zijn de maatschappelijke kosten? Hoe worden de lasten verdeeld tussen generaties, tussen arme en rijke landen? Welke banen ontstaan en er wel beroepen verdwijnen? Het gaat over meepraten en -beslissen. En wat te denken van de verdeling tussen generaties? Betalen de jongeren nu de boete voor het klimaatprobleem dat door vorige generaties is veroorzaakt? Hoe gebruiken wij de verdeling van fysieke ruimte (bijvoorbeeld op de Noordzee of op land) of de verdeling van grondstoffen.

Twee kanten in de aanpak van klimaatverandering:

- Klimaatverandering vindt plaats en moet afgeremd worden. Dit is de kant van klimaatmitigatie; zoals in Parijs afgesproken, maatregelen om de uitstoot van CO₂ en broeikasgassen naar 0 terugbrengen vóór 2050. Met als doel de temperatuurstijging te beperken tot 1,5 graad Celsius.
- Klimaatadaptatie: dat het klimaat en het weer veranderen is merkbaar: hoge temperaturen en een extremer neerslagpatroon. Flevolandse wonen veilig onder de zeespiegel. Dat blijft het geval, maar er zijn genoeg redenen om aan klimaatadaptatie en klimaatmitigatie te werken.

Flevoland

Het Deltaprogramma heeft tot doel Nederland klaar te maken voor de gevolgen van klimaatverandering. Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen hoogwater en overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. In Flevoland werken wij samen aan een klimaatrobuuste provincie en met de regio's (Veiligheidsregio, IJsselmeergebied, Zoetwaterregio, Klimaatadaptatieregio Flevoland).

Op 20 november 2019 hebben Provinciale Staten ingestemd met de afspraken die zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord en ook om deze uit te voeren. Uiteraard voor zover die afspraken de bevoegdheden van de provincie raken.

Wij nemen het Klimaatakkoord als uitgangspunt en zullen nadere voorstellen doen over onze bijdrage aan de landelijke aanscherping van de doelstelling naar 55-60% CO₂-reductie in 2030. De klimaat- en energietransitie is een complexe en grote opgave. Die doe je niet alleen. Dat vraagt dat iedereen naar eigen vermogen een bijdrage levert. De aanpak van klimaatverandering, zowel de mitigatie als de adaptatiekant, hangt samen met veranderingen met andere opgaven. Denk aan het effect op biodiversiteit, voedselproductie, ruimtelijke ordening, etc. Flevoland groeit verder, met ruim 100.000 huizen. Daarmee groeit ook het aantal inwoners dat werkt, zich verplaatst en recreëert. Allemaal activiteiten waarvoor energie nodig is.

De problemen bij het huidig energiegebruik en de onontkoombare energietransitie zullen ingrijpen op het leven van de inwoners van Flevoland. Daarom is het wenselijk maximaal in te zetten op participatie, overleg en inspraak waarmee brede maatschappelijke instemming in aanzienlijke mate de kwaliteit van het resultaat zal bepalen.

- De realisatie van de Regionale Energie Strategie (RES) Flevoland 1.0 (hierna RES 1.0, 30 juni 2021 Provinciale Staten) zorgt voor een relatief hoge Flevolandse bijdrage aan het nationale programma (ruim 16%). Flevoland loopt voorop met de duurzame opwek van energie op land (wind en zon). Wij streven naar een reductie van energiegebruik in de mobiliteit en de toepassing van waterstof voor vervoer.
- Ook voor Flevoland geldt dat de energie-infrastructuur samenhangt met haar sociaaleconomische ontwikkeling. De energie-infrastructuur kent capaciteitsproblemen en congestie waardoor provinciale, regionale en landelijke doelen ten behoeve van duurzaamheid in de verdrukking komen. Dit zijn nieuwe taken voor de provincie. Als provincie kunnen wij ruimtelijke mogelijkheden bieden voor innovatieve toepassingen. Wij kunnen bevorderen dat het lokaal opslaan en onderling delen of verhandelen van opgehaalde elektriciteit de netwerken ontlast.
- Energie levert ook (nieuwe) werkgelegenheid: veel mensen in Flevoland hebben baat bij de energietransitie.
- De relatie met de kwaliteit van het landschap: de energietransitie zal in Flevoland nog meer dan nu al zichtbaar worden: meer windmolens, ruimte voor aantallen zonnepanelen en schakel- en transformatorstations. Veel van deze uitbreidingen lijken niet of nauwelijks te vermijden. De provincie zal onverminderd aandacht geven aan landschappelijke inpassing inclusief vraagstukken als slagschaduw en aspecten van biodiversiteit en trillingen.
- Energiearmoede is een actueel onderwerp, sinds de prijzen voor energie sterk stijgen, onder andere door de Russische invasie van Oekraïne. Enerzijds zorgt deze ontwikkeling ervoor dat het rendement van verduurzamingsmaatregelen stijgt, anderzijds kan een toenemend aantal huishoudens de kosten voor verwarming niet of nauwelijks betalen. Deze huishoudens komen aan verduurzaming niet toe. Met name het Rijk moet maatregelen treffen om te voorkomen dat de leefbaarheid in bijvoorbeeld Flevoland verder afneemt.

3.2 Krachtige samenleving – toekomstbestendige gezondheidszorg

Landelijk

Op basis van het regeerakkoord zien wij dat het rijk inzet op verdere aanpassingen (transitie) in de gezondheidszorg en het sociaal domein. Met het Pact Passende Zorg (de 'juiste zorg op de juiste plek' gekoppeld aan aanpassingen in het zorgstelsel vanwege de betaalbaarheid) komt de Nederlandse Zorgautoriteit met nieuwe regiobeelden. Deze beelden kunnen, zeker op de langere termijn, tot een herschikking van het (regionale) zorglandschap leiden.

Flevoland

Ook voor Flevoland is het zorglandschap een relevant aspect voor nu en de toekomst. Flevoland wil als pilot fungeren in de ontwikkeling van een nieuwe inrichting van zorg en heeft in het perspectief van bovenstaande interessante aanknopingspunten voor de landelijke transitie te bieden. De Staten hebben in februari de bijdrage aan de Zorgtafel Flevoland verlengd tot maart 2024 en daarmee heeft de provincie een goede uitgangspositie.

De woonopgave in Flevoland leidt de komende twintig jaren tot een forse toename van het aantal inwoners. Niet alleen neemt het aantal toe, ook dubbele vergrijzing en bijvoorbeeld (arbeids-) migratie zijn van invloed op de bevolkingssamenstelling. Uitgaande van het gedachtengoed van 'brede welvaart' en de Sustainable Development Goals (SDG's) weten wij als geen ander hoe belangrijk het is dat wij de hele samenleving en leefomgeving ontwikkelen en niet alleen woningen bouwen. Dit biedt kansen de kracht van Flevolandse en de Flevolandse samenleving(en) verder te ontwikkelen en het voorzieningenniveau te versterken. Wij zullen daarom de monitor Brede Welvaart goed kunnen gebruiken in de beleidskeuzes die Provinciale Staten hebben te maken.

Leefbaarheid, welbevinden, participatie en sociale cohesie gaan hand in hand. In Flevoland zien wij een relatief lage sociale cohesie in stedelijke gebieden en gemiddeld lagere SES (welvaartsniveau) bij inwoners. De coronacrisis heeft niet alleen de kwetsbaarheid van ons zorgstelsel laten zien (te weinig personeel, capaciteit/ flexibiliteit en te hoge kosten), maar ook van onze inwoners. Mentale weerbaarheid (bijvoorbeeld eenzaamheid) en fysieke gezondheid (denk aan 'obesitas epidemie') - de basis om effectief om te kunnen gaan met grote maatschappelijke veranderingen - staan onder druk. Ook bij de jonge generatie, denk aan onderwijsachterstanden, sociale vaardigheden, kwetsbare gezinssituaties².

Gezondheid en veerkracht is niet alleen afhankelijk van individuele gedragskeuzes, maar hangt samen met allerlei levensdomeinen. De gezondheid van inwoners is sterk afhankelijk van beleidsbeslissingen op allerlei terreinen zoals openbare ruimte, veiligheid, cultuur of economie. Daarom is het belangrijk om bij alle ontwikkelingen te kijken naar de effecten van beleid op de gezondheid van mensen en vice versa: sterke schouders kunnen meer dragen (denk bijvoorbeeld aan de directe relatie tussen (ervaren) gezondheid, participatie en werk). Hetzelfde geldt voor preventie (SER 2021)³. Daarom blijft het belangrijk als provincie bij te dragen aan regionale netwerken zoals de Zorgtafel, kennisontwikkeling en cross sectorale samenwerking.

3.3 Transitie landbouw

Landelijk

Een van de speerpunten van het nieuwe kabinet is de transitie naar duurzame landbouw en verkorting van de ketens. Ook is er veel aandacht voor stikstof en voor de leefbaarheid van het landelijk gebied. Deze thema's spelen eveneens sterk in onze provincie, die mede tot stand is gekomen als gebied voor de voedselvoorziening.

Flevoland

Flevoland heeft een sterke en innovatieve landbouw- en tuinbouwsector. Duurzame voedselvervaardiging en voedselveiligheid zullen in Flevoland belangrijke thema's zijn de komende jaren. En wij hebben de ambities en mogelijkheden om onze koploperspositie in de toekomst te behouden. Het aanpassingsvermogen van de agrosector is groot waardoor nieuwe ontwikkelingen, bedrijfsvormen en technieken, in Flevoland hun weg vinden naar de praktijk. Mooie voorbeelden zijn de grootschalige biologische landbouw, experimenten op het gebied van kringlooplandbouw, een toenemende productie van plantaardige eiwitten en het toenemend gebruik van data en digitale hulpmiddelen.

Samen met de sector en kennisinstellingen, zoals de Boerderij van de toekomst, de Aeres Hogeschool, Flevocampus, geven wij vorm aan de transitie naar kringlooplandbouw, terwijl wij tegelijkertijd met partners in de voedselsector toewerken naar het verkorten van de ketens en een omslag naar meer plantaardige eiwitten. Hiermee geven wij uitvoering aan de ambities uit de opgave Landbouw Meerdere Smaken, onderdeel van de Omgevingsvisie Flevoland Straks, en

² Sociaal Cultureel Planbureau, 2021

³ Society for Ecological Restoration, <http://ser2021.org/>

sluiten wij aan bij nationale en internationale ontwikkelingen gericht op gezonde voeding, minder belasting van het milieu en eerlijke prijzen voor producent en consument.

De opgave om de landbouw te ontwikkelen tot een duurzame kringlooplandbouw met korte ketens zal zich de komende jaren ook in Flevoland zichtbaar ontwikkelen. Samenhang met circulariteit, voedsel en gezondheid, klimaat en leefklimaat, stikstof, natuur en woningbouw zijn duidelijk aanwezig. De huidige crises zorgen ervoor dat de voedselvoorziening hoog op de agenda is gekomen. Bij de start van de Floriade is daarvoor extra aandacht en bij de toename van de verstedelijking in ons land komt de vraag aan de orde hoe wij in de toekomst het ruimtegebruik zien van de uitstekende Flevolandse landbouwgronden. Al eerder in deze nota hebben wij verwoord dat de natuurlijke fysieke grenzen van de maakbaarheid lijken te zijn bereikt. In dit geval zouden bodemdaling, klimaatveranderingen, biodiversiteit, stikstof, water en dergelijke aanleiding kunnen zijn om de huidige functie van een gebied te veranderen. Functieverandering naar akkerbouw maar soms ook naar andere toepassingen moeten worden afgewogen.

3.4 Transitie circulariteit en duurzaamheid

Landelijk

De vraag naar grondstoffen neemt toe. Dit leidt tot schaarste van grondstoffen, prijsstijgingen en milieuschade. Het OESO (2019)⁴ verwacht dat in 2060 het gebruik van grondstoffen wereldwijd verdubbeld zal zijn ten opzichte van 2017. Wereldwijd groeit de aandacht voor een economisch systeem waarin zo min mogelijk materialen verloren gaan. Het is belangrijk dat de huidige lineaire economie plaatsmaakt voor een kringloopsysteem: een Circulaire Economie. Een Circulaire Economie draagt ook bij aan andere maatschappelijke uitdagingen, bijv. klimaat, biodiversiteit, bodem-/waterkwaliteit, wonen, stikstof, landbouw, voedselsysteem, etc. Dit belang wordt benadrukt door de potentiële bijdrage van de Circulaire Economie aan de klimaatopgave.

Flevoland

Urgentie om zorgvuldig met grondstoffen om te gaan en alternatieven te zoeken neemt toe naarmate de schaarste aan grondstoffen voelbaar wordt. Veel bedrijven in Flevoland staan open voor circulaire productie en het zoeken naar duurzamer grondstoffen. Bovendien is de aandacht voor deze transitie in Flevoland gericht op de kansen Circulaire Economie te verbinden met de woningbouwopgave en hiermee een showcase zijn voor kennisontwikkeling en praktijkinnovaties op grote schaal.

Voor Flevoland is een duurzame en gezonde leefomgeving belangrijk. Water, lucht en bodem zijn relatief schoon en dit wordt als belangrijk pluspunt voor de provincie gezien. Het is van belang deze waarde goed te beschermen. Circulaire Economie is een strategisch thema op de nationale en Europese agenda. Om Nederland duurzaam te ontwikkelen en bij te dragen aan de landelijke klimaatdoelen, de kringlooplandbouw, aan innovatie en werkgelegenheid werken wij met het Platform Circulair Flevoland aan de ontwikkeling van een duurzaam circulair systeem en initiatieven, waarin onze regio excelleert in innovatie en kennisontwikkeling.

Circulaire Economie is een strategische hoofdpoging met als ambitie om in 2030 bekend te staan als grondstoffenleverancier en een afvalvrije economie te stimuleren. Het is een thema dat op nationaal en internationaal niveau urgenter wordt. Het belang van werken aan de Circulaire Economie wordt steeds duidelijker: het draagt bij aan grote opgaven als klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, milieuvervuiling en leveringszekerheid van grondstoffen.

⁴ Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), <https://www.oecd.org/>

Provincie Flevoland streeft met haar beleid op het gebied van Circulaire Economie diverse maatschappelijke effecten na, bijv. economische groei in grondstofstromen, toename van circulaire bedrijfsvestigingen en daaraan gekoppelde circulaire werkgelegenheid.

Deze effecten zijn niet direct causaal te koppelen aan de effectiviteit van het provinciale beleid, maar provincie Flevoland geeft met haar beleid wel een stimulans aan deze nagestreefde effecten. Om deze opgave te realiseren stimuleren wij werkgelegenheid in deze kansrijke groeisector, en faciliteren van het Platform Circulair Flevoland. Van daaruit worden verkenningen, inzet van ketenmanagers, business development en communicatie. De opgave Circulaire Economie wordt in 2022 verder geïntegreerd in het nieuw economisch beleid.

Onze ambitie voor de uitvoering van de opgave Circulaire Economie is:

- wij brengen de beweging op gang: wij werken en leren samen met partners door het uitvoeren en zichtbaar maken van circulaire initiatieven;
- wij optimaliseren en werken samen met de medeoverheden om de transitie naar een Circulaire Economie te versnellen;
- wij gaan actief zelf aan de slag; wij willen het goede voorbeeld geven en vanuit gebiedsprogramma's en verschillende beleidsterreinen showcases ontwikkelen;
- wij verbeteren onze beleidsinstrumenten van VTH door enerzijds actief belemmeringen in wet- en regelgeving te traceren en op te lossen en anderzijds aandacht te hebben voor de risico's van hergebruik van reststromen.

3.5 Bestuurlijke vernieuwing

Landelijk

De overheid is er voor het bewaken van het algemeen belang en daarbij voor te zien op de ontwikkelingen op de lange termijn. Wij moeten nadenken over 2050 en verder. In dit belang heeft de overheid, dus ook de provincie, een aantal taken en verantwoordelijkheden. Wij leven echter in een tijd waarin de overheid niet meer de enige is die activiteiten 'in het algemeen belang' uitvoert. Een tijd waarin de samenleving meer dan ooit invloed wil hebben en heeft op wat er in de leefomgeving gebeurt. Een tijd waarin vraagstukken vaak zo ingewikkeld en integraal zijn, dat ze niet door de overheid alleen, laat staan één overheid kunnen worden opgelost.

Flevoland

Dit thema is het afgelopen jaar op de agenda gezet. Met als ambitie deze Statenperiode de relatie tussen de inwoners en de provinciale overheid te verstevigen. Wij willen meer bieden dan de gebruikelijke inspraak. Zowel met Provinciale Staten als met externe deskundigen is hierover van gedachten gewisseld.

Dit kan inhouden dat in een vroegtijdig stadium, bijvoorbeeld in het voorbereidingsproces op besluitvorming, ruimte wordt geboden aan volksvertegenwoordigers en inwoners om initiatieven, alternatieven en belangen naar voren te brengen. Wij vinden sturing aan de voorkant een goede ontwikkeling en daartoe hebben wij een pilot gestart bij de voorbereiding op het nieuwe economisch beleid.

De ambitie om langs verschillende sporen bestuurlijke vernieuwing toe te passen is op gang gebracht en wordt gestructureerd aangepakt. In dat kader noemen wij de Statenwerkgroepen 'Bestuurlijke Vernieuwing' en 'Dialogo' die voor de Staten activiteiten ontwikkelen en nieuwe inzichten verzamelen. Samen met Provinciale Staten zullen wij een visie op participatie schrijven en een participatieverordening vaststellen. Ook ambtelijk worden er stappen gezet om meer samen met de samenleving beleid voor te bereiden.

In het programma Bestuurlijke vernieuwing worden drie relaties onderscheiden:

I. Relatie Flevoland met inwoners

Bij deze relatie draait het om het bevorderen van de relatie van de provincie met de samenleving: inwoners, belangenbehartigers, ondernemers en instellingen. In Nederland is de omgang met burgerparticipatie en maatschappelijke initiatieven voor overheden een steeds belangrijker thema. Ook Flevoland wil aansluiten bij de energie van de samenleving. Deze participatie is allereerst een houding, een denkwijze, waarbij medewerker en bestuurder (zowel PS als GS-lid) van de provincie in verbinding staat met de samenleving.

II. Relatie Flevoland en medeoverheden

Het motto 'Samen Maken Wij Flevoland', de ondertitel van de Omgevingsvisie Flevoland Straks, impliceert al dat wij het als provincie niet alleen doen in het gebied. De relatie tussen provincie en medeoverheden is dus volop in ontwikkeling.

III. Relatie Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten (en organisatie)

Provinciale Staten hebben de afgelopen bestuursperiode de wens te kennen gegeven vroegtijdig betrekken te willen worden bij het vormen van beleid. Kaderstelling is belangrijk. Bovendien willen Provinciale Staten de eigen agenda bepalen, bijvoorbeeld door een selectie van majeure thema's die een strategische agenda moeten vormen (bestuurlijke vernieuwing is één van de thema's). Verder willen de Staten de onderlinge relatie (onder andere coalitie en oppositie) verbeteren door dialoogbijeenkomsten te houden.

3.6 Woonopgave

Landelijk

Volkshuisvesting is één van de meest urgente thema's van het nieuwe kabinet. Ook de twaalf provincies hebben het thema 'Wonen' hoog op provinciale agenda en zij koppelen dit aan andere thema's zoals mobiliteit en bereikbaarheid. In de gesprekken met het Rijk zullen de twaalf provincie gezamenlijk hebben af te stemmen wat de woonopgave is en hoe de afspraken over het hele land worden gemaakt en afgestemd.

Flevoland

In 2020 heeft het rijk expliciet aan Flevoland gevraagd te verkennen of een deel van de landelijke woningbouwopgave in Flevoland gerealiseerd kan worden. Provinciale Staten hebben daarop aangegeven dat ruimte bieden aan woningbouw niet op zichzelf staat, maar dat de ambitie gericht moet zijn op 'een volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling, waarbij (OV)bereikbaarheid, werkgelegenheid, voorzieningen, ruimte voor natuur en kwaliteit van wonen als belangrijke uitgangspunten gelden'. Inmiddels spreken wij over 130.000 woningen, mits het Rijk een aantal voorwaarden vervult, waaronder de IJmeerlijn en de Lelylijn. De nieuwe minister van VROM⁵ heeft in zijn Nationale Woon- en Bouwagenda aangegeven dat meer regie van de overheid nodig is in de volkshuisvesting. Niet alleen om het bouwtempo te verhogen, maar ook om te borgen dat alle aandachtsgroepen een thuis hebben. Daarnaast is er een omvangrijke verduurzamingsopgave.

De minister kijkt daarbij ook naar de provincie en koerst op afdwingbare prestatieafspraken. Dat betekent dat wij worden aangesproken op onderwerpen die wij de afgelopen decennia aan de markt en de gemeentelijke autonomie hebben gelaten. Maar prestatieafspraken behoren ook wederkerig te zijn: groei richting 650.000-700.000 inwoners in 2050 moet gecombineerd worden met investeringen in bereikbaarheid, werkgelegenheid en werklocaties, het voorzieningenniveau

⁵ Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM)

en gecombineerd worden met ambities op het gebied van klimaat, energie, biodiversiteit en Circulaire Economie.

Provinciale Staten hebben aangegeven te willen werken aan de 'brede welvaart' van de Flevolandse en aan de Sustainable Development Goals. Tegelijkertijd hebben wij door deze ontwikkeling een unieke kans de kracht van Flevoland verder te ontwikkelen en de zwakke schakels in ons voorzieningsniveau van bijvoorbeeld werkgelegenheid, onderwijs en zorg te versterken.

Overigens is de woonopgave niet alleen gericht op de bouw van nieuwe woningen. Binnen het beleid van volkshuisvesting vraagt de kwaliteit en duurzaamheid van de huidige voorraad woningen de nodige aandacht. Veel wijken en woningen zijn aan het verouderen en bepalen daarmee de leefbaarheid in onze provincie. Een ander aspect is de mogelijkheid dat er woningen kunnen worden gerealiseerd door functies te veranderen. Ten slotte vragen diverse doelgroepen gerichte aandacht in de plannen voor woningbouw in Flevoland. Te denken is aan kwetsbare groepen, aan jongeren waarvoor geen woningen beschikbaar zijn en huisvesting van ouderen, een groep die in Flevoland groeit.

Rijksvastgoedbedrijf (RVB) in Flevoland

In het regionaal Manifest Wij zijn Flevoland! is de suggestie geopperd om met het RVB in onze regio de woonopgave te versnellen. Het RVB bezit veel gronden in Flevoland en is een belangrijke speler in de aanpak van de samenhangende maatschappelijke opgaven. Voor Lelystad en specifiek Warande heeft het RVB binnen de rijksoverheid de ruimte gekregen om te verkennen hoe een gezamenlijk aanpak er uit kan zien. Een intentieovereenkomst met gemeente Lelystad en provincie Flevoland is in voorbereiding. Die wordt vervolgens uitgewerkt in een samenwerkingsovereenkomst. Daarnaast wordt verkend hoe de grondpositie van het RVB in Almere Pampus ingezet kan worden om de IJmeerlijn te financieren. De provincie heeft als inzet dat een gezamenlijk aanpak voor alle rijksgronden in Flevoland kan gelden.

4 Actuele thema's

Terwijl de onderwerpen van de Strategische Agenda in hoofdstuk 3 vooral gaan over meerjarige processen staan wij in dit hoofdstuk stil bij de kortere termijn. Wat speelt er vandaag en morgen en de komende bestuursperiode? Actuele thema's, die voor de besluitvorming van Provinciale Staten de komende jaren van belang zijn en die kunnen helpen bij het aanbrengen van keuzes, focus, ordening. Het tekort aan woningen, de omslag naar hernieuwbare energie, klimaatverandering, milieu, de stikstofopgave, de biodiversiteitscrisis, de kwaliteit van de leefomgeving, voldoende ruimte om te werken, mobiliteit en de sociale ongelijkheid zijn groot en urgent. Hiermee staan wij aan de vooravond van een grote verbouwing van Nederland.

Bij de start van deze bestuursperiode kon nog geen rekening gehouden worden met de COVID19 pandemie. Ook andere ontwikkelingen hebben invloed gehad op wat de provincie heeft kunnen realiseren. Deze Coronacrisis toont aan dat ook niet-fysieke onderwerpen direct of indirect gevolgen hebben voor de ontwikkeling van Flevoland. Provinciale Staten gaan met name over de fysieke leefomgeving. Toch zijn maatschappelijke vraagstukken onlosmakelijk verbonden met de ruimtelijke inrichtingsvraagstukken.

Wij ordenen deze vraagstukken langs de inmiddels breder toegepaste indeling in de drie lagen: de ondergrond, de laag van de zichtbare werkelijkheid en de leeflaag.

Wij kijken naar de ruimtelijke inrichting van Flevoland langs drie perspectieven, die met deze lagenbenadering samenhangen⁶:

- Landbouw en natuur naar draagkracht van het bodem- en watersysteem
- Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie
- Leefbare steden en regio's

Analyse

In Nederland en zeker in Flevoland hebben wij het landschap en de ondergrond naar onze hand willen zetten. Dit heeft ons veel gebracht. De nadelige gevolgen hiervan zijn echter niet langer te ontkennen: wateroverlast, bodemdaling (met onder meer verzakkingen en funderingsschade tot gevolg), verdroging, langdurige droogte, bodem- en waterverontreiniging, hittestress, en biodiversiteitsverlies, uitputting van de bodem. Deze worden nog eens versterkt door de veranderingen van het klimaat. Om het tij te keren, om op de lange termijn een duurzame, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te garanderen, zullen wij als samenleving en als overheid moeten inzien naar wat de bodem en het water 'ons te zeggen hebben'. Door ruimtelijke keuzes over woningbouw, energietransitie, natuur, landbouw, infrastructuur en economie af te stemmen op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water, komen wij tot een logische en toekomstbestendige ruimtelijke inrichting – die in zichzelf mooi, betekenisvol en leefbaar is. De komende jaren zullen wij de ruimte in Flevoland opnieuw inrichten en daarbij speelt het dilemma van schaarste enerzijds en verbindingen stapeling van toepassingen anderzijds.

Andere actuele ontwikkelingen zijn de stikstofproblematiek, een woonopgave van meer dan 100.000 woningen in Flevoland en recent de mogelijke strategische gevolgen van de oorlog in de Oekraïne. Een herijking van onze energievoorziening, voedselvoorziening en landbouw, de economie en de (digitale) veiligheid van ons land. Met deze ontwikkelingen hebben wij te maken en ze vragen om oplossingen of bijstellingen van het tot nu toe gevoerde beleid. Wellicht bieden ze ook kansen voor de provincie. Zo kan als gevolg van de coronacrisis de werkgelegenheid wel eens veranderd zijn. Schaarste en afhankelijkheid in de energievoorziening leiden mogelijk tot andere keuzes. En zo kan de provincie richting geven aan nieuwe impulsen door vanuit een ander perspectief te werken aan Flevoland en te werken aan transities, aan duurzaamheid, gezondheid, natuur, cultuur.

Wij werken dit via de lagenbenadering verder uit:

1. De basis van Flevoland
2. De inrichting van Flevoland
3. De leefbaarheid van Flevoland

4.1 De basis van Flevoland

Bodem en water

In ons land zijn wij er in geslaagd onze welvaart te bouwen door de werkelijkheid naar onze hand te zetten. Onze landinrichting laat dat mooi zien en Flevoland is daarvan een prachtig voorbeeld. Echter ook in Flevoland lopen wij nu al op verschillende plekken tegen de grenzen van het natuurlijk fundament aan. De grenzen van water, bodem en biodiversiteit komen in zicht met achteruitgang van kwaliteit tot gevolg. De vruchtbaarheid van de bodem gaat in de gehele provincie achteruit door uitputting van de bodem. De bodem verdicht steeds verder waardoor de gezonde bodemstructuur verloren gaat. De bodemdaling zet zich voort met een verwachte daling in sommige gebieden tot wel 60 cm in 2050. De biodiversiteit komt steeds verder onder druk te

⁶ Overigens hanteert het IPO een vergelijkbare indeling (klimaat/energie; wonen en bereikbaarheid; vitaal platteland).

staan door onder andere toenemende verstedelijking en monoculturen in de akkerbouw. De zeespiegelstijging leidt tot meer zoute kwel en risico's op.

Wij onderschrijven dat dit het fundament is voor de ruimtelijke en maatschappelijke afwegingen die wij hebben te maken. Er liggen flinke opgaven voor het verbeteren van water- en bodemkwaliteit, tegen- of omgaan van bodemdaling, klimaatadaptatie en verbeteren van de biodiversiteit. Wij moeten daarom de komende jaren meer rekenschap geven aan het natuurlijk fundament en maatregelen nemen om het fundament robuuster te maken. De druk op de ruimte is groot. Ruimtelijke keuzes die tot nu toe vanuit een ontwikkeling logisch waren, verdienen soms vanuit het natuurlijk fundament een andere afweging. Wij trekken bij de regionale ontwikkelingen samen op met het waterschap Zuiderzeeland en zien dit als van grote meerwaarde.

Natuur

Voor een robuuster natuurlijk fundament zijn ook maatregelen nodig om de biodiversiteit in Flevoland te verbeteren. Flevoland kent al grote natuurgebieden die hier aan bijdragen zoals het Horsterwold, het Markermeer-IJmeer, het Pampushout en Het Nationaal Park Nieuwland met zijn deelgebieden de Marker Wadden en de Oostvaardersplassen. Ondanks dat deze gebieden nog relatief nieuw zijn, hebben zij hun meerwaarde voor recreatie, biodiversiteit en natuurlijke ecosystemen al bewezen. De natuurgebieden liggen echter nog vrij geïsoleerd. Door ze te verbinden kan de ecologische waarde worden vergroot omdat er dan een samenhangend ecosysteem ontstaat dat voortbouwt op de kwaliteit van de grote natuurgebieden. Dit vraagt om een fijnmazige dooradering van het landelijk en stedelijk gebied met natuurinclusieve landbouw en verstedelijking.

Het natuurlijk fundament is (mede)bepalend in de ruimtelijke keuzes en de ontwikkelingen leiden ten minste niet tot achteruitgang en waar mogelijk tot een verbetering van de leefomgeving. Bodemkwaliteit, waterhuishouding en biodiversiteit geven de kaders voor wat er ruimtelijk mogelijk is in verstedelijking en economische ontwikkeling. Waar deze grenzen nu worden overschreden zoeken wij naar een andere functieverdeling om de achteruitgang van het fundament tegen te gaan.

Wij streven er naar dat het natuurlijk fundament van Flevoland robuust en toekomstbestendig is. Dat betekent wat ons betreft dat de biodiversiteit in landelijke en stedelijke gebieden toeneemt, de bodemkwaliteit verbetert, bodemdaling wordt geminimaliseerd en stad en land klimaatadaptief zijn. Met deze ontwikkelingen wordt Flevoland het 'Groen-blauwe Hart' van Nederland; een aantrekkelijk gebied voor mensen, dieren en planten.

Van oudsher richt het Flevolandse natuurbeleid zich op het beschermen en versterken van natuurgebieden. Na jaren van hard werken is er inmiddels een robuust Flevolands Natuurnetwerk waar nog gericht in geïnvesteerd wordt. Inmiddels staat Natuurinclusiviteit in de belangstelling, waarmee onder andere de meerwaarde van natuur en biodiversiteit buiten de natuurgebieden wordt bedoeld. Enkele voorbeelden: de aanwezigheid van voldoende groen heeft tal van positieve effecten op de gezondheid van de Flevolandse, een florerende (bodem)biodiversiteit is gunstig voor de landbouw. En tijdens de Coronacrisis blijkt hoe belangrijk de nabijheid van natuur in de directe leefomgeving is. Daarnaast is een groene omgeving een belangrijke vestigingsvoorwaarde en betaalt dit zich economisch terug.

Om deze meerwaarde te verzilveren zou behoud en versterking van natuur en biodiversiteit als basisvoorwaarde moeten worden meegenomen in andere opgaven en de te maken ruimtelijke keuzes. Daarom werken Rijk en provincies in het kader van het Programma Natuur aan een agenda natuurinclusief. Nieuwe initiatieven zijn sinds 2021 ontplooid die passen in het streven naar een natuurinclusieve samenleving. Deze hangen samen met het bestaande beleid voor de bestaande natuurgebieden. Het gaat het actieplan biodiversiteit, de bossenstrategie, de exotenbestrijding, de vermaatschappelijking van natuur en natuurmaatregelen stikstof.

Ook zijn er verschillende aanpalende beleidsvelden die op een natuurinclusieve manier benaderd zouden kunnen worden, bijvoorbeeld woningbouw, landbouw en circulaire en duurzame economie. Om dit verder vorm te geven wordt gewerkt aan een inventarisatie van ideeën waarmee de provinciale beleidsthema's op een natuurinclusieve manier doorontwikkeld kunnen worden.

De ambities van de recent vastgestelde bossenstrategie vallen in twee delen uiteen. Ten eerste willen wij het areaal aan bos binnen onze provincie met 1700 ha (ongeveer 10% van het huidige oppervlak) uitbreiden, een opgave die wij in 2050 gerealiseerd willen hebben (met 1200 ha in 2030 als tussendoel). In de bossenstrategie zijn hiervoor zes toepassingen uitgewerkt. Waar de nieuwe bossen moeten gaan komen zal in de loop van de tijd moeten blijken in samenspraak met onze partners en grondeigenaren. Ten tweede schetst de bossenstrategie ambities die betrekking hebben op het bestaande bosgebied. Het gaat om:

- Het verbeteren van de kwaliteit van het bestaande bos.
- Behoud van het huidige bosareaal en het goed regelen van boscompensatie.
- Meer bomen in dorpen en steden via het vergroenen van bestaande buurten.
- Productie en toepassing van hout als grondstof binnen de Flevolandse economie stimuleren.
- Bosbeleving en bereikbaarheid verbeteren.

De realisatie van deze ambities is ondergebracht in het Programma Flevoland Natuurinclusief. Op een later moment wordt in beeld gebracht welke financieringsbehoefte er is en hoe deze vanuit bestaande middelen gedekt kan worden. Daarbij komt onder andere het instellen van een groundbank aan de orde, bedoeld om boscompensatie en de aanleg van klimaatbos te voorfinancieren. In de realisatie van de opgaven zullen wij deze doelstellingen incorporeren.

Stikstof

Landelijk

Het afgelopen jaar liet veel ontwikkelingen op het gebied van de stikstofaankpak in Nederland zien. Er is een stikstofwet ingevoerd, er zijn stikstofbanken opgericht, er is een 25 km afkapgrens ingevoerd en er is een begin gemaakt met inzet van gelden voor bronmaatregelen. In het regeerakkoord is een versnelling van de doelen aangekondigd van 2035 naar 2030 waarbij alle sectoren een evenredige bijdrage leveren. Daarbij is een aanpak voorgesteld die zich niet alleen op stikstof, maar ook op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit gaat richten. Het kabinet wil op korte termijn afspraken maken met de provincies om concrete oplossingen te realiseren. Provincies wordt gevraagd met ondernemers in de agrarische sector en met grote bedrijven in overleg te gaan. In bestuurlijke afspraken met provincies worden voorwaarden vastgelegd aan het vrijgeven van rijksbudget.

Dit zal leiden tot grote aanpassingen in het landelijk gebied. Daarbij wordt gezocht naar perspectieven voor de verschillende vormen van landbouw. In het kader van een Nationaal Programma Landelijk Gebied komt €25 miljard beschikbaar. De noodzaak voor intensivering van het maatregelenpakket blijkt uit gerechtelijke uitspraken rond de PAS melders. Met gebiedsgerichte aanpak en/of bronmaatregelen, een gerichte aankoopregeling en de beëindigingsregeling moet ruimte gevonden worden om knelpunten op te lossen. Deze instrumenten zien op sanering van veehouderijen. De inzet vanuit het Rijk op innovatie, verschoning en natuurinclusieve landbouw is tot nu toe beperkter.

Flevoland

Flevoland is en blijft een agrarische provincie. Een nieuwe balans vinden tussen ecologie en economie, dat is het hoofddoel van de Flevolandse aanpak stikstof. In februari 2021 hebben Provinciale Staten de Flevolandse stikstofaankpak vastgesteld. Hoofddoel van deze aanpak is het zoeken van een nieuwe balans tussen ecologie en economie. Doelstelling is om, naar analogie van de Wet stikstofreductie en natuurversterking, de Flevolandse bijdrage aan de overbelasting van

Natura 2000 terug te brengen. In 2023 wordt bekend welk deel van het landelijke transitiefonds van 25 miljard in Flevoland wordt ingezet en ten behoeve van welke doelen.

Kern van onze aanpak is enerzijds een stevige en geloofwaardige doelstelling voor stikstofreductie op een natuurinclusieve manier en anderzijds een inzet om projecten van provinciaal belang te realiseren. Wij streven naar reductie van de Flevolandse bijdrage in de overbelasting van dichtbij gelegen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Die overbelasting brengen wij, net als de landelijke doelen, stapsgewijs terug ten opzichte van de situatie in 2019: met 40% in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035. Essentieel onderdeel van de Flevolandse Aanpak Stikstof is om bedrijven in het gebiedsproces te subsidiëren om stikstof reducerende technieken toe te passen. Daarmee wordt 70% stikstofreductie per bedrijf bereikt. Ook de mogelijkheid om een aantal bedrijven te laten stoppen of te verplaatsen wordt toegepast. Wij komen in dit verband met voorstellen om het programma Stikstof voor 2023 en later mogelijk te maken.

De aanpak in Flevoland kent vier sporen: vergunningverlening, toezicht en handhaving op orde (inclusief legalisering PAS-meldingen); stikstofruimte zoeken voor projecten van provinciaal belang (vrijspelen van al vergunde ruimte en extern salderen); emissiereductie om natuurherstel mogelijk te maken en toekomstige ruimte voor ontwikkelingen; een natuurinclusieve samenleving, met als doel robuuste en toekomstbestendige natuur.

Binnen deze aanpak zijn wij aan de slag met een gebiedsproces. Wij wachten niet tot de landelijke doelen en gebiedsdoelen zijn vastgesteld. De intentie is om meekoppelkansen te benutten, via de bossenstrategie, de aanpak van klimaatverandering, energie of bodemdaling. Een gebiedsproces is een gezamenlijk proces. Daarom is het ook aan de gezamenlijke partijen om keuzes te maken in die meekoppelkansen. De uitkomst hiervan en het bepalen van een meerjarige claim wordt onderdeel van het proces om te komen tot een nieuw coalitie akkoord.

4.2 De inrichting van Flevoland

Ruimtelijke inrichting algemeen

Landelijk

Ons land heeft naast de coronacrisis en de stikstofcrisis de woningopgave als grote uitdaging. Daarnaast staan het klimaat en het energievraagstuk hoog op de agenda. De fysieke en sociale vraagstukken zijn twee kanten van dezelfde medaille. En onderdelen van het maatschappelijke debat zoals het vertrouwen in de overheid, onveiligheid in de wereld en in ons land, heeft een overheid nodig die én richting geeft én het vertrouwen van de samenleving herwint. Overheid en samenleving horen bij elkaar en toch wordt afstand en wantrouwen waargenomen. Democratische legitimatie en de relatie tussen samenleving en overheid verdienen de aandacht. Met als doel ons land verder te brengen en vraagstukken van ons land aan te pakken en brede welvaart te bevorderen.

Flevoland

Flevoland is als deel van Nederland bereid de uitdagingen aan te gaan voor zover deze voor ons gebied van belang zijn. Provinciale Staten hebben de verantwoordelijkheid de Flevolandse belangen te behartigen: hoe is Flevoland ingericht en hoe willen Provinciale Staten Flevoland de komende tientallen jaren ontwikkelen? Het gaat daarbij over het 'wat'; Provinciale Staten bepalen de koers en de kaders. De nadruk van de provincie ligt traditioneel op de transities in de fysieke leefomgeving, de ruimtelijke samenhang en democratische legitimatie van afwegingen: landelijk gebied, wonen en bereikbaarheid, klimaat en energie. Deze zijn echter onlosmakelijk verbonden met de maatschappelijke aspecten en de leefwereld van de inwoners van Flevoland. Ook het 'hoe', hoe sturen Provinciale Staten, hoe werkt de provincie samen, is relevant. Met wie kunnen wij daarvoor het best de samenwerking zoeken? En – nu de rol van de provincie in de ogen van het Rijk wordt vergroot – hoe willen Provinciale Staten deze opgaven realiseren en monitoren?

De Flevolandse polders zijn aangelegd en ingericht om mensen te huisvesten en ons land van voedsel te voorzien. Net zoals Nederland de komende tijd een verbouwing zal meemaken, staat ook Flevoland een volgende fase te wachten. Hoe zien Provinciale Staten de ontwikkeling van Flevoland voor zich? Om die reden is het een goed moment de Omgevingsvisie met haar zeven opgaven tegen het licht te houden. De visie is geschreven op hoofdlijnen, een ambitiesdocument met beleid dat ruimte laat voor nadere uitwerking. Nieuwe ontwikkelingen zijn mogelijk, inpasbaar, flexibel en adaptief. Een nieuwe tijd kan tot andere afwegingen en prioriteiten leiden. Voor de aankomende bestuursperiode is het een goed moment om de tussenstand op te nemen en keuzes (opnieuw) te maken. Wanneer wij alle ambities op elkaar stapelen zien wij dat ze niet allemaal tegelijk in Flevoland passen. Er zijn keuzes nodig en niet alles kan overal. Dat geldt ook voor meervoudig ruimtegebruik en innovatieve toepassingen.

De provincie en Provinciale Staten hebben in dit proces de verantwoordelijkheid de regionale belangen te wegen en (ruimtelijke en fysieke) keuzes te maken. De vraag ligt op tafel hoe u dit voor zich ziet.

Duurzame ontwikkeling samenleving

De Omgevingsvisie, het traject Samen Maken Wij Flevoland, het Manifest en ander vastgesteld beleid zijn de kaders waarmee wij aan de slag gaan om Flevoland als regio een CO2-neutrale en klimaatbestendige toekomst te bouwen. En zelfs als wij er voor zouden kiezen om geen woningen te bouwen, ook dan nog zijn flinke investeringen nodig in voorzieningen, werkgelegenheid en allerlei andere aspecten van brede welvaart. En dan gaat het zeker niet alleen over de fysieke afwegingen die moeten worden gemaakt. Sociale componenten, leefbaarheid, zorgvoorzieningen, energiemoeie, aandacht voor de kwaliteit van jeugdzorg zijn onderwerpen die samenhangen met de fysieke leefomgeving. Binnen Provinciale Staten wordt daarvoor eveneens aandacht gevraagd. En dat kan ook, met name in het maken van keuzes en opdrachten in de woonagenda, in de keuzes rond transitie die de leefbaarheid beïnvloeden.

Voedsel, landbouw, visserij

Flevoland is voor de voedselvoorziening een belangrijke speler, regionaal, landelijk en internationaal. De Floriade kan ons wat leren voor de komende decennia. Voor de actuele ontwikkelingen verwijzen wij u naar 3.2. Als provincie Flevoland zijn wij trots op het agrarische karakter van ons gebied. Deze sector hebben wij hard nodig voor onze voedselzekerheid. Wij zijn trots op de Flevolandse innovatiekracht en de bereidheid te innoveren en zich aan te passen aan de opgaven voor de komende tijd.

Daarom moet er bestaansrecht en duidelijkheid over de bestaanszekerheid zijn voor agrarische ondernemers. Dit betekent niet dat er niets verandert. In tegendeel: zowel economisch als ecologisch gebeurt er veel. De sector zelf kent dynamische ontwikkelingen in digitalisering en in biologische landbouw of verkorting van de keten. Maar ook aan de fysieke toestand hebben wij de laatste tijd aandacht besteed: de bodemkwaliteit, de waterkwaliteit en – kwantiteit en de verslechterde situatie van de biodiversiteit. Eenzelfde betoog doet zich voor bij de verduurzaming van de visserij in Noordelijk Flevoland. Als provincie willen wij ruimte bieden voor innovaties en praktijkexperimenten stimuleren.

De verwachting is dat het aantal inwoners van Flevoland fors zal toenemen, met bijbehorende voorzieningen. Bij de ruimtelijke keuzes zal de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de ondergrond een belangrijk wegingsfactor moeten zijn. Duurzame landbouw betekent ook dat de fysieke omstandigheden goed moeten zijn voor lengte van jaren. Flevoland heeft hoogwaardige gronden die behouden moeten blijven voor de voedselvoorziening van ons land en wereldwijd. Onze kennis op dat gebied kunnen wij inzetten als verdienmodel. Onze opleidingsinfrastructuur en de gelegenheid van de Floriade zetten Flevoland in dat opzicht op de kaart. Daarvan moeten wij de komende jaren kunnen profiteren. Het debat over de vorming van landbouwkerngebieden zal dan ook worden voortgezet.

Wonen in vitale dorpen en steden

Al eerder is aangegeven dat ecologie en economie in balans moeten worden gebracht. Recent onderzoek naar brede welvaart toont opnieuw aan dat economische groei niet zorgt voor een verbetering van het welzijn van de inwoners. Leefbaarheid is breder dan volkshuisvesting en werkgelegenheid. Monitoring op brede welvaart kan inzicht bieden in disbalans.

Wat betreft de woonopgave verwijzen wij naar hoofdstuk 3.6 Wonen en naar de rol en positie van de provincie. Zowel het rijk als de provincies zien een actieve rol voor de provincies weggelegd bij deerschikking van de ruimte. Ook verwijzen wij naar de Tussenrapportage *Leren van de Omgevingsvisie*, opgesteld voor de evaluatie van de Omgevingsvisie Flevoland Straks. Daarin wordt aanbevolen een steviger, proactieve en sturende rol als provincie in te nemen op het fysieke domein.

Voor Flevoland ziet het Rijk een aandeel in deze verstedelijking en doet een beroep op deze provincie. Provinciale Staten en de medeoverheden zien voldoende ruimte voor de realisatie van grootschalige woningbouw. Tegelijkertijd vinden alle overheden dat Flevoland haar eigen visie moet kunnen realiseren over de toekomst van onze provincie. Besluitvorming en democratische legitimatie zijn voor ons als overheden cruciaal. En met Provinciale Staten wordt dan ook het gesprek gestart om randvoorwaarden en uitgangspunten voor een integrale benadering van het bouwen van de samenleving in Flevoland mogelijk te maken.

Er is immers ruimte nodig voor meer aspecten die met het bouwen van een samenleving gepaard gaan: ruimte voor voorzieningen, voor leefruimte, voor energie-infrastructuur, voor werkgelegenheid. Provinciale Staten zijn op zoek naar de juiste balans tussen al deze elementen. Ook in Flevoland moet zorgvuldig en duurzaam worden ingericht.

In dit verband zal vanuit de Woonagenda gestuurd moeten worden op de huisvesting van doelgroepen. Een generieke toepassing van de regel 1/3e sociaal lijkt niet effectief voor het vraagstuk. In afspraken tussen Rijk en Regio en tussen de provincie en de medeoverheden zullen daarover prestatieafspraken gemaakt moeten worden. De demografische ontwikkeling van Flevoland, de positie ten opzichte van omliggende regio's en de bouw van (levensloopbestendige) woningen voor huidige inwoners van Flevoland moeten bij de besluitvorming worden betrokken.

Economie en werkgelegenheid

Flevoland kan de ambities voor bouw van woningen en de ontvangst van nieuwe Flevolandse evenmin waarmaken wanneer de balans tussen werkgelegenheid en volkshuisvesting niet verbetert. Werk en zingeving bepalen mede het gevoel van welbevinden en geluk. Het aantal banen in Flevoland is laag ten opzichte van het aantal mensen dat er woont. Het aantal banen in Flevoland nadert weliswaar de 200.000, de Flevolandse beroepsbevolking is op nu te veel gericht op en afhankelijk van omliggende regio's. De ambitie is om die verhouding tussen arbeidsplaatsen en woningen te verbeteren is nodig om bruisende steden te creëren, de reistijd naar werk voor Flevolandse inwoners te verkorten en in het algemeen het levensgeluk van inwoners te vergroten.

De woonopgave vraagt van Flevoland om een sterk en duidelijk economisch profiel, ondersteund met een florerend ecosysteem aan bedrijven, agrariërs en onderwijsinstellingen. Duurzaamheid staat voor Flevoland in dat profiel centraal. Uiteraard zullen wij daarbij aansluiten op de bestaande economische bedrijvigheid die Flevoland nu rijk is. Met name het MKB is in onze provincie sterk aanwezig. Maar er zullen ook nieuwe wegen ingeslagen moeten worden. In ons nieuwe economisch beleid zal dit profiel duidelijk moeten zijn (welke sectoren zijn voor de ontwikkeling van Flevoland van belang en welke willen wij ontmoedigen?).

Voor de ontwikkeling van banen en bedrijvigheid wordt geïnvesteerd in clusters die passen bij het DNA van Flevoland. Met name de voedselverwerkende industrie, logistiek, voertuigtechnologie, maakindustrie en bouw komen naar voren.

Het potentieel voor de ontwikkeling van de clusters in de Flevolandse economie zit voornamelijk in een duurzame economie die zich richt op drie nationale en internationale ontwikkelingen:

- klimaat en energie;
- digitalisering en sleuteltechnologieën, en
- Circulaire Economie.

Ook een onderdeel daarvan is de verdere verduurzaming van de landbouw - in Flevoland vooral bestaande uit akkerbouw- en de visserij. Voor een vitale samenleving zijn banen en verdienvermogen een belangrijk onderdeel.

Een sterke regionale economie wordt gemaakt door ondernemers die kansen pakken en werknemers aan zich binden die zich daarvoor inzetten. Daarvoor moeten de ondersteunende ruimtelijk-economische structuren op orde te zijn. Hierbij gaat het onder meer om de fysieke infrastructuur, kennisinfrastructuur en energie-infrastructuur. Voor het versterken van de Flevolandse economie ligt er een opgave om deze ruimtelijk-economische structuren te versterken, zodat bedrijven zich in de regio vestigen.

Flevoland kent een ruim aanbod aan multifunctionele werklocaties waar bedrijven zich kunnen vestigen en mensen elkaar kunnen vinden en ontmoeten om samen innovaties te ontwikkelen, kennis uit te wisselen en elkaars expertise te benutten. De bereikbaarheid van deze locaties is op orde en ze zijn passend in het Flevolandse landschap.

Circulaire Economie

Voor de beelden voor Circulaire Economie voor de langere termijn verwijzen wij naar Transitie circulariteit en duurzaamheid. Voor de komende jaren zal de aandacht van de provincie uitgaan naar de gevolgen voor onze samenleving van de actuele COVID19-pandemie en de diverse internationale ontwikkelingen. Van de stijgende inflatie, energiekosten, vervoerskosten en schaarste aan producten zullen wij effecten ondervinden. De andere kant is dat er kansen zijn voor innovaties en structurele veranderingen. Ondernemers zien kansen en kunnen aansluiten bij wat landelijk en provinciaal wordt gestimuleerd als onderdeel van Circulaire Economie. Daarvoor is een Rijksbreed programma Circulaire Economie de leidraad.

Welke effecten de recente externe ontwikkelingen hebben op de werkgelegenheid in Flevoland is nog niet duidelijk. De kans is aanwezig dat het aantal bedrijfsbeëindigingen en faillissementen dit jaar zullen toenemen. Nieuwe vormen van werk zijn dan ook welkom in Flevoland. Wij hebben daarvoor gunstige omstandigheden en bevorderen waar mogelijk innovatieve toepassingen en circulariteit.

In Flevoland denken wij dat voedselverwerkers kunnen samenwerken met logistieke bedrijven om kortere voedselketens te realiseren en kringlooplandbouw dichterbij brengen. De benodigde smart-mobility oplossingen daarvoor kunnen ontwikkeld worden in het MITC. Deze kunnen bovendien ook toegepast worden in het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB). Flevolandse oplossingen hebben zo een bovenregionale impact.

In de ontwikkeling van de Flevolandse economie wordt ingezet op nationale en internationale ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, hernieuwbare energie en circulariteit. Op deze wijze wordt niet enkel gewerkt aan het versterken van de economische groei voor Flevoland, maar wordt ook gewerkt aan een toekomstbestendige economie en een bijdrage geleverd aan die onderwerpen waar een nationale urgentie bestaat.

In Noordelijk Flevoland wordt fors geïnvesteerd in de economische ontwikkeling van de regio. Het inpassingsplan voor de realisatie van een haven (Maritiem Servicehaven Noordelijk Flevoland) is nog in procedure bij de Raad van State. Na een positieve uitspraak van de Raad van State zullen de aanbesteding en vervolgens de aanleg van deze havenvoorziening ter hand worden genomen.

Gelet op de prijsstijgingen en schaarste van grondstoffen wordt later in deze Perspectiefnota dit als risico aangegeven, omdat het investeringsbudget hoger dreigt uit te vallen.

Bereikbaarheid en mobiliteit (OV, infra, MITC, datagedreven oplossingen)

In het licht van de landelijke opgave en onze vertaling naar het bouwen van een samenleving is het nodig dat wij werken aan goede bereikbaarheid. De toekomstige groei van de regio moet in balans zijn met voorzieningen en bereikbaarheid van wonen, werken en recreëren. Wij streven naar de toepassing van nieuwe mobiliteitsconcepten om die infrastructuur zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Zo bouwen wij gestaag aan een groeiende én vitale samenleving in Flevoland.

In dat verband investeert de provincie in de realisatie van een aantal snelfietspaden en in de verbetering van het gewone fietspadennetwerk. Dit is tegelijkertijd een investering in natuur en recreatie. In dat verband zullen wij de suggestie om bij onze ontwikkelingen verbindingen te leggen met het wandelnetwerk van Flevoland onderzoeken.

Bereikbaarheidsopgaven zijn er ook tussen Flevoland en de omliggende regio's, met name richting Amsterdam, Utrecht, Zwolle en Noord-Nederland. Door de groei van het aantal inwoners in Flevoland zal bijvoorbeeld de bestaande infrastructuur richting Amsterdam naar verwachting vanaf 2030 niet meer toereikend zijn om te reizen zonder kwaliteitsverlies zoals files en volle treinen. Om dat op te vangen is het Rijk-regio bereikbaarheidsprogramma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB) een MIRT-onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke aanleg van een IJmeerverbinding. Deze IJmeerverbinding is randvoorwaardelijk voor de woningopgave in Almere. Ook de Lelylijn is cruciaal voor de regionale en nationale verbinding van Flevoland tussen Noord- en West-Nederland en de woonopgave in Noordelijk Flevoland. Aansluitend op het landelijke regeerakkoord is dan ook de ambitie op termijn met medefinanciering vanuit de regio en uit Europese fondsen de Lelylijn aan te leggen.

Vanuit de integraliteit van de opgaven is mobiliteit ook een onderdeel van onze werkgelegenheid. De benodigde smart-mobility oplossingen daarvoor kunnen ontwikkeld worden in het MITC. Deze kunnen bovendien ook toegepast worden in het programma Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBaB). Flevolandse oplossingen hebben zo een bovenregionale impact. Als provincie willen wij inspelen op ontwikkelingen die kansen voor de economische groei bieden. Zo richten wij de Flevolandse economie toekomstbestendig in met duurzame economische activiteiten die bijdragen aan de nationale opgaven.

4.3 De samenleving waaraan wij bouwen

Brede welvaart, welzijn, samen leven in Flevoland

Hoewel de provincie primaire verantwoordelijkheid draagt voor de fysieke aspecten van de ontwikkeling van Flevoland hebben Provinciale Staten op vele manieren aandacht en oog voor de maatschappelijke thema's. De balans moet in het oog gehouden worden voor 'people, planet, profit'. Welzijn en welbevinden, ecologie en economie moeten in evenwicht worden ontwikkeld, zeker ook in Flevoland: wij bouwen een samenleving. Deze aspecten moeten in de ruimtelijke keuzes volwaardig worden betrokken. Het fysieke en sociale domein zijn onlosmakelijk verweven. Als overheden is daarin onderscheid gemaakt en heeft de provincie het fysieke ruimtelijke domein als kernactiviteit. De lokale overheden worden primair ingezet om het sociale domein te besturen. Al eerder wezen wij sociale aspecten als leefbaarheid, energiearmoede en gezond woon- en leefmilieu. Voor het strategische aspect van het thema Krachtige Samenleving verwijzen wij u naar Krachtige samenleving – toekomstbestendige gezondheidszorg.

Inwoners maken geen onderscheid als ze nadenken en kiezen voor hun toekomstige leefwereld. Onze systeemwereld zal daarmee rekening hebben te houden. Daarom stellen wij ook voor in een actualisatie van de Omgevingsvisie het sociale aspecten expliciet mee te wegen in de ambities en opgaven en programmering voor de komende jaren. Uiteraard letten wij er daarbij op dat wij geen verantwoordelijkheden overnemen van andere overheden. Maar waar wij kunnen helpen en stimuleren zal dit onze insteek zijn.

Corona

De pandemie heeft gezorgd voor uitschieters in de economische groei. Enerzijds is er inderdaad sprake geweest van groei, maar specifieke sectoren hebben juist te kampen met financiële druk. De grootschalige steunmaatregelen die het Rijk heeft ingezet om bedrijven door de crisis te loodsen hebben effect gehad. Ook de provincie schakelde snel en stelde in de zomer van 2020 € 4 miljoen beschikbaar (het Corona Noodfonds) voor maatregelen op korte termijn. Tegelijkertijd werd een integraal proces gestart voor een corona maatregelen- en investeringspakket voor de middellange en lange termijn. Hiervoor is een maatregelenpakket van nog eens € 7 miljoen gepresenteerd om de gevolgen van de coronacrisis te verzachten. In het totale speelveld van medeoverheden en andere partijen heeft de provincie met name een rol in de herstelfase. Na een economische krimp in 2020, herstelde de Flevolandse economie in 2021. Ondanks deze groei van 5% hebben ook in 2021 diverse sectoren last gehad van de coronacrisis en de bijbehorende beperkende maatregelen.

Het krachtige herstel in 2021 is ook terug te zien in het jaarcijfer van 2022. Alle bestedingscategorieën dragen bij aan het herstel, de consumptie en de uitvoer leveren de grootste bijdrage. De groei wordt de komende jaren ook aangejaagd door de extra bestedingen uit het coalitieakkoord en bedragen gemiddeld over de kabinetsperiode 2,3%. De arbeidsmarkt is mede als gevolg van het steunbeleid gedurende de krimp in 2020 en het herstel in 2021 zeer krap gebleven en zal dat de komende jaren blijven.

Een uitzondering op het herstel zien wij in de Openbaar Vervoer sector. Het aantal vervoersbewegingen (reizen) is nog niet op het niveau van voor Corona, dat zou nog wel tot 2025 kunnen duren.

Het kabinet heeft het voornemen om coronarestricties meer als regulier ondernemersrisico te behandelen. Aanvankelijk werd, in lijn met eerdere schokken van deze omvang, verwacht dat de pandemie het economische groeipad permanent naar een lager niveau zou schuiven, vooral als gevolg van gemiste investering en (menselijk) kapitaal. Het krachtige herstel in 2021 maakt het minder aannemelijk dat dit effect optreedt. Het Centraal Plan Bureau gaat er nu van uit dat de economie weer op het structurele groeipad van vóór de pandemie terechtkomt. Onderliggend kan de coronapandemie overigens wel degelijk belangrijke economische effecten hebben, zoals verschuivingen in sectorstructuur door versnelde digitalisering en verminderde investeringskracht in getroffen sectoren door aangetaste buffers.

Gezondheid

In maart 2020 zorgde het coronavirus voor een gezondheidscrisis en een sociaal-economische crisis. De Flevolandse economie werd door de coronacrisis hard geraakt. Dit leidde ertoe dat bijvoorbeeld in de horeca en de cultuur, sport en recreatie het aantal banen afnam. Onduidelijk is wat de lange termijn sociaal-economische gevolgen van de coronacrisis voor Flevoland zullen zijn. Als gevolg van de gestegen prijzen zijn er signalen dat faillissementen en bedrijfsbeëindigingen toenemen. Daarnaast zij er ook zorgen over de effecten op de brede welvaart, zoals psychische problemen en leerachterstanden bij jongeren als gevolg van schoolsluitingen.

Wij weten via de Coronapeiling Flevoland dat de impact op de levens van Flevolandse groot is: er zijn zorgen over de gezondheid en de omgang met anderen, en spanningen en gevoelens van eenzaamheid nemen toe. De lange termijn impact is nog onzeker. Ook de gevolgen voor bijvoorbeeld meer thuiswerken en digitalisering op mobiliteit moet zich nog uitkristalliseren. Wij monitoren al vanaf het begin van de coronacrisis de effecten van de coronacrisis op Flevolandse samenleving, in de vorm van de corona-monitor. Ook de sociale impact van de coronacrisis is via de Coronapeiling in beeld gebracht. Wij blijven monitoren hoe Flevoland er sociaal-economisch voor staat.

Human capital

Flevoland, de MRA en de Regio Zwolle kennen arbeidsmarktvraagstukken. Via de human capital agenda investeren wij in diverse sectoren en segmenten van de markt aan de verbetering van de arbeidsmarkt in combinatie met scholing en opleiding. De onderwijsstructuur van Flevoland en de economie zullen elkaar moeten versterken en met verschillende partners en zijn wij bezig met de ontwikkeling van het juiste handelingsperspectief. Gedacht kan worden aan de energiesector, de maritieme sector, smart mobility, landbouw- en voedsel.

Onze ambitie is om aandacht te hebben voor en te investeren in de kwaliteit van het onderwijs door het bevorderen van talentontwikkeling en groei. Meer specifiek willen wij de kennisinfrastructuur in Flevoland uitbreiden met technische opleidingen op alle niveaus, van lager praktijkgericht tot het hoger en universitair onderwijs, gekoppeld aan de kansrijke economische clusters. Bovendien willen wij er voor zorgen dat de elektriciteitsinfrastructuur in Flevoland is aangepast om voldoende capaciteit te bieden voor toekomstige ontwikkelingen.

Cultuur (waaronder museale voorzieningen)

De periode 2020-2025 staat in het teken van de voorbereiding van een nieuw Kunstmuseum. Rijk, provincie en gemeente Almere werken daarin samen. Dit museum zal activiteiten organiseren op locatie, bij de landschapskunstwerken als binnen in het in april 2022 geopende Kunstpaviljoen. Naast de rijksbijdrage in het Fonds Verstedelijking heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in 2020 aangegeven bij te willen dragen aan de activiteiten van het museum in ontwikkeling. Eind 2022 wordt de businesscase voorgelegd aan de gemeenteraad Almere en Provinciale Staten waarin inzicht zal worden gegeven in de totale kosten van het toekomstige kunstmuseum.

Deel 2

Meerjarig financieel perspectief

5 Actualisatie meerjarig financieel perspectief

5.1 Financiële uitgangspositie

Onze financiële verkenning heeft de programmabegroting 2022 als vertrekpunt, inclusief de daarin opgenomen meerjarenraming. Vervolgens is bezien welke nieuwe inzichten er zijn met invloed op het in de programmabegroting geschetste financiële perspectief, zoals de ontwikkeling van het provinciefonds en van de belastingcapaciteit (opcenten MRB). Ook is de jaarschijf 2026 toegevoegd.

Begrotingsruimte

De voornaamste conclusie die op basis van de financiële verkenning kan worden getrokken is dat er een toename van de technische begrotingsruimte wordt voorzien. De toename wordt vooral veroorzaakt door de verwachte hogere accessen voor het provinciefonds, als gevolg van de hogere rijksuitgaven in het nieuwe regeerakkoord van het kabinet Rutte IV.

Bij de raming voor de Rijksuitgaven moet wel een groot voorbehoud worden gemaakt. Het gaat hier om voorgenomen 'extra' rijksuitgaven. De praktijk zal moeten uitwijzen of die uitgaven allemaal in het voorziene tempo zullen worden gerealiseerd. Als de uitgaven achterblijven, zullen ook de accessen lager uitvallen. Ook spelen er nog diverse zaken die leiden tot onzekerheid van de voorgenomen Rijksuitgaven, zoals:

- berichtgeving over een zoektocht van de landelijke coalitie naar 10 tot 15 miljard euro voor reeks financiële tegenvallers;
- de gevolgen van het arrest van de Hoge Raad inzake de vermogensrendementsheffing wat kan leiden tot lagere belastinginkomsten, en
- planningsoptimisme gezien de krappe arbeidsmarkt en andere capaciteitsknelpunten waardoor het de vraag is of alle geplande intensiveringen gezien de krappe arbeidsmarkt en andere capaciteitsknelpunten kunnen worden gerealiseerd.

De begrotingsruimte bestaat uit de stelpost 'nieuw beleid' en het ongeoormerkte deel van de Brede Bestemmingsreserve (BBR). In de volgende tabel is op hoofdlijnen inzichtelijk gemaakt wat de geactualiseerde begrotingsruimte is.

Tabel 2 – Hoofdlijnen actualisatie begrotingsruimte (bedragen in € * 1 miljoen)

Begrotingsruimte	Stelpost nieuw beleid				BBR ⁷
	2023	2024	2025	2026	
Initiële omvang begrotingsruimte	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4
Aanpassingen (actualisatie financieel beeld)	18,0	18,3	10,4	7,0	5,0
- Uitkering provinciefonds	7,5	10,3	11,4	5,7	0,0
- Ontwikkelingen MRB	1,3	0,0	2,8	1,8	0,0
- Compensatie klimaatakkoord	11,9	11,9	0,0	0,0	0,0
- Belasten elektrische voertuigen	0,0	0,0	1,7	7,0	0,0
- Loon- en prijscompensatie	-2,8	-3,9	-5,5	-7,1	0,0
- Stelpost begrotingsonzekerheden	0,0	0,0	0,0	-0,4	0,0
- Actualisatie BBR (tabel 7)	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0
Geactualiseerde begrotingsruimte	18,0	18,3	10,4	7,0	9,4
Waarvan structureel	7,0	7,0	7,0	7,0	
Waarvan incidenteel	11,0	11,3	3,4	0,0	

⁷ De geschetste vrije ruimte van € 4,4 mln. betreft de stand per 1 januari 2022, gelijk aan het saldo in de programmabegroting 2022. Door amendementen en de realisatie van de bestedingen is dit een iteratief saldo, wat bij het opstellen van de perspectiefnota geactualiseerd wordt.

Hoge inflatie

De ontwikkeling van de inflatie is momenteel sterk afhankelijk van de energieprijzen. Het is nog de vraag in hoeverre dat impact zal hebben op de lonen. Doordat prijzen voor energie en grondstoffen sterk stijgen zullen ook producten in andere categorieën in prijs toenemen.

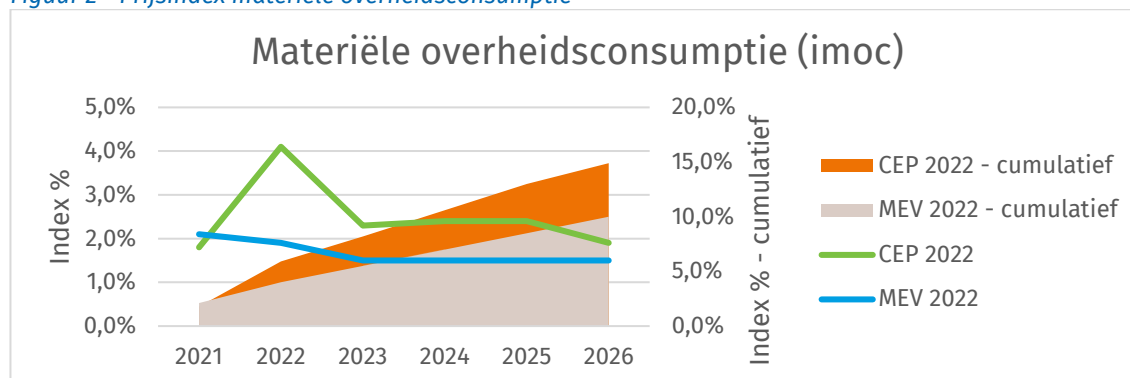
De prijsontwikkeling van de lonen reageert nu nog met vertraging op de prijsstijgingen. Het is de verwachting dat de lonen in de publieke sector de komende jaren stijgen als gevolg van het coalitieakkoord van het Rijk.

Loon- en prijscompensatie

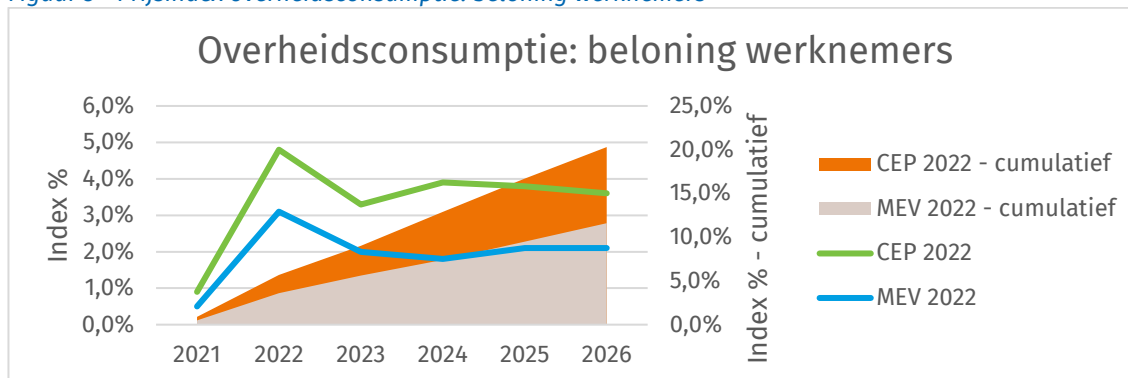
Het provinciefonds wordt periodiek bijgesteld om effecten van lonen en prijzen te compenseren. Dat maakt onderdeel uit van de periodieke bijstelling in de circulaire van het Rijk. In de september circulaire is het Rijk uitgegaan van de indexen uit de Macro Economische Verkenning 2022, die in september 2021 door het CBS is gepubliceerd. Voor de provincie zijn twee indexen van belang, namelijk de 'materiële overheidsconsumptie' en de 'beloning werknemers (b)'. Om een inschatting te maken van de actuele ontwikkeling van die indexen hebben wij het Centraal Economisch Plan 2022 geraadpleegd, door het CBS gepubliceerd in maart 2022.

Wij hebben de indexen volgens beide rapporten vergeleken en concluderen dat de prijsontwikkeling in 2022 sterker zal zijn dan wat nu in ons meerjarenperspectief was meegenomen. Voor beide indexen geldt dat er in 2022 en 2023 een sterke prijsstijging zal zijn, die cumulatief doorwerkt. Dit hebben wij in twee grafieken zichtbaar gemaakt.

Figuur 2 - Prijsindex materiële overheidsconsumptie

Figuur 3 - Prijsindex overheidsconsumptie: beloning werknemers

Voor de meicirculaire 2022 verwachten wij dat het Rijk ook uit zal gaan van hogere indexcijfers, waardoor de hogere lasten voor de provincies worden gecompenseerd. De omvang van het provinciefonds zal dan namelijk toenemen. Maar omdat het nu om behoorlijk grote stijgingen gaat verwachten wij dat niet de gehele omvang vanuit het provinciefonds gecompenseerd zal kunnen worden.

5.2 Actualisatie algemene dekkingsmiddelen en stelposten

Provinciefondsuitkering

De omvang van de provinciefondsuitkering in de programmabegroting 2022 is gebaseerd op de meicirculaire 2021. In de septembercirculaire 2021 zijn de uitkeringen voor 2022 en volgende jaren geactualiseerd op grond van de aangeboden rijksbegroting 2022 en de laatste gegevens over bijvoorbeeld de inwonertallen.

De septembercirculaire 2021 gaf een opwaartse bijstelling van de uitkeringen voor 2022 en volgende jaren te zien van zo'n € 2,5 mln. tot € 3,0 mln. per jaar. Nadien is er ook een nieuw regeerakkoord⁸ verschenen. De daarin opgenomen extra rijksuitgaven zullen, via de methodiek van 'samen de trap op en af' leiden tot hogere accressen van het provinciefonds. De exacte effecten van de hogere accressen zullen naar verwachting pas in de meicirculaire 2022 worden opgenomen, maar er kan nu wel al een voorlopige inschatting van die bedragen worden gemaakt.

Zoals eerder beschreven loopt de inflatie momenteel flink op. Daarom hebben wij een deel van de extra ruimte toegekend voor het verhogen van de stelpost loon- en prijscompensaties. Op 6 april 2022 hebben de provincies een maartbrief ontvangen van BZK. Daarin is beschreven dat de opschalingskorting in het provinciefonds voor de jaren 2023 tot en met 2025 vervalt. Dit levert voor Flevoland een voordeel op van € 0,8 miljoen in 2023, oplopend tot € 1,6 miljoen in 2025. Voor het jaar 2026 is dat echter niet aangegeven en ook cijfermatig lijkt daar door het Rijk geen rekening mee te worden gehouden. Wij gaan er voorzichtigheidshalve vanuit dat de korting alsnog wordt toegepast vanaf 2026, waardoor een structureel nadeel van circa € 1,6 mln. per jaar ontstaat.

In 2022 zal er naar verwachting besluitvorming plaatsvinden over wijzigingen in het verdeelmodel voor het provinciefonds, die dan in 2023 zullen ingaan. Inmiddels vinden er verkenningen plaats voor de uitgangspunten van dit nieuwe verdeelmodel. Op dit moment valt er nog niets te zeggen

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>

over de uitkomsten hiervan, maar naar verwachting zal er sprake zijn van herverdeeleffecten tussen de provincies.

Tabel 3 - Ontwikkeling op de uitkering uit het provinciefonds (bedragen * € 1 miljoen)

Uitkering provinciefonds	2023	2024	2025	2026
Effecten septembercirculaire 2021	2,9	2,9	2,8	2,8
Regeerakkoord (invulling accres)	3,8	6,2	7,0	2,9
Vervallen opschalingskorting	0,8	1,2	1,6	0
Totaal	7,5	10,3	11,4	5,7

Belastingcapaciteit (opcenten MRB)

De huidige begrotingsraming van de opbrengst uit de opcenten MRB is gebaseerd op het voertuigenoverzicht van 1 juli 2021. Inmiddels is van het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) het voertuigenoverzicht van 1 april 2022 ontvangen. Daaruit blijkt dat het totaal aantal voertuigen in Flevoland in het afgelopen jaar is gedaald. Het aantal belastbare voertuigen in 2021 met 7.300 afgenomen. Dat is een afname van 2,5% die grotendeels wordt veroorzaakt door de stijging van het aantal elektrische voertuigen (met bijna 6.000 voertuigen gestegen. Die voertuigen zijn vrijgesteld van motorrijtuigenbelasting. Voor de jaarschijf 2026 is, net als in 2025, rekenkundig uitgegaan van een continuering van de indexering van het belastingtarief voor de opcenten MRB met 1%. Het effect hiervan is ongeveer € 0,6 mln. Deze indexering dient mede in samenhang te worden gezien met de geraamde loon- en prijsontwikkeling van de uitgaven in 2026.

Structureel lagere opbrengst opcenten MRB (actualisatie voertuigoverzicht)

Aan de hand van het nieuwe voertuigoverzicht van het CBM hebben wij de verwachte opbrengst voor 2022 opnieuw berekend. Door de daling van het aantal voertuigen is er ten opzichte van de programmabegroting 2022 een nadeel te verwachten van ongeveer € 0,6 mln. (structureel).

Verwachte afname belastingcapaciteit door daling aantal belastbare auto's

Het aantal elektrische voertuigen is de afgelopen jaren alleen maar gestegen. Vanaf 2019 is de stijging gemiddeld 7.000 per jaar. Doordat deze stijging nu onderbouwd kan worden met ervaringscijfers nemen wij dit gegeven ook mee in de prognose van de opbrengsten MRB. De gemiddelde opbrengst per voertuig is € 200 tot € 250 per jaar. Wij verwachten een oplopende daling van de opbrengsten MRB door de elektrificering.

Uit recente overleggen vanuit het IPO en uit de maartbrief van het Rijk blijkt dat het Rijk bedragen heeft gereserveerd voor de compensatie van gedeelde provinciale opcenten MRB. Het gaat om de derving die door de vrijstelling van elektrische voertuigen is ontstaan. In totaal is er een bedrag van € 124 mln. per jaar gereserveerd, voor de jaren 2022 tot en met 2024. Het aandeel van Flevoland in deze compensatie is circa € 11,9 mln.

Hogere uitkering provinciefonds

De belastingcapaciteit (de omvang van het wagenpark) is een verdeelmaatstaf in het provinciefonds. Veranderingen in de belastingcapaciteit hebben daarom effect op de provinciefondsuitkering. Mede omdat het aandeel van de lease- en elektrische auto's in Flevoland relatief hoog is, in vergelijking met andere provincies, is het aandeel van Flevoland in de landelijke belastingcapaciteit gedaald. Dit heeft een positief effect op de provinciefondsuitkering.

Vrijval buffer

In de programmabegroting 2022 is binnen de stelpost 'begrotingsonzekerheden' rekening gehouden met een risicobuffer voor tegenvallende MRB opbrengsten als gevolg van een verdergaande elektrificering.

Volgens de systematiek die in de programmabegroting 2022 wordt toegepast zou de komende jaren een aanzienlijke stijging van de opbrengsten MRB gepresenteerd moeten worden, waardoor ook de risicobuffer in omvang toe zou nemen. Wij stellen voor om de raming van de MRB opbrengsten meerjarig neerwaarts bij te stellen, aan de hand van een actuele prognose. Het effect daarvan is dat:

- de risicobuffer in de stelpost 'begrotingsonzekerheden' niet meer nodig is;
- de begroting van de MRB opbrengsten een realistischer beeld geeft, en dat
- het eenvoudiger is om de financiële omvang van de opbrengsten te lezen in de begroting.

Tabel 4 - Gevolgen op de vrije ruimte door ontwikkelingen MRB (bedragen x € 1 miljoen)

Motorrijtuigenbelasting	2023	2024	2025	2026
Lagere opcenten MRB (actualisatie voertuigoverzicht)	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Verwachte afname belastingcapaciteit (door daling aantal belastbare voertuigen)	-2,5	-4,2	-0,8	-0,8
Lagere opbrengsten	-3,1	-4,8	-1,4	-1,4
Intreding belasting op elektrische voertuigen	0,0	0,0	1,7	7,0
Hogere uitkering provinciefonds	1,6	1,6	1,0	0,0
Compensatie klimaatakkoord	11,9	11,9	0,0	0,0
Vrijval buffer	2,8	3,1	3,1	3,1
Totaal	13,2	11,9	4,5	8,8

Stelpost loon- en prijsontwikkelingen

Zoals blijkt uit de inleiding op dit hoofdstuk verwachten wij een sterke inflatie die gepaard gaat met prijsstijgingen. Dat leidt tot hogere lasten voor de inkoop van goederen en diensten, te verstrekken subsidies en loonkosten. Ons uitgangspunt is dat voor de komende jaren de helft van de extra lasten gecompenseerd kan worden vanuit het provinciefonds, maar dat de andere helft door de provincie zelf opgevangen zal moeten worden. Daarom hebben wij in de actualisatie van het financiële perspectief de stelpost voor loon- en prijsontwikkeling verhoogd. Zie ook paragraaf 5.1, onderdeel 'hoge inflatie'.

Tabel 5 - Verloop stelpost Loon- en prijscompensatie (bedragen in € x 1 miljoen)

Opbouw stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'	2023	2024	2025	2026
Initiële omvang	4,0	6,7	9,5	9,5
Mutaties uit actualisatie indexering	2,8	3,9	5,5	7,1
Herziene omvang (initieel plus mutaties)	6,8	10,6	15,0	16,6

Stelpost begrotingsonzekerheden

In deze stelpost is een specifieke risicobuffer gevormd voor teruglopende opbrengsten uit de opcenten MRB als gevolg van de toenemende elektrificering. Voor de begroting van 2023 en verdere jaren stellen wij voor om de raming van de MRB opbrengsten bij te stellen, aan de hand van een actuele prognose, zodat de buffer binnen deze stelpost niet meer nodig is.

De stelpost onzekerheden wordt jaarlijks bijgesteld naar € 0,4 mln. in het huidige begrotingsjaar en loopt dat voor datzelfde bedrag op in de volgende begrotingsjaren. Vanwege de onzekerheden die nu spelen in zowel de baten als de lasten stellen wij voor om in de begroting 2023 uit te gaan van € 0,8 mln. in 2023 en in de meerjarenraming uit te gaan van een jaarlijkse stijging van € 0,4 mln. Voor elke volgende begroting zal dit bedrag weer worden bijgesteld, volgens het vigerende beleid.

Tabel 6 - Verloop stelpost Begrotingsonzekerheden (bedragen in € x 1 miljoen)

Opbouw stelpost 'begrotingsonzekerheden'	2023	2024	2025	2026
Initiële omvang	4,0	4,8	5,2	5,2
Vrijval buffer MRB (zie ook tabel 4)	-2,8	-3,1	-3,1	-3,1
Actualisatie voor onzekerheden	0,0	0,0	0,0	0,4
Herziene omvang (initieel plus mutaties)	1,2	1,6	2,0	2,4

5.3 Reserves

Algemene reserve

De 'Algemene reserve' wordt gevoed uit rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven en incidentele meevallers. De gewenste omvang van de algemene reserve wordt bepaald door de beleidsuitgangspunten in de door PS vastgestelde nota 'Risicomanagementbeleid', waarbij het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen een rol spelen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf 'Weerstandvermogen en risicobeheersing' in de begroting en de jaarstukken toegelicht. De 'algemene reserve' wordt in beginsel volledig beschouwd als 'vrije ruimte' voor de **weerstandscapaciteit**, een en ander onder voorbehoud van eventuele aangebrachte oormerken. Daarom wordt deze reserve niet beschouwd als beschikbare **begrotingsruimte**.

Het doen van een beroep op de weerstandscapaciteit zal pas als laatste stap toegepast worden. Wij adviseren om deze lijn vast te houden, waardoor aanspraak op de weerstandscapaciteit mogelijk is na een integrale afweging van opgetreden risico's, ambities en bezuinigingsmogelijkheden.

Bestemmingsreserves

Binnen de Brede Bestemmingsreserve zijn oormerken aangebracht. De voorbereiding van de begroting is een goed moment om deze oormerken op hun actualiteitswaarde te beoordelen. Als bepaalde oormerken naar huidige inzichten niet meer relevant worden geacht, zou kunnen worden voorgesteld om die te laten vervallen. Daarmee zou extra begrotingsruimte kunnen worden gecreëerd.

Brede Bestemmingsreserve

Het geraamde saldo van de Brede Bestemmingsreserve ultimo 2022 was € 4,380 mln. Dat is het bedrag wat is opgenomen in de programmabegroting 2022, namelijk het saldo van de stand van de reserve (€ 44,635 miljoen) minus de oormerken (€ 40,255 miljoen).

Op basis van de voorlopige jaarstukken 2021 verwachten wij een resultaat na bestemming van ongeveer € 9,7 mln. In de voorgestelde resultaatbestemming 2021 wordt € 3,5 mln. toegevoegd aan de Algemene Reserve. Het saldo zal na besluitvorming over de jaarstukken worden toegevoegd aan het ongeoormerkte deel van de Brede Bestemmingsreserve (BBR). Het saldo daarvan leidt tot een verwachte toename van € 6,2 mln.

Daarnaast hebben wij een actualisatie gemaakt van de ruimte in de BBR op basis van recente besluitvorming en aanpassingen in de oormerken die plaats hebben gevonden nadat de programmabegroting 2022 was vastgesteld. Het resultaat van de actualisatie is dat wij vanaf 2023 een ongeoormerkt deel in de BBR verwachten van € 9,4 mln. wat incidenteel ingezet kan worden.

Tabel 7 - Prognose vrije ruimte Brede Bestemmingsreserve (bedragen in € x 1.000)

Prognose Brede Bestemmingsreserve	BBR
Initiële ruimte ultimo 2022	4.380
Toevoeging deel resultaat 2021	6.241
Saldo na resultaatbestemming	10.621
Toevoeging oormerk voor Noodfonds Oekraïne	-500
Nieuw oormerk Voorkomen Faunaschade (PS 16-02-2022)	-100
Overige al genomen besluiten en aanpassingen	-597
Totaal ongeoormerkte ruimte	9.424

Bovenstaande zal in de programmabegroting 2023 verder worden uitgewerkt en toegelicht in het verloopoverzicht van de reserve.

5.4 Stelpost nieuw beleid

In de volgende tabel is de samenstelling van de stelpost nieuw beleid verwerkt, op basis van de actualisatie van het financieel perspectief. De initiële omvang is het saldo zoals dat in de meerjarenraming van de stelpost in de programmabegroting 2022 is opgenomen (tabel 1.11a en 1.11b in dat document).

Tabel 8 - Opbouw stelpost Nieuw Beleid (bedragen in € x 1.000)

Opbouw stelpost 'Nieuw beleid'	2023	2024	2025	2026
Initiële omvang (PB2022)	3.028	6.112	6.815	6.815
- Waarvan geoormerkt	3.028	6.112	6.815	6.815
- Vrije ruimte	0	0	0	0
Inmiddels ingezet bij besluitvorming	-110	-110	-110	-110
- Inzet Samenwerking regio Zwolle	-110	-110	-110	-110
Mutaties uit actualisatie financieel beeld	17.983	18.308	10.358	7.008
- Toename uitkering provinciefonds	7.500	10.300	11.400	5.700
- Compensatie klimaatakkoord (elektrificering)	11.900	11.900	0	0
- Motorrijtuigenbelasting	1.333	-42	2.758	1.758
- Belasting elektrische voertuigen	0	0	1.700	7.000
- Toevoeging stelpost 'loon- en prijscompensatie'	-2.750	-3.850	-5.500	-7.050
- Toevoeging stelpost 'begrotingsonzekerheid'	0	0	0	-400
Herziene omvang (initieel plus mutaties)	20.901	24.310	17.063	13.713
Waarvan geoormerkt	2.918	6.002	6.705	6.705
A. Vorige collegeperiode	141	172	123	187
- SWUNG (kap.last investering)	87	87	87	87
- Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50
- Vernieuwend initiatief Prijs	0	50	0	50
- Overig	4	-15	-14	-14
B. Coalitieakkoord 2019-2023	1.138	1.038	2.038	2.038
- Infrastructuur (wegen en fietspaden)	1.038	1.038	2.038	2.038
- Schone leefomgeving	100	100	0	0
C. Najaarsnota 2020	665	665	665	665
- Batavialand (Maritiem archeologisch depot)	300	300	300	300
- Informatiestrategie excl. DSO	365	365	365	365
D. Nieuwe collegeperiode	974	4.127	3.879	3.815
Vrije ruimte	17.983	18.308	10.358	7.008

5.5 Begrotingsruimte ná de perspectiefnota

In het derde deel van deze perspectiefnota zijn voorstellen opgenomen met financiële impact op de begrotingsruimte. Dat is per programma en per voorstel beschreven in de hoofdstukken 6 en 7.

De structurele en aan de jaren toe te rekenen financiële impact wordt in ons voorstel ten laste van de begrotingsruimte van de stelpost nieuw beleid gebracht. Het voorstel voor de incidentele ontwikkelingen is om die te dekken vanuit de vrije ruimte binnen de Brede Bestemmingsreserve.

Tabel 9 - Verloop begrotingsruimte na de PPN (bedragen in € x 1.000)

Begrotingsruimte	Stelpost nieuw beleid				BBR
	2023	2024	2025	2026	
Geactualiseerde begrotingsruimte	17.983	18.308	10.358	7.008	9.424
Effecten voorstellen perspectiefnota 23-26	-10.560	-6.690	-6.030	-6.040	-7.120
Begrotingsruimte ná perspectiefnota	7.423	11.618	4.328	968	2.304

Deel 3

**Voorstellen voor
ontwikkelingen met
financiële impact**

6 Ontwikkelingen met budgettaire gevolgen

Pro memorie

Voor sommige ontwikkelingen zijn de budgettaire gevolgen nu nog niet met voldoende betrouwbaarheid in te schatten. In zo'n geval kan worden voorgesteld om het onderwerp als 'pro memorie' (PM) mee te nemen. Daardoor wordt duidelijk gemaakt dat de gevolgen nu nog niet konden worden ingeschat, maar dat wij wel effecten verwachten die op een later moment ingeschat en afgewogen kunnen worden. Voor nu stellen wij voor om dat over te laten aan een nieuwe coalitie, bij de uitwerking van een volgend 'college uitvoeringsprogramma'.

6.1 Programma 1: Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap

Omgevingswet **1**

De Omgevingswet is uitgesteld en zal op zijn vroegst op 1 januari 2023 in werking treden. Op dat moment zal er een minimaal digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) zijn, waarmee invulling wordt gegeven aan het wettelijk minimaal vereiste. Om de doelstellingen van de Omgevingswet te bereiken is doorontwikkeling van het stelsel nodig, via een gelijk dienstverleningsniveau en verbetering van het dienstverleningsniveau. Daarom heeft het IPO gevraagd de landelijke programmaorganisatie minimaal tot eind 2023 door te laten gaan. Als gevolg daarvan zal ook de provinciale projectorganisatie doorgaan. Daarom stellen wij voor om het budget voor 2023 te verhogen met € 350.000. Tegelijk maken wij steeds de afweging wat nu in de reguliere organisatie belegd kan worden, zodat de projectorganisatie gaandeweg steeds minder nodig zal zijn.

Op dit moment zijn de kosten vanaf 2024 nog onvoldoende betrouwbaar in te schatten. De komende kosten zijn onder andere voor het beheer van de landelijke voorziening (DSO-LV) en voor eventuele specialistische ondersteuning. Wij stellen voor om de toekomstige financiële gevolgen als PM mee te nemen.

Het werken als één overheid en de digitale dienstverlening, zoals bedoeld in de Omgevingswet, vraagt andere vaardigheden en werkwijzen. Dat heeft zowel impact op de provinciale organisatie als op de samenwerking met onze ketenpartners. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende nieuwe vereiste werkzaamheden:

- Er zal gewerkt worden met een omgevingstafel, zodat een initiatief op al zijn aspecten besproken wordt. Daarmee wordt voorkomen dat een initiatiefnemer van kastje naar de muur wordt gestuurd of dat uitvoeringsvraagstukken volgtijdelijk zichtbaar worden. De nieuwe werkwijze doet een groter beroep op afstemming en creativiteit en dat alles binnen kortere behandelingstermijnen.
- Daarnaast vraagt het opstellen van vragenbomen en aanvraagformulieren specifieke kennis en kunde. Daarbij moet ook interbestuurlijke afstemming plaatsvinden, om als regio eenzelfde taal te spreken. Het proces moet zo worden ingericht dat het voor een initiatiefnemer begrijpelijk is.

Deze nieuwe werkzaamheden kunnen niet binnen de bestaande organisatie worden opgevangen. Om aan de wettelijke vereisten te kunnen voldoen is het nodig dat de personele formatie uit te breiden voor de behandeling van 'ruimtelijke initiatieven' en voor de specifieke kennis en kunde wordt uitgebreid. Wij stellen voor om met ingang van 2023 structureel € 450.000 per jaar beschikbaar te stellen om de benodigde formatie op orde te brengen.

Actualisatie omgevingsvisie en het omgevingsprogramma ²

De Omgevingsvisie⁹ bevat de strategische hoofdoopgaven voor Flevoland voor de lange termijn. Ondertussen ontwikkelt Flevoland zich verder. Waarbij het van belang is dat wij niet alleen kijken naar gisteren en morgen, maar vooral ook verder vooruit: naar 2050. Met dit voorstel wordt geanticipeerd op besluitvorming over actualisatie van de Omgevingsvisie uit 2017. Wanneer besloten wordt tot actualisatie zal het formele proces hiervan naar verwachting in 2023 en 2024 plaatsvinden. Met de actualisatie zijn voorbereidingskosten gemoeid voor het proces, personele capaciteit en communicatie. Het vraagt om een gedegen proces en voorbereidingstijd voor ontwikkeling, afstemming en participatie van de samenleving en onze directe partners. Daarbij worden deze inzichten verrijkt met onder meer wetenschappelijke essays.

Wij stellen voor om incidenteel € 400.000 in 2023 voor dit proces beschikbaar te stellen, met uitloop naar 2024. Met dat budget willen wij onder andere één of meerdere ateliermeesters aantrekken, inhoudelijke expertise verkrijgen, de proces- en communicatiecapaciteit uitbreiden en de betrokkenheid vergroten van partners, inwoners, de ambtelijke organisatie, bestuurders en uw Staten.

In de Omgevingsvisie Flevoland Straks zijn de transitieopgaven opgenomen, zoals Landbouw meerdere smaken, Circulaire Economie en Duurzame energie. Voor de realisatie van deze opgaven zijn incidentele budgetten beschikbaar gesteld. Voor de invulling van de transitieopgaven hebben wij de omvang nu als PM opgenomen, waardoor de integrale afweging overgelaten wordt aan een nieuw college.

Wanneer de Omgevingsvisie wordt aangepast heeft dit ook gevolgen voor het Omgevingsprogramma. Voor het aanpassen van het omgevingsprogramma verwachten wij dan ook kosten, wat nu als PM is opgenomen.

Landmeetkundig werk, GIS ontwikkeling en innovatie, ontwikkeling data-analyse en monitoring ³

De basis voor veel nieuwe beleidsontwikkelingen binnen de provincie is geo-, onderzoeks- en beleidsinformatie. Denk aan de woningbouwopgave, de bossenstrategie en de energietransitie, maar ook aan het nieuwe convenant voor de regionale samenwerking voor het bijhouden van de Basisregistratie Grootschalige Topografie.

Om goed en adequaat te kunnen anticiperen op de maatschappelijke vragen waarmee onze organisatie te maken krijgt, is het noodzakelijk hiervoor de juiste instrumenten in te kunnen zetten. Wij hebben de ambitie om datagedreven werken verder te ontwikkelen. Om zowel nationaal als regionaal mee te kunnen gaan in de opwaartse technologische ontwikkelingen is het noodzakelijk de huidige Geografische Informatie Systemen (GIS) op te waarderen naar een hoger level. Op deze wijze is de provincie voorbereid om in de nabije toekomst samen met de regio en het Rijk geografische data te delen, ruimtelijke analyses te maken en scenario's uit te werken ten behoeve van de maatschappelijke opgaven.

In 2023 tot en met 2026 zal er sprake zijn daarvoor incidentele uitgaven nodig voor de ontwikkeling en implementatie. De verwachte omvang daarvan is € 335.000 in totaal. Om daarna structureel invulling te kunnen geven aan de ontwikkeling is € 500.000 per jaar nodig voor licentie- en beheerkosten.

⁹ De omgevingsvisie Flevoland Straks is online te vinden via <https://www.omgevingsvisieflevoland.nl/>

Actualiseren (nieuwe) Omgevingsverordening provincie Flevoland 4

De Omgevingsverordening provincie Flevoland is in januari 2022 vastgesteld door Provinciale Staten. Deze nieuwe omgevingsverordening treedt gelijktijdig met de Omgevingswet in werking.

Ondanks de recente vaststelling is het nodig om de omgevingsverordening te actualiseren, zoals al eerder met uw Staten besproken is. Dat komt doordat de verordening sinds 2017 alleen beleidsarm en technisch (juridisch) is omgezet en aangepast om te voldoen aan de Omgevingswet. Inhoudelijk is de verordening niet geactualiseerd en daardoor niet in lijn met de in deze periode vastgestelde wijzigingen van beleid. Denk bijvoorbeeld aan de programma's voor erfgoed, landschap, mobiliteit en water. En aan de regionale energiestrategie en de bossenstrategie. Daarnaast is er sprake van nieuwe inzichten op het gebied van bijvoorbeeld de verdringingsreeks IJsselmeergebied, de normering voor wateroverlast, de geluidproductieplafonds langs provinciale wegen, etc.

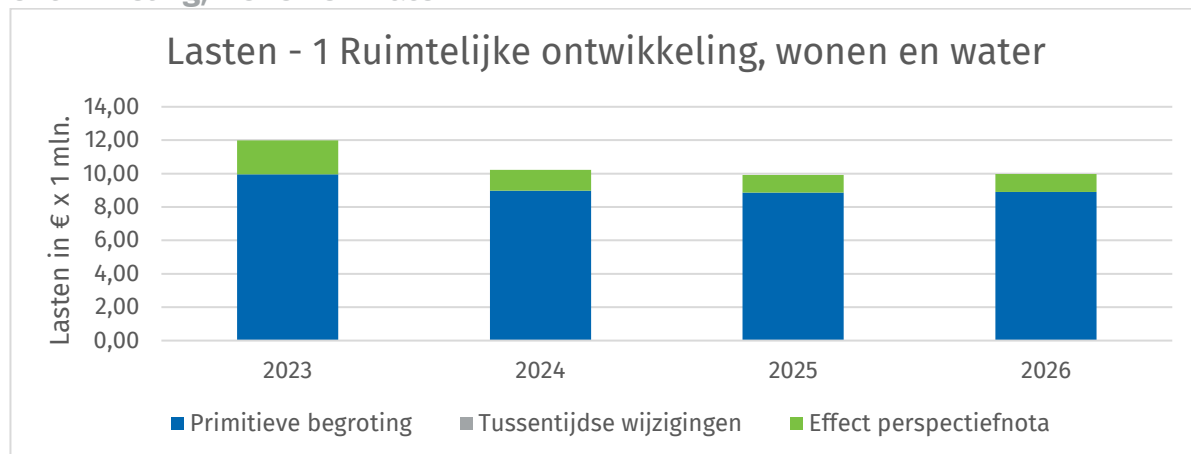
Er is een expliciete samenhang met de andere instrumenten van de Omgevingswet, de omgevingsvisie en de omgevingsprogramma's. Daarnaast betreft het inhoudelijk een breed palet aan onderwerpen waardoor er een samenhang is of kan zijn met veel van de strategische thema's. Om de achterstand in te halen moeten wij de omgevingsverordening actualiseren en deze afstemmen op de omgevingsvisie en de beleidsinhoudelijke programma's (Omgevingsprogramma Flevoland). Om dit te kunnen realiseren is voor 2023 en 2024 € 150.000 per jaar nodig, voor de extra inzet, het organiseren van participatie en vormgeving.

Deltaplan IJsselmeergebied 5

Het Deltaprogramma heeft tot doel Nederland klaar te maken voor de gevolgen van klimaatverandering. Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen hoogwater en overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. Wij werken samen aan een klimaatrobuust Flevoland, binnen de provincie en met de regio's (Veiligheidsregio, IJsselmeergebied, Zoetwaterregio, Klimaatadaptatieregio Flevoland).

In de periode 2022-2026 bereiden wij de volgende Deltabeslissing voor; wij voeren analyses en verkenningen uit op middellange en lange termijn (2022 - 2023), werken realistische en kansrijke strategieën uit (2024 - 2025) om zo in samenspraak met onze omgeving, tot een aangepaste voorkeursstrategie te komen (2026). Met partijen in het IJsselmeergebied zijn afspraken gemaakt over een gezamenlijk werkplan en gezamenlijke inzet voor de komende jaren. Onze financiële bijdrage daaraan is geraamd op € 50.000 per jaar.

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water

6.2 Programma 2: Landbouw, visserij en natuur

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – GLB **6**

Het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) is in 1962 ingevoerd om de voedselproductie te verhogen en te zorgen voor voedselzekerheid. Het GLB is sindsdien een aantal keren ingrijpend gewijzigd. Klimaat- en milieudoelstellingen spelen nu een steeds grotere rol. Ook de ontwikkeling van het platteland en van landbouwgemeenschappen zijn een belangrijk onderdeel van het GLB. Provincies zijn in Nederland verantwoordelijk voor de programmering en uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3+).

In 2023 zal een nieuw GLB worden ingevoerd, wat inzet op een toekomstbestendige en innovatieve landbouw. Vanuit een integrale afweging zullen de kansen en mogelijkheden voor provincie Flevoland vorm gegeven worden in afstemming met EU, Rijk, IPO en Unie van Waterschappen. Voor de uitvoering van de nieuwe periode vanaf 2023 kan zo veel mogelijk aangesloten worden bij het meerjarige kader voor het Plattelandsontwikkelingsprogramma.

De (financiële) kaders voor het totale programma, waaronder zowel de uitvoeringskosten als de cofinanciering van de EU-gelden, zullen in de komende maanden worden geïnventariseerd. Verdere financiële dekking van het programma GLB op basis van het Nationaal Strategisch Plan 2023 -2027 wordt op een later moment voor besluitvorming voorgelegd aan uw Staten. Derhalve stellen wij voor om hiervoor nu een PM-post op te nemen.

Landbouw: Meerdere Smaken **7**

In het College Uitvoeringsprogramma is voor Landbouw: Meerdere Smaken tot en met 2023 budget gereserveerd. In 2022 en 2023 werken wij aan een strategie voor de eventuele vervolginzet van Flevoland, waarbij wij de beleidsmatige implicaties van het stikstofdossier, de klimaatdoelstellingen, de woningbouwopgave en de Kaderrichtlijn Water meenemen. De lange-termijn ambitie van de Omgevingsvisie is daarbij leidend. De volgende activiteiten zullen worden uitgevoerd:

- Verkennen van de mogelijkheid om de resultaten van de agro-innovatiemotor te laten landen in een innovatiehub.
- Versterken van het ecosysteem rondom de Boerderij van de Toekomst en de Aeres Hogeschool/Flevocampus.
- Uitvoeren van een meerjarige pilot, samen met de sector, de overheid en het bedrijfsleven, om doelafspraken te maken met de agrofoodsector.
- Verkennen van de mogelijkheid of dit ook kan worden gekoppeld aan het Nationaal Strategisch Plan.
- Wanneer Provinciale Staten besluiten tot herijking van de Omgevingsvisie, of van de onderliggende programma's, vertalen wij dat door naar de uitvoering.

Het Rijk start met een Nationaal Programma Landelijk Gebied. Hierin worden de doelen die hierboven al zijn benoemd, gecombineerd en gebiedsgericht uitgewerkt. In de strategische agenda 'Samen Maken Wij Flevoland' zoeken wij samenwerking met het rijk op dit front.

De uitvoering van Landbouw: Meerdere Smaken is deels belegd bij regionale partners, waaronder Ontwikkelingsmaatschappij Horizon. Daarom stellen wij voor om voor 2023 incidenteel € 200.000 beschikbaar te stellen. De keuze voor continuïteit, namelijk structureel budget voor die organisaties en het programma, laten wij over aan een nieuwe coalitie.

Bodem en Landbouw **8**

In 2022-2023 werken wij aan een strategie voor de eventuele vervolginzet van Flevoland voor de verschillende onderdelen van Bodem en Landbouw. Daarbij bouwen wij voort op het 6-jarige onderliggende programma 2021-2026 van het langjarige samenwerkingsverband Actieplan Bodem en Water (ABW), de ontwikkelingen in de gebiedsprocessen bodemdalingsgebied (met onder

andere de recent ondertekende intentieverklaring), de Kaderrichtlijn Water en het programma van Landbouw: Meerdere Smaken. Ten opzichte van het College Uitvoeringsprogramma is een langere tijdsduur voorzien voor de daarin opgenomen ambities voor de gebiedsprocessen bodemdaling, de pilots grondgebruik en het Actieplan Bodem en Water. Om invulling te geven aan deze doorlopende processen/samenwerkingsverbanden is continuïteit benodigd, waarbij voor projecten en activiteiten al verder vooruit een financieel commitment benodigd is.

In het College Uitvoeringsprogramma is voor Bodem en landbouw incidenteel budget gereserveerd, tot en met 2023. Wij stellen voor om in 2024 incidenteel budget beschikbaar te stellen van € 465.000 uit de reserve Bodem (B029). Daarmee kan dan binnen de budgetomvang van het huidige coalitieakkoord een basis gerealiseerd voor de gewenste continuïteit.

Pilot grondgebruik **9**

Twee projecten (pilot grondgebruik, vervolg van het programma Spaarwater) komen in aanmerking voor een bijdrage van € 225.000 uit het Deltafonds. Het Deltafonds loopt van 2022 tot en met 2027. Voor de cofinanciering wordt in 2022 de ondertekening van de 'Bestuursovereenkomst Programma Zoetwaterregio Noord-Nederland 2e fase Deltaprogramma (2022-2027)' voorzien. De aan provincie Flevoland gevraagde cofinanciering is € 525.000. Wij stellen voor deze lasten te dekken uit de vrije ruimte van de reserve Bodem (B029) en hiervoor een oormerk aan te brengen binnen deze reserve.

Aanleg van een vooroever **10**

Waterschap Zuiderzeeland heeft een versterkingsopgave voor de IJsselmeerdijk (tracé vanaf de Houtribdijk en de Ketelmeerbrug). De voorkeur is om deze versterkingsopgave te realiseren door de aanleg van voorland. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om over een lengte van circa 10 km nieuwe natuur te realiseren (circa 50 ha). Het gaat hierbij om een totale investering van € 14 miljoen. Het waterschap heeft dit project bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) aangemeld voor het investeringsprogramma Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Een belangrijke randvoorwaarde, om in aanmerking te komen voor een bijdrage uit dat programma, is dat het gaat om een gebiedsgebonden bijdrage. Een financiële bijdrage van de provincie is daarmee gewenst en sluit tevens aan bij onze ambities voor het ontwikkelen van nieuwe natuur. De voorgestelde financiële bijdrage (cofinanciering) van de provincie is maximaal € 2 miljoen en afhankelijk van de bijdrage van andere partijen. Hierover worden de komende tijd tussen partijen nadere afspraken gemaakt.

Wij stellen voor om € 2 miljoen in de Brede Bestemmingsreserve (B009) te oormerken als gebiedsgebonden bijdrage voor het inrichten van het voorland tot nieuwe natuur.

Faunabeheereenheid **11**

Jaarlijks verstrekt de provincie subsidie aan de Faunabeheereenheid (FBE). Met ingang van 2022 is het takenpakket van de Faunabeheereenheid uitgebreid met onder andere het inrichten van een centraal loket/aanspreekpunt voor faunabeheer en schadebestrijding. Uit onderzoek door een externe deskundige blijkt dat de huidige subsidie ontoereikend is om alle taken op een professionele wijze in te vullen. Daarom stellen wij voor om het budget van het product 'Natuurbeheer' structureel te verhogen met € 30.000, waardoor de subsidie aangevuld kan worden.

Ook voor 2022 is er al een verhoging van de subsidie aan de Faunabeheereenheid noodzakelijk. Deze verhoging is in 2022 ten laste gebracht van de reserve Beheer en ontwikkeling natuur (B038).

Programma Flevoland Natuurinclusief **12**

Gedeputeerde Staten hebben op 22 juni 2021 de bestuursopdracht Flevoland Natuurinclusief vastgesteld. Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de uitwerking van het programma Flevoland Natuurinclusief (PFNI). Het doel van het programma is het werken aan een natuurinclusieve samenleving, waarin natuur en biodiversiteit vanzelfsprekend worden meegenomen, aandacht is voor groen buiten de natuurgebieden en natuur wordt ingezet als oplossing voor maatschappelijke opgaven.

Onder het programma Flevoland Natuurinclusief zijn 5 beleidsterreinen ondergebracht:

1. Programma natuur
2. Bossenstrategie
3. Actieplan Biodiversiteit
4. Exotenbestrijding (wettelijke taak, structureel)
5. Vermaatschappelijking (structureel)

Op 22 september 2021 zijn uw Staten geïnformeerd in een beeldvormende ronde over de voortgang van het programma en is er een financieel dekkingplan gepresenteerd tot en met 2025. Dekking van het programma bestaat uit het programma Natuur (Rijksbudget), restant reserve Nieuwe Natuur (besluitvorming Najaarsnota 2020) en de huidige middelen natuur in combinatie met de reserve Beheer en Ontwikkeling Natuur.

Voorgesteld wordt om € 2.000.000 te storten in de reserve Flevoland Natuurinclusief, te dekken vanuit de reserve Beheer en ontwikkeling natuur en deze middelen in te zetten om de eerste ambities op onderdelen uit het PFNI in te vullen.

De huidige prognose is dat de resterende middelen uit de reserve Nieuwe Natuur (B032) circa € 3 miljoen zullen bedragen. Deze middelen worden toegevoegd aan de reserve Flevoland Natuurinclusief (B050), nadat het programma Nieuwe Natuur daadwerkelijk is afgerond. Deze middelen zullen dan ingezet worden voor de jaarschijven 2024 en 2025 van het Actieplan Biodiversiteit. Verdere financiële dekking van het programma Flevoland Natuurinclusief wordt later voor besluitvorming voorgelegd aan Provinciale Staten (volgende coalitie). Derhalve stellen wij voor om hiervoor een PM-post op te nemen.

Stikstof **13**

Het stikstofdossier blijft grote aandacht vragen. In het regeerakkoord is een versnelling van de doelen aangekondigd van 2035 naar 2030 waarbij alle sectoren een evenredige bijdrage leveren. Daarbij is een aanpak voorgesteld die zich niet alleen op stikstof, maar ook op de (Europese) normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit gaat richten. Grote aanpassingen in het landelijk gebied worden voorzien met grote aandacht voor perspectieven voor de verschillende vormen van landbouw. In het kader van een Nationaal Programma Landelijk Gebied komt € 25 miljard beschikbaar. In bestuurlijke afspraken met provincies worden voorwaarden vastgelegd aan het vrijgeven van rijksbudget. De noodzaak voor intensivering van het maatregelenpakket blijkt uit gerechtelijke uitspraken rond de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) melders. Met gebiedsgerichte aanpak en/of bronmaatregelen moet ruimte gevonden worden om knelpunten op te lossen.

Essentieel onderdeel van de Flevolandse Aanpak Stikstof is om bedrijven in het gebiedsproces te subsidiëren om stikstof reducerende technieken te laten installeren waarmee 70% stikstofreductie per bedrijf wordt bereikt. Daarbij wordt ook de mogelijkheid opgenomen om een aantal bedrijven te laten stoppen of te verplaatsen. Er is in 2023 € 3,65 miljoen nodig voor het programma Stikstof voor maatregelen zoals het subsidiëren van stikstof reducerende maatregelen, meekoppelkansen (agro forestry), monitoring en meting van effecten van maatregelen en keerzijde financiering voor aankoopregelingen. Wij gaan er vanuit dat er eind

2022 € 1,25 miljoen resteert van de programmamiddelen stikstof die ingezet kunnen worden voor de benodigde middelen in 2023. Per saldo is dan in 2023 een aanvullend bedrag van € 2,4 miljoen nodig. Voor de periode 2024 en verder stellen wij voor om een PM-post op te nemen.

In 2023 wordt bekend welk deel van het landelijke transitiefonds van € 25 miljard neer gaat slaan in Flevoland en ten behoeve van welke doelen. De uitkomst hiervan en het bepalen van een meerjarige claim wordt onderdeel van het proces om te komen tot een nieuw coalitie akkoord.

IPO heeft op verzoek van de provincies een deel van hun organisatie uitgebreid ten behoeve van stikstof. Dit leidt tot een hogere afdracht te weten € 350.000 per jaar. Voorgesteld wordt deze bijdrage structureel aan de begroting toe te voegen.

Nationaal Park Nieuw Land 14

De provincie heeft in 2018 het initiatief genomen tot de oprichting van Nationaal Park Nieuw Land, samen met zeven partners. Deze samenwerkende partners – gemeente Almere, gemeente Lelystad, provincie Flevoland, Rijkswaterstaat Midden-Nederland, Staatsbosbeheer, stichting Het Flevo-landschap, vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, waterschap Zuiderzeeland – hebben zich tot doel gesteld om dit gebied te ontwikkelen tot een nationaal park van wereldklasse. Een park dat zich kenmerkt als vogelparadijs van internationale betekenis en dat door de inwoners van Flevoland, Nederland en daarbuiten als zodanig beleefd en ervaren kan worden.

Binnen de grenzen van het nationaal park vinden met de inzet en onder verantwoordelijkheid van elk van de partners en andere organisaties veel ontwikkelingsprojecten en -activiteiten plaats. Het perspectief voor 2040 is beschreven in de ontwikkelingsvisie Nationaal Park Nieuw Land. Daarnaast geven de partners gezamenlijk invulling aan activiteiten op het gebied van onder meer educatie, communicatie, onderzoek en marketing. Dit doen zij in de NPNL-stuurgroep, waarvan de provincie voorzitter is en in de NPNL-projectgroep, waarvoor de provincie de coördinatie verzorgt. De provincie heeft met de decentralisatie van de rijkstaken op het gebied van natuur ook de verantwoordelijkheid gekregen voor het nationale park en voor de verdere ontwikkeling ervan tot nationaal park nieuwe stijl.

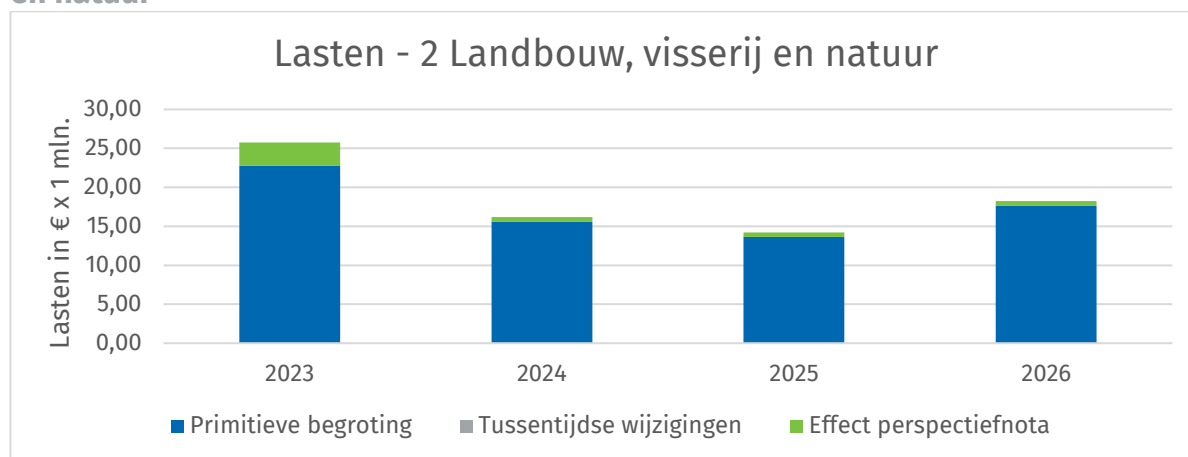
De partners dragen elk bij aan de gezamenlijke activiteiten met financiële middelen en de inzet van capaciteit. De bijdrage van de provincie aan deze activiteiten en onafhankelijke coördinatie was de afgelopen jaren € 450.000 per jaar. Wij stellen voor om nu structureel budget voor de minimaal benodigde activiteiten op te nemen in de begroting. De omvang daarvan is jaarlijks € 230.000, wat als volgt is opgebouwd:

- Marketing/communicatie € 75.000
- Onafhankelijke coördinatie/procesbegeleiding € 100.000
- Lidmaatschappen € 5.000
- Bijdrage (nieuwe) gezamenlijke activiteiten € 50.000

Deze inschatting gaat er vanuit dat:

- a) andere partners ook een bijdrage leveren in de gezamenlijke kosten en in de capaciteitsinzet (dat is nu het geval vanuit het merendeel van de partners), en
- b) de structurele kosten die samenhangen met educatie en ondernemerschap (Gastheer van het Landschap) worden gedekt met een subsidie van LNV, die alle parken met uitzondering van Nieuw Land op dit moment ontvangen (deze activiteiten worden nu uitgevoerd in projectvorm met tijdelijke financiering).

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 2 Landbouw, Visserij en natuur

6.3 Programma 3: Economie

Horizon 15

Op maatschappelijk en economisch gebied heeft provincie Flevoland een aantal heldere ambities gedefinieerd in onder andere de Omgevingsvisie en het Economisch Programma. Deze ambities zien toe op het stimuleren van economisch ontwikkeling op het gebied van Landbouw Meerdere Smaken, (de transitie naar een) Circulaire Economie, Maritiem (Urk en Lelystad) en het bieden van ruimte voor economische ontwikkeling indien kansen zich aanbieden. In de afgelopen jaren zijn een aantal van die kansen ontwikkeld op basis van vraag vanuit specifieke sectoren, waaruit sterke ontwikkelingen zijn voortgekomen op het gebied van onder andere LMS, Circulaire Economie, (smart) maritiem, logistiek, clean tech/HTSM, smart mobility (MITC) en het stimuleren van internationalisering van het bedrijfsleven. Onze regionale ontwikkelingsmaatschappij Horizon Flevoland speelt een belangrijke rol in het realiseren van deze economische en maatschappelijke doelstellingen, waarbij het opereert o.b.v. ondernemersvragen en -behoeften.

Omdat de ambities groot zijn en de economie zich verder ontwikkelt, is het belangrijk dat Horizon voor de lange termijn een duurzame kwaliteitsorganisatie kan opbouwen zodat op een structurele en duurzame manier invulling kan worden gegeven aan de ambitieuze doelstellingen van de provincie. Het is de ambitie om de basisfinanciering van Horizon structureel jaarlijks met € 500.000 te verhogen om te borgen dat er een bestendige organisatie staat die duurzaam impact kan genereren op:

- business development op de groeigebieden LMS, Circulaire Economie, maritiem, clean tech/HTSM, smart mobility en digitalisering, en
- internationalisering van het bedrijfsleven in Flevoland via acquisitie en expertbevordering.

Wij stellen voor om in 2023 een budget toe te kennen van € 500.000 en voor de volgende jaren PM op te nemen. Met deze investering krijgt de bedrijvigheid en werkgelegenheid in de regio een duurzame stimulans en wordt tevens bijgedragen aan een diversificatie van de arbeidsmarkt, excellente woonmilieus (woonopgave/werk balans) en brede welvaart in Flevoland.

MITC Doorontwikkeling: Campus, Dignity, Digilab, Duurzaamheidslab 16

Inhoudelijk richt het Multimodaal Infrastructuur Testcentrum (MITC) zich op de mobiliteitstransitie:

- Verduurzaming: Emissie uitstoot, emissie geluid, brandstoffen en voortstuwingssystemen, vormgeving, recyclebare composieten, batterijtechnieken
- Digitalisering: autonoom rijden (connected en coöperatief), cybersecurity en cyberprivacy, simulatie- en scenariotechnieken.

- Veiligheid: operationele veiligheid, externe inmenging, omgeving

De benodigde investeringen van de partners om een volledig testgebied te realiseren zijn gezekerd (€ 160 miljoen). In 2022 tot en met 2023 wordt besteding van de tranche van € 3 miljoen voor de Doorontwikkeling MITC voorzien, en dan met name voor investeringen die bijdragen aan de campusvorming (netwerkontwikkeling en fysieke faciliteiten) en het inrichten van een Dignity, een stedelijke testomgeving voor nieuwe mobiliteitsconcepten. Deze ontwikkelingen krijgen parallel aan de realisatie van de nieuwe RDW-testbaan en het nieuwe rijvaardigheidscentrum van de Politieacademie vorm, waarmee het fundament voor het MITC wordt gelegd. De campus wordt de verbindende schakel, het hart van het MITC. Om een campus als deze binnen een termijn van max 3 jaar te kunnen realiseren, vraagt van de provincie financiering en organisatiekracht (makelen en schakelen, vergroten van cluster, aantrekken van nieuwe partners).

In 2024 is het MITC in de basis operationeel en is het zaak om het fundament te versterken. Naar aanleiding van de investeringsplannen van de MITC-partners zien wij kansen om, hierop inhakend, met € 3 miljoen cofinanciering (2de tranche Doorontwikkeling MITC) te versnellen en waarde toe te voegen. RDW werkt met andere kennisinstellingen aan een businesscase voor een Emissiekamer in Marknesse, NLR heeft de Urban Air Mobility Campus opgezet als een 0.1 MITC-campus. Wij stellen voor om daarvoor het oormerk in de Brede Bestemmingsreserve te verhogen met € 3,0 miljoen.

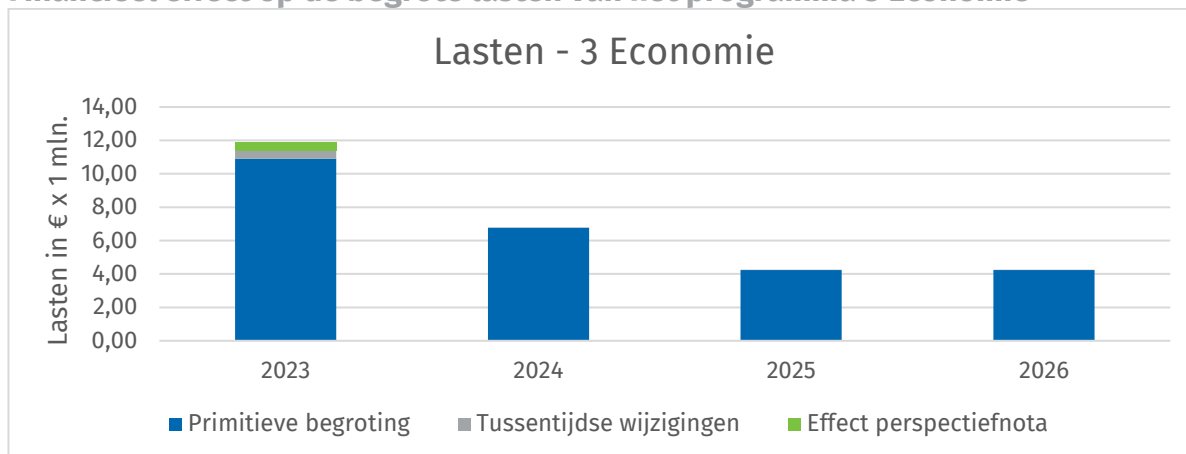
Met de verbindende kracht en kennis van de partners is er de mogelijkheid het Dignity meer en versneld inhoud te geven met een Simulatie- en Cybersecurity centrum. Er is de komende jaren behoefte nieuwe technologie, digitalisering, toe te passen en veilig (fysiek, privacy, secure) toe te laten in onze samenleving. De waarde van een Simulatie- en Cybersecurity centrum zal niet alleen het MITC ten goede komen. De mogelijkheden deze kennis te verbreden naar Agro en Shipping ligt voor de hand. De RDW en DNV hebben met het emissie lab, de upgrade van de windtunnel voor emissie en, aerodynamische testen etc. een basis in huis om door te groeien naar een duurzaamheidslab.

Bij goedkeuring van dit voorstel is dan voor deze ontwikkelingen in totaal € 8,0 mln. geoormerkt in de Brede Bestemmingsreserve.

Realisatiefase Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland – MSNF 17

In 2018 is het (aangepaste) investeringsvoorstel voor de realisatie van de MSNF vastgesteld. In 2019 volgde echter een uitspraak van de Raad van State die het inpassingsplan vernietigde waardoor niet tot realisatie kon worden overgegaan. Inmiddels is een nieuw inpassingsplan door Provinciale Staten vastgesteld, dat ook bij de Raad van State ligt als gevolg van een beroep dat is aangetekend tegen het hernieuwde plan. Om na een positieve uitspraak van de Raad van State meteen aan de slag te kunnen met de aanbesteding, worden de aanbestedingstukken herzien op basis van aangepaste wet- en regelgeving en nieuwe inzichten.

Hierbij hoort ook een geactualiseerde raming. Verwacht wordt dat het reeds in 2018 beschikbaar gestelde investeringsbudget niet genoeg is voor de realisatie van de haven en dat, met name als gevolg van prijsstijgingen en schaarste van grondstoffen, een substantieel hoger investeringsbudget noodzakelijk is. Dit zal separaat als besluit aan Provinciale Staten worden voorgelegd, naar verwachting in het laatste kwartaal van 2022.

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 3 Economie**6.4 Programma 4: Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving****Voortzetting programma Krachtige Samenleving 18**

Als provincie hebben wij met het programma Krachtige Samenleving een positie opgebouwd waarin wij samen met vele partners een bijdrage leveren aan verschillende maatschappelijke vraagstukken die in coronatijd alleen maar urgenter zijn geworden. Voor de komende periode ligt dan ook de nadruk op: het vasthouden van de juiste koers en inzetten op versnelling of verbreding. Samenwerking en afstemming met de partners is en blijft de sleutel tot succes hierin.

Vanuit de gecreëerde positie zijn wij steeds vaker in staat om vanuit Krachtige Samenleving een bijdrage te leveren aan andere provinciale thema's en trajecten. Niet alleen als het gaat om economie/ human capital, maar ook bijvoorbeeld aan de woonopgave 100.000+ op het thema wonen, vergrijzing en zorg. Om in 2023 de ingezette koers te kunnen vervolgen (in afwachting op een nieuw coalitieakkoord) is het voorstel om een incidenteel bedrag van € 375.000 voor 2023 beschikbaar te stellen. Dit bedrag wordt gebruikt voor onderzoek en monitoring (monitor 'Welbevinden'), incidentele bijdragen aan de regionale preventiecoalitie inzake positieve gezondheid en het ondersteunen van samenwerkingen tussen verschillende sectoren op gebied van Human Capital, wonen & zorg en ruimtelijk-economische opgaven.

Uitvoering sportbeleid 19

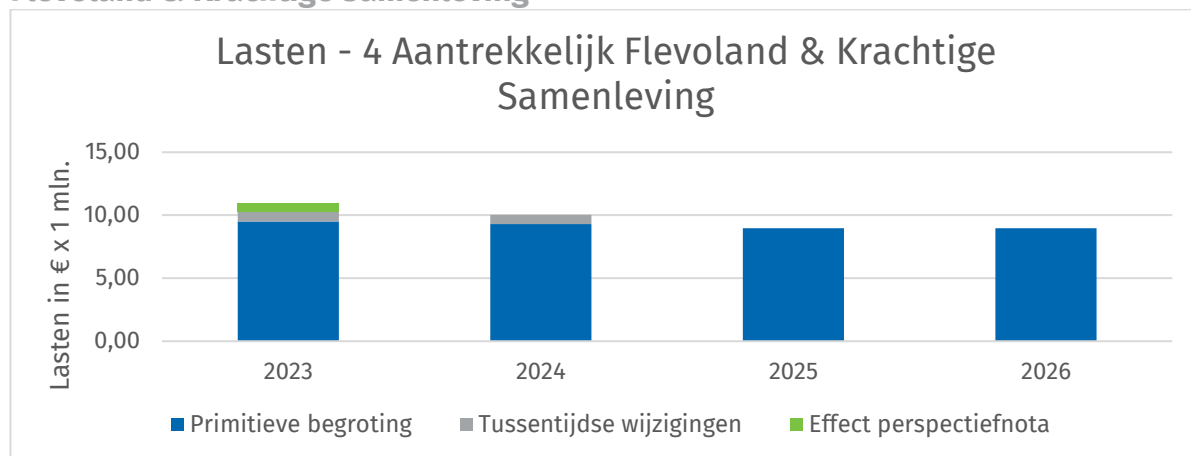
Flevoland staat voor diverse maatschappelijke opgaven. Wij bouwen aan een krachtige-samenleving waar het plezierig wonen, werken en recreëren is en versterken de brede welvaart en welbevinden van onze inwoners. Sport en bewegen zijn een onmisbaar onderdeel in onze samenleving. Het geeft identiteit, is het vliegwiel voor actieve participatie, stimuleert talent en sociale binding, draagt bij aan gezondheid, economie en zet het gebied op de kaart.

Mede als gevolg van de coronacrisis is de veelzijdige betrokkenheid en participatie van mensen voor sport en bewegen afgenomen, terwijl waarde, nut en noodzaak juist zijn versterkt. De kwetsbaarheid en continuïteit van het Flevolandse netwerk van sportieve partners, voorzieningen en de Flevolander zelf, is door corona blootgelegd. Thans krabbelt de sector zo goed en zo kwaad weer op. Voor het stabiel houden en (door)ontwikkelen van de Flevolandse sportinfrastructuur op het huidige ambitieniveau heeft Sportservice Flevoland een meerjarig programma opgesteld 'Flevoland Sportief'.

Wij stellen voor om in 2023 incidenteel € 250.000 aan de begroting toe te voegen voor uitvoering van het meerjarenprogramma 'Flevoland sportief' en daarmee bij te dragen aan een sportief bewegende Flevolander en het in stand houden van de huidige Flevolandse sportinfrastructuur. In september 2022 stellen Provinciale Staten haar ambities op het terrein van sport & bewegen

vast in het nieuwe Flevolande sportbeleid. Voorgesteld wordt om voor dit nieuwe sportbeleid een PM post op te nemen.

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving

6.5 Programma 5: Energie, duurzaamheid en milieu

Energie Expertise Centrum Flevoland – EEF 20

Er is een groot potentieel aan projecten voor productie van duurzame energie en energiebesparing dat buiten het bereik van de markt ligt. De productie en energiebesparing zouden kunnen worden uitgevoerd zonder de markt te verstoren. Het Energie Expertisecentrum Flevoland (EEF) zorgt er voor dat die projecten tot ontwikkeling en uitvoering worden gebracht, door het actief aanjagen en verbinden van projecten en betrokken partijen, het ondersteunen van initiatiefnemers met expertise en kennis van duurzame energie en financiering. De provincie heeft EEF vanaf 2019 op incidentele basis gesubsidieerd. Met een bedrag van € 500.000 per jaar worden verschillende adviseurs met specialistische kennis ingezet en middelen besteed om bedrijven, coöperaties en collectieven maximaal te kunnen bereiken.

Uit de in 2020 uitgevoerde evaluatie blijkt dat EEF zijn doelstelling, de versnelling van de energietransitie, goed dient en daarbij aansluit op de behoefte van de markt. Provinciale Staten zijn door een mededeling hierover geïnformeerd (6 oktober 2020, referentie 2669611). De activiteiten van EEF dragen bij aan het doel van de provincie om de energietransitie te stimuleren. Tot en met 2023 is er jaarlijks incidenteel budget beschikbaar gesteld. Wij stellen voor om vanaf 2024 een structureel budget beschikbaar te stellen van € 500.000 per jaar. Daarmee kan in de begroting een gelabelde subsidie worden opgenomen.

Energieloket Flevoland 21

Het Energieloket Flevoland heeft als doel om door middel van een energieloket burgers, energiecollectieven, ondernemers en instellingen in Flevoland te informeren en adviseren over duurzame energie en energiebesparing en hen te ontzorgen en/of ondersteunen bij de besluitvorming en uitvoering van concrete maatregelen. Het energieloket heeft een groot bereik en voorziet in de behoefte aan informatie en ondersteuning.

Vanaf 2019 is voor de uitvoering van het energieloket jaarlijks circa € 200.000 incidentele subsidie verstrekt aan de Natuur en Milieufederatie Flevoland voor personele inzet en communicatiemiddelen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het doel van de provincie om de energietransitie in Flevoland te stimuleren.

Voorgesteld wordt in 2023 een bedrag van € 200.000 voor de uitvoering van het energieloket beschikbaar te stellen. Voor de komende jaren stellen wij voor om een PM op te nemen, waarover integrale afstemming plaats zal vinden door de nieuwe coalitie. De aanwending hiervan kan dan opnieuw worden beoordeeld welke partij de uitvoering van het energieloket het beste op zich kan nemen.

Programma energiearmoede/energieweerbaarheid **22**

Gezien de huidige ontwikkelingen op de energiemarkt hebben Provinciale Staten eind vorig jaar een motie en amendement ingediend met het verzoek te onderzoeken of en hoe een 'actiepakket energieweerbaarheid' bewoners, bedrijven en instellingen minder afhankelijk kan maken van wijzigingen in de energieprijzen. En daarnaast te onderzoeken op welke manier ondersteuning gegeven kan worden aan de huishoudens met acute energiearmoede (zowel op korte termijn om de acute nood te ledigen als op basis van lange termijn waarmee energiearmoede structureel aangepakt kan worden). Achterliggend doel van Provinciale Staten is dat iedereen op een volwaardige manier deel kan nemen aan de energietransitie en dat daar ook sociale aspecten een rol spelen.

Op basis van de eerste resultaten van het onderzoek dat TNO voor provincie Flevoland uitvoert en in afwachting van eventuele nadere maatregelen van de Rijksoverheid, stellen wij voor om voor 2023 € 0,5 miljoen in de Brede Bestemmingsreserve (B009) te oormerken voor 'aanpak energieweerbaarheid'. Bestaande uit: aanhakend op de MRA leerkring(en) uitbreiden naar heel Flevoland, waar partijen van elkaar kunnen leren, informatie en expertise beschikbaar is en aan casuïstiek gewerkt wordt. En een faciliteit (nader vorm te geven) voor het versterken van bestaande maatregelen, waarmee wij partijen in het veld een duwtje in de rug kunnen geven.

Regionale Energie Infra Structuur **23**

Een separaat incidenteel bedrag van € 200.000 dient voor de uitvoerende werkzaamheden binnen het REIS-concept voor het laten uitvoeren van een zogenaamde energiesysteemstudie. Het belang van een dergelijke energiesysteemstudie is groot en nauw verbonden aan de toekomstige energie-technische ontwikkelingen binnen Flevoland. Een energiesysteemstudie geeft richting aan deze ontwikkelingen, aanpassingen en uitbreidingen die binnen Flevoland plaats dienen te vinden. Het is waarschijnlijk dat in de voorjaarsnota van het Rijk hier gelden voor beschikbaar komen.

Voor het meerjarenperspectief stellen wij voor om een PM op te nemen. De integrale afweging over de structurele budgetvraag wordt afzonderlijk meegenomen bij het opstellen van de programmabegroting 2023 omdat wij verwachten dan inzicht te hebben in de Rijksbijdrage.

Warmtetransitie **24**

Belangrijk onderdeel van de Energietransitie is de warmtetransitie: wij gaan van het (aard)gas af! Hoe verwarmen wij huizen, gebouwen en kassen op een duurzame manier? Welke alternatieven zijn er bij productieprocessen? De opgave is enorm. In de Omgevingsvisie Flevoland Straks is dit al aangegeven. In het Klimaatakkoord komt dit bij Gebouwde Omgeving en Industrie in vele maatregelen tot uitdrukking. Maatregelen die ook in Flevoland uitgevoerd gaan worden. Daarvoor is naast meer menskracht ook een specifieke aanpak nodig.

Landelijk is er het Expertisecentrum Warmte (ECW). Het ECW biedt informatie en kennis over de warmtetransitie aan gemeenten. Om deze kennis om te zetten in een wijkaanpak en concrete warmteprojecten is er meer nodig. Andere provincies zetten 'warmteteams' in om gemeenten daarbij te ondersteunen. Wij stellen voor om voor de periode 2023 tot en met 2026 jaarlijks € 200.000 beschikbaar te stellen, zodat het Energie Expertisecentrum Flevoland ook in Flevoland een dergelijke ondersteuning kan bieden. Hierdoor kan de bestaande structuur worden benut en

wordt er gebruik gemaakt van de eerdere ervaringen die door EEF zijn opgedaan. Het is waarschijnlijk dat in de voorjaarsnota van het Rijk hier gelden voor beschikbaar komen.

Zon op dak / netcongestie **25**

De openstelling van de subsidieregeling Van Asbest naar Duurzaam Dak is verlengd tot 1 januari 2023. Hierna loopt de regeling af. Wij ontwikkelen een nieuw instrument om de groei van zon op dak te blijven stimuleren. Het gaat hierbij om het wegnemen van knelpunten (netcongestie) bij de plaatsing van zonnepanelen op grote daken. Na de zomer komt het college met een uitgewerkt voorstel voor dit nieuwe instrument, inclusief de financiële consequenties. Wij stellen daarom voor om in 2023 € 300.000 vanuit de reserve energie budget toe te kennen en een oormerk aan te brengen in de Brede Bestemmingsreserve voor 2024 en 2025 van in totaal € 600.000.

Asbest **26**

De openstelling van de subsidieregeling Van Asbest naar Duurzaam Dak is verlengd tot 1 januari 2023. Hierna loopt de regeling af. Asbest in onze leefomgeving blijft aandacht vragen. Inzet is het verwijderen van al het asbest in onze leefomgeving. Na de zomer komt het college met een voorstel op welke wijze zij hieraan invulling wil geven. Wij stellen daarom voor een PM-post op te nemen.

Ankerstation **27**

In de provincie wordt op slechts één plek de kwaliteit van de lucht gemeten. Dat gebeurt in een agrarische omgeving. Dat meetstation (in jargon 'ankerstation') hangt in het nationale meetnet en wordt beheerd door het RIVM.

Tegen de achtergrond van de verstedelijking aan de westkant en de grote woningbouw-ambities elders in onze provincie, en ook de daarmee te verwachten milieubelastende mobiliteit, is het wenselijk om de luchtkwaliteit goed te blijven monitoren en daarvoor een extra ankerstation binnen onze provincie aan te brengen.

Hiervoor dient een investeringskrediet beschikbaar te worden gesteld van € 150.000. Wij gaan op dit moment uit van een afschrijvingstermijn van 10 jaar, waardoor de jaarlijkse kapitaallasten € 15.000 zijn. Voor het beheer van het ankerstation is jaarlijks € 50.000 benodigd. Voor het beheer van het ankerstation is jaarlijks € 50.000 benodigd.

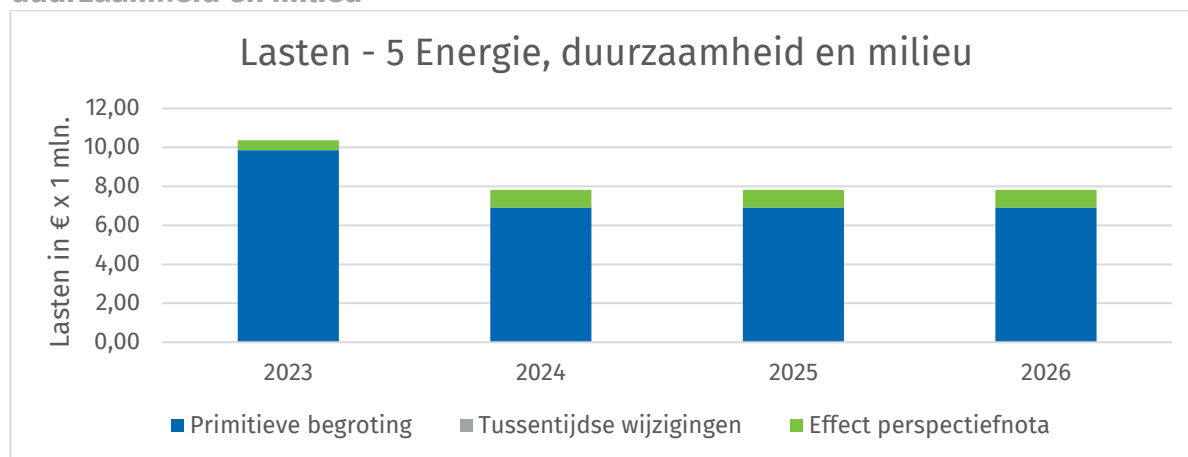
Omgevingsdiensten **28**

In de ontwerpbegroting 2023 en de meerjarenraming 2023-2025 van de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) wordt uitgegaan van een hogere provinciale bijdrage dan de provincie heeft begroot. Dit is een gevolg van aanvullende werkzaamheden in het kader van de Omgevingswet (geluidsproductie) en het informatienetwerk Lelystad Airport. Voor begrotingsjaar 2023 vraagt dit een aanvulling van € 20.000.

Met ingang van 1 maart 2022 is de inzet van de OFGV op het gebied van toezicht en handhaving buitengebied vergroot. In het coalitieakkoord 2019-2023 is een jaarlijks bedrag van € 200.000 beschikbaar gesteld voor het op orde brengen van toezicht en handhaving in het buitengebied. De OFGV heeft hiervoor een maatwerkaanbieding gedaan voor een bedrag van € 303.000 per jaar. In haar aanbieding heeft de OFGV een gedegen onderbouwing gegeven voor het feit dat voor de capaciteitsuitbreiding een hogere bijdrage noodzakelijk is dan het in het coalitieakkoord beschikbaar gestelde bedrag. Voor de dekking van de hogere lasten tot en met 2023 is er een voorstel gedaan bij het bestemmen van het rekeningresultaat 2021. Voor de jaren 2024 en verder is er geen dekking. Wij stellen voor om vanaf 2024 de bijdrage aan de OFGV te verhogen met € 100.000.

Met ingang van 2022 voert de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied ook de bouwtaken voor de provincie uit. Dit leidt tot een structurele toename van kosten bovenop de oorspronkelijk begrootte bijdrage van € 325.000. Naar verwachting kan een deel van deze kosten via legesopbrengsten worden gedekt. Voor 2023 vraagt dit een verhoging van de bijdrage NZKG met € 80.000. Hier staat een verwachte stijging van de legesopbrengsten tegenover van € 40.000.

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 5 Energie, duurzaamheid en milieu

6.6 Programma 6: Mobiliteit

Indexatie van vergoedingen aan OV-bedrijven 29

Net als in veel andere sectoren heeft ook de OV-sector (inclusief Regiotaxi) te maken met sterk stijgende prijzen van brandstof, personeel en materialen. In de contracten met de vervoerders worden, conform landelijke afspraken, een branche specifieke indexatie gebruikt. Door de mondiale ontwikkelingen (en dan met name de sterke stijging van de prijzen van brandstof) wijkt deze substantieel af van de indexatie die de provincie gebruikt bij het indexeren van haar budgetten voor loon- en prijscompensatie. Het verschil tussen de gebruikte indexatie voor 2021 in de provinciale begroting en de vastgestelde indexatie die wij aan onze vervoerders over 2021 moeten betalen bedragen is 2,5%. Dit leidt tot een verschil van € 411.169 dat een structureel effect heeft. Ons voorstel is om dit structureel bedrag te dekken uit de stelpost Nieuw beleid. Het opvangen van dergelijk grote indexatieverschillen binnen het programma Mobiliteit en Ruimte gaat ten koste van de ambities op andere thema's binnen dit programma, zoals fiets, verkeersveiligheid of de geplande investeringen in infrastructuur.

Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn 30

In het regeerakkoord Rutte IV (15 december 2021) heeft het Rijk € 3 miljard gereserveerd voor de realisatie van de Lelylijn, een snelle spoorverbinding tussen de Randstad en Noord Nederland, via Flevoland. De komende periode zullen Rijk en regio gezamenlijk aan de slag gaan met de uitwerking daarvan.

Provincie Flevoland is een van de betrokken partijen, aangezien de lijn een belangrijke meerwaarde kan hebben voor de ontwikkeling en de ontsluiting van onze provincie. Naast de ambitie van het kabinet is de versnelling van de openbaar vervoerverbindingen naar Noord Nederland een van de Flevolandse speerpunten.

De komende jaren zal er verder onderzoek worden gedaan. Hiervoor richten Rijk en regio een projectorganisatie op. Daarbij zal ook een beroep op Flevoland worden gedaan voor bemensing van deze projectorganisatie. Naast de bemensing van de projectorganisatie zal er ook beslag worden gelegd op bestaande formatie op verschillende beleidsterreinen om vanuit een integrale

manier van werken ook relevante aspecten te beoordelen en informatie te leveren. Tevens zal er ook een bijdrage gevraagd worden in het kader van uitvoeringskosten van onderzoeken, ontwerpen en gebiedsprocessen. Naar verwachting zal de projectorganisatie in ieder geval bestaan tot 2025. Voor 2023 stellen wij voor om een bedrag van € 250.000 beschikbaar te stellen voor de projectorganisatie (procesgeld). Voor de periode 2024 – 2026 stellen wij voor om een PM op te nemen.

De eerste onderzoeken starten al in 2022. Daarom zullen wij in de Zomernota 2022 voorstellen om een incidenteel bedrag van € 150.000 beschikbaar te stellen.

Verbreiding N50 tussen Kampen Zuid en knooppunt Hattemberbroek 31

De doorstromings- en verkeersveiligheidsproblematiek op de N50 tussen Kampen en knooppunt Hattemberbroek is al jaren prominent onderwerp van gesprek. De N50 is van belang voor de bereikbaarheid van Flevoland en wordt ook genoemd als belangrijke verbinding in het coalitieakkoord. Door het Rijk en de regio zijn in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) principeafspraken gemaakt over de verbreding van de N50 tussen Kampen en Kampen zuid.

Aanpak van het resterende deel tussen Kampen Zuid en knooppunt Hattemberbroek is ook nodig. Hierover zijn nog geen afspraken met het Rijk gemaakt. Uit een raming van kosten die onlangs is uitgevoerd is gebleken dat de kosten voor verbreding voor dit deel ongeveer € 52,7 miljoen zouden bedragen.

Met de aanname van dezelfde verdeling van kosten over de partners (waarbij de totale regionale bijdrage 50% van de kosten bedraagt) zou de bijdrage (cofinanciering van 10% van de regionale bijdrage) van provincie Flevoland uitkomen op € 2,64 miljoen (5% van de totale kosten). Wij stellen voor om daarvoor nu een incidentele PM op te nemen, waarbij integrale besluitvorming plaats kan vinden door de nieuwe coalitie.

De N50 maakt onderdeel uit van de corridor Alkmaar – Zwolle (N307). Na realisatie van de nieuwe brugverbinding bij Roggebot is de logische volgende stap het opwaarderen van het traject Roggebot-Dronten.

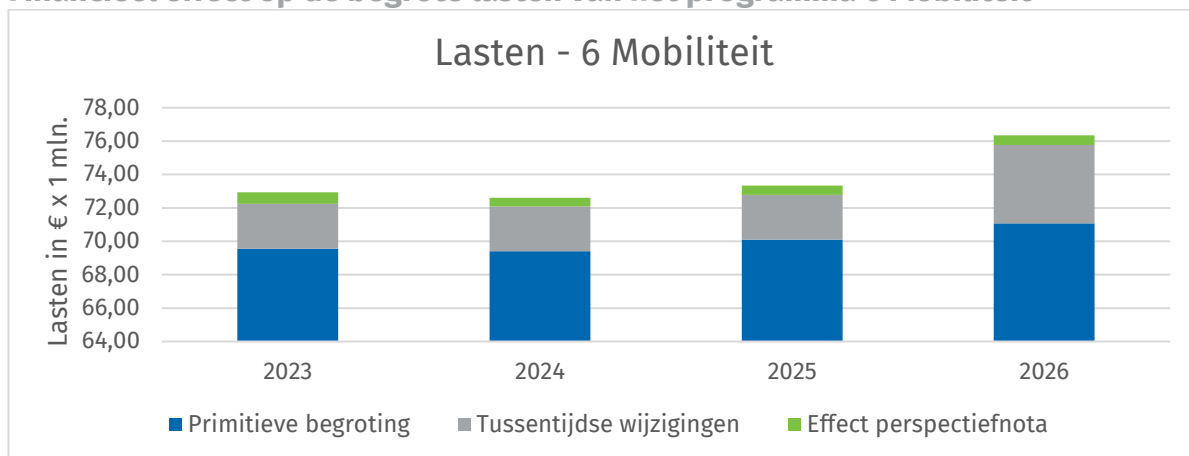
Droogteschade langs provinciale wegen 32

Al enige jaren komen er in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland frequenter schadebeelden voor op specifieke gedeelten van de provinciale infrastructuur met bomen. Bij drogere periodes ontstaan blijvende lengtescheuren in het asfalt. Deze scheuren zorgen voor een verhoogd veiligheidsrisico voor het verkeer, schade aan de wegen en extra onderhoudskosten omdat de reparatie van dit soort schadebeelden niet kan wachten tot het reguliere onderhoudsmoment. Er is behoefte om structurelere maatregelen te treffen om deze schades in de toekomst te voorkomen of beheersbaar te maken. De verwachting is dat door de klimaatsverandering er mogelijk meer drogere periodes gaan voorkomen in de toekomst, waardoor de schadebeelden zullen toenemen en er extra onderhoudskosten gemaakt zullen gaan worden. Voor de aanpak van deze problematiek is de notitie ‘aanpak droogteschade langs provinciale wegen’ opgesteld waarin 5 scenario's zijn beschreven. Het college heeft een voorkeur uitgesproken voor scenario 4, met als aanvulling om alle te kappen bomen te compenseren (scenario 4a). De voorgenomen werkzaamheden vangen in 2022 aan. De financiële impact voor dat eerste jaar zal worden meegenomen in de komende Zomernota. In dit voorstel geven wij de verwachte kosten vanaf 2023 weer. De incidentele kosten voor boscompensatie bedragen € 286.000 (€ 352.000 inclusief 2022) waarvan € 115.000 al gereserveerd is in de budgetten voor Flevoland Natuurinclusief. De kapitaallasten, nadat de volledige investering is gerealiseerd, bedragen maximaal € 168.000 per jaar (structureel).

Tabel 10 - Investing en kapitaallasten droogteschade (bedragen in € x 1 mln.)

Jaar	Investering	Boscompensatie	Jaarlijkse kapitaallasten	2023-2026 Kapitaallasten	2023-2026 Boscompensatie	Toelichting
Scenario 4						
2022	1,326	0,066	0,000	0,000	0,000	ZN 2022
2023	2,522	0,171	0,033	0,033	0,171	
2024	1,929	0,000	0,074	0,107	0,000	
2025	0,000	0,000	0,048	0,155	0,000	
2029	0,739	0,000	0,013	0,155	0,000	
Scenario 4a						
2023	0,000	0,115	0,000	0,000	0,000	Reserve
Totaal	6,517	0,352	0,168	0,450	0,171	

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 6 Mobiliteit

6.7 Programma 7: Vernieuwend bestuur

Bevrijdingfestival Flevoland 33

Wij stellen voor om het budget dat besteed wordt aan de viering van de bevrijding parallel te laten lopen aan de groei van Flevoland. Doel daarbij is meer inhoudelijke invulling aan het festival en impact in de gehele provincie. Wij stellen voor om vanaf 2023 jaarlijks het budget met € 10.000 te laten toenemen tot en met € 30.000 (structureel per jaar) in totaal vanaf 2025.

Toegankelijke informatie 34

Provinciale Staten hebben te maken met een hoge vergaderdruk welke zich vertaalt in een intensieve informatiestroom. Door de veelheid aan informatie wordt het voor Statenleden en de Flevolandse samenleving steeds moeilijker om grip te houden op de informatiestromen. Gezien de grote opgaven die bij de provincie voorliggen is de huidige intensiteit van informatiestromen geen incident. Dit vraagt om structurele investeringen. Enerzijds door de inzet van een informatie-expert die continu werkt aan het optimaliseren van de toegankelijkheid van informatie voor Statenleden en de Flevolandse samenleving. Anderzijds door een structureel ontwikkelbudget voor de informatieplatformen zoals de website stateninformatie.flevoland.nl.

Dit vraagt om een structureel budget van € 85.000 per jaar voor de bedrijfsvoering. Daarnaast is er € 15.000 per jaar nodig voor ontwikkelbudget (programmaged). Voorgesteld wordt om beide voorstellen te dekken ten laste van de begrotingsruimte.

Achterstand personele capaciteit 35

Onze samenleving staat voor een aantal complexe nationale en internationale maatschappelijke vraagstukken van ongekende omvang. Denk daarbij aan de energievoorziening, de landbouw en de woningbouw. Stuk voor stuk vraagstukken die een ingrijpende transitie vragen, waarvoor de oplossing steeds meer op regionale schaal wordt gezocht.

De onderlinge samenhang en de complexiteit maakt dat dit alleen succesvol kan worden opgepakt wanneer alle betrokken partijen -Rijk, provincies, gemeenten, maatschappelijke partijen, bedrijven en bewoners- samenwerken. Daarbij is een sleutelpositie weggelegd voor de provincie. Als verbinder tussen het Rijk en de regio kan de provincie de schakel zijn tussen alle betrokken overheidslagen, en ook tussen de overheden en burgers en maatschappelijke organisaties in de regio. Dit stelt de nodige eisen aan de ambtelijke organisatie. Kwalitatief, om die verbindende rol op een goede manier te kunnen invullen. Maar ook kwantitatief, omdat de omvang en complexiteit van het werk verder toenemen. Dat heeft enerzijds te maken met de groei van onze provincie (aantal inwoners), maar ook met de daarmee samenhangende extra werkdruk. Intensieve samenwerking kost veel tijd en inzet. Daarnaast zien wij een sterke druk op de ambtelijke organisatie door de toenemende eisen aan transparantie, die zich uit in een forse toename van het aantal WOB-verzoeken. Deze druk zal alleen maar verder toenemen door de invoering op 1 mei 2022 van de Wet Open Overheid.

Om inzicht te krijgen in de impact van deze ontwikkelingen voor de organisatie heeft een extern bureau onderzocht hoe de formatieomvang en -lasten (zowel eigen medewerkers als inhuur) van onze provincie zich verhouden tot die van vergelijkbare provincies. De conclusie daarvan is dat de huidige totale formatielasten van onze provincie 11% lager zijn dan die van de referentieprovincies. Voor wat betreft de omvang van de formatie (het aantal fte's) is het verschil zelfs 25%.

Inlopen achterstand

Om de formatie op het gewenste niveau te brengen, is een structurele budgetverhoging van € 5,58 mln. per jaar nodig. Dat brengt de formatielast in lijn met de lasten van de referentieprovincies. Daarnaast zal dit investeringen in het gebouw en de informatiesystemen met zich meebrengen (materiële overhead). De omvang daarvan is nu nog onduidelijk, maar uitgaande van de huidige verhouding van 20% van de personeelskosten, leidt het inlopen van de achterstand tot een totale structurele budgetverhoging van € 6,70 miljoen.

De financiële impact van het inlopen op de achterstand kan als volgt - gefaseerd in de komende jaren - worden weergegeven:

Tabel 11 - Financiële impact 'inlopen achterstand'

Inlopen achterstand	2023	2024	2025	2026
Inloep percentage (%)	20%	40%	65%	100%
Formatielast inclusief materiële overhead (in € x 1 mln.)	1,34	2,68	4,355	6,70

Wij stellen voor om vanaf 2023 het budget structureel met € 1,34 mln. te verhogen (20% van de totale berekende jaarlijkse lasten) en daarnaast een PM op te nemen voor de verdere invulling.

Extra wettelijke taken

Naast de resultaten in het onderzoek zien wij dat nieuwe wetgeving een extra beslag gaat leggen op ambtelijke capaciteit. In het bijzonder gaat het hierbij om de Omgevingswet en de Wet open overheid (Woo).

Om te kunnen voldoen aan de Woo, die zich ten doel stelt de transparantie te vergroten, moeten extra kosten worden gemaakt ten behoeve van formatie en systemen, die ver uitstijgen boven de vergoeding die het rijk hiervoor verstrekt. Zie daarvoor de voorstellen Omgevingswet en Tijd- en plaats onafhankelijk werken **40**

Om het tijd- en plaats onafhankelijk werken structureel te kunnen borgen is een extra investering benodigd van € 0,5 mln. Het grootste deel hiervan zal worden ingezet om de provinciale vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord aan te passen zodat deze vestigingen ook geschikt worden gemaakt hiervoor. Een kleiner deel zal worden ingezet om een en ander in het Provinciehuis verder te optimaliseren in dit kader. Wij stellen voor om hier een PM post voor op te nemen.

Structurele verwerking meerjarenbegroting BIJ12 - IT security **41**

De lasten van BIJ12, voor IT-security en de mede hiermee samenhangende personeelslasten, dienen structureel verwerkt te worden in onze meerjarenbegroting. De lastenverhoging is nu begroot op een jaarlijks bedrag van € 0,22 mln. op basis van de Kaderbrief 2021 en de begroting 2022 van BIJ12.

Bij de voorjaarsnota 2022 wijzigen de structurele lasten, voor de interne organisatie en de Gemeenschappelijke Beheersorganisatie provincies (GBO). Per saldo worden de lasten van het onderdeel BIJ12 voor Flevoland structureel € 0,06 mln. hoger.

Subsidievolgstelsel **42**

Het subsidiebureau beoordeelt en begeleidt subsidieaanvragen die bijdragen aan de beleidsdoelstellingen van de provincie. Hierbij kan worden gedacht aan de realisatie van de cultuurnota, het fonds leefbaar platteland, de regiodeal en verduurzaming van het haventerrein Urk.

Eind 2021 heeft de onafhankelijke accountant in de managementletter geadviseerd om een subsidievolgstelsel te implementeren en op basis hiervan verstrekte subsidies te monitoren. Daarnaast werd geadviseerd om in de financiële administratie subsidiedagboeken in te richten en, bij implementatie van een subsidievolgstelsel, periodiek de aansluiting tussen de financiële administratie (subsidiedagboeken) en het subsidievolgstelsel vast te leggen. Dit om het inzicht en overzicht in subsidielasten te vergroten en te vergemakkelijken.

Het digitaliseren van de subsidiedossiers past ook bij de ambitie om meer data gedreven te gaan werken ten behoeve van de maatschappelijke opgaven. Het digitaliseren van de gehele aanvraagprocedure en het volgen van het verloop past bij de maatschappelijke opdracht om procedures te vereenvoudigen en transparant te maken. En in het kader van de wet open overheid, waarbij de provincie verplicht is om informatie actiever te gaan publiceren, delen en te bewaren.

Om invulling te geven aan deze ontwikkeling en het advies van de accountant is structureel € 53.500 voor de licentie en beheerkosten nodig. Voor de jaren 2023, 2024 zijn er daarnaast incidentele uitgaven van respectievelijk € 50.000, € 25.000. Deze bestaan uit ontwikkel- en implementatiekosten.

Een eerste initiële bijdrage van € 50.000 voor de implementatie van het subsidievolgstelsel zal in de zomernota worden meegenomen. Deze zal bestaan uit ontwikkel-, implementatie en licentiekosten.

in deze nota.

Realisatie Transitie / Groeiopgaven

Om de groeiopgave op het gebied van wonen te kunnen realiseren, moet de provincie op voorhand extra investeringen doen in haar ambtelijk apparaat. Doordat de uitkering uit het provinciefonds altijd wordt gebaseerd op de ijkpunten (onder meer het aantal inwoners) van 2 jaar geleden, is er geen dekking voor deze extra kosten. Een externe deskundige heeft berekend hoeveel extra kosten dat voor provincie Flevoland met zich meebrengt. Die berekening komt, op basis van de huidige inzichten, uit op € 22 mln. (ofwel ruim € 0,7 mln. per jaar) in de komende 30 jaar.

Door de omvang van de groeiopgave voor de woningbouw, kan deze niet los worden gezien van andere transitie (klimaat en energie, landelijk gebied/stikstof en bereikbaarheid) waarin een belangrijke rol voor de provincies is voorzien. Deze opgaven zijn niet meegewogen in het onderzoek. Hiervoor zijn wel middelen opgenomen in het Regeerakkoord, maar in deze fase is nog niet bekend in welke mate deze bij de provincies terechtkomen.

Voor wat betreft de formatieconsequenties van de woningbouwopgave en de andere transitie gaan wij er vooralsnog van uit dat deze kosten integraal worden betrokken in (en gedekt uit) de financieringsconstructie van de Rijks-regiodeal Flevoland. Op dit moment worden daarover nog gesprekken gevoerd met het Rijk.

Samen optrekken / Strategische regioadviseur 36

Als overheid zijn wij steeds meer afhankelijk van samenwerkingsverbanden en regionale samenwerking in het bijzonder. Dit zien wij terugkomen in o.a. de intensivering in bestuurlijke betrokkenheid in de MRA. Om de volksvertegenwoordigende rol en tegenmacht in regionale samenwerking te waarborgen dient Provinciale Staten te allen tijde in positie te zijn. Dit is ook van toepassing op de gemeenteraden in onze provincie. Het positioneren van Staten en Raden is een rol van de griffies. Door samen met de griffies van de gemeenten Almere en Lelystad structureel te investeren in een strategische regioadviseur geven wij enerzijds invulling aan regionale samenwerking en worden anderzijds de Raden en Staten effectief en op uniforme wijze in positie gebracht in de regio. Voor de invulling van de strategische regioadviseur wordt voorgesteld om 1 FTE beschikbaar te stellen onder voorbehoud van bijdragen door Almere en Lelystad in totaal voor 2/3 van de lasten. De structurele netto-last voor Flevoland bedraagt daarmee € 40.000 per jaar. Voorgesteld wordt dit budget ten laste van de begrotingsruimte te brengen.

Uitvoering besluit werkgeverscommissie 37

In de periodieke gesprekken die de werkgeverscommissie voert met de Statengriffier, heeft de commissie besloten de functiewaardering in overeenstemming te brengen met de zwaarte en verantwoordelijkheid van de functie. De financiële consequentie van dit besluit dient structureel verwerkt te worden. Voorgesteld wordt een bedrag van € 12.000 per jaar ten laste van de begrotingsruimte te brengen. Het voorstel voor de technische verwerking van de financiële consequentie voor 2022 wordt opgenomen in de Zomernota.

Duurzaam en circulair inkopen 38

Duurzaam en circulair aanbesteden is nog bij lange na niet bij alle partijen gebruikelijk en kan een aanmerkelijke bijdrage leveren aan onze leefomgeving en het milieu.

Het duurzaam en circulair aanbesteden is nog niet bij alle (aspirant)leveranciers gebruikelijk en kost ook extra middelen en inspanning in het aanbestedingstraject. Het is om die reden dat de provincie vanuit haar rol het duurzaam en circulair aanbesteden nadrukkelijk moet aanbevelen en monitoren bij haar leveranciers en in een later stadium zelfs verplicht zou moeten stellen. Ook

zou provincie Flevoland het samenwerkingsverband met externe partners kunnen intensiveren teneinde de circulariteit en duurzaamheid versneld te intensiveren. Om de onrendabele top van dergelijke aanbestedingsprocedures te dekken en dit versneld vorm te geven wordt voorgesteld een bedrag van € 0,65 mln. van de Brede Bestemmingsreserve te oormerken voor dit doel voor jaren 2023-2026.

Huis van de Democratie / meer transparantie en openheid **39**

In Provinciale Staten is een motie aangenomen om in het publieke deel van het Provinciehuis de Grondwet een prominentere plek te geven. Daarnaast is een motie aangenomen dit deel van het Provinciehuis publieksvriendelijker te maken door dit meer transparant te maken en openheid te laten uitstralen. Bij deze laatste motie is opgenomen dit sober uit te voeren. Op basis van een eerste schatting verwachten wij dat de verbouwing tussen de € 2,0 en € 3,0 mln. zal kosten. Omdat dit investeringen betreft die over 15 jaar moeten worden afgeschreven, betekent dit een jaarlijkse kapitaallast van € 0,13 a € 0,2 mln.

Tijd- en plaats onafhankelijk werken **40**

Om het tijd- en plaats onafhankelijk werken structureel te kunnen borgen is een extra investering benodigd van € 0,5 mln. Het grootste deel hiervan zal worden ingezet om de provinciale vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord aan te passen zodat deze vestigingen ook geschikt worden gemaakt hiervoor. Een kleiner deel zal worden ingezet om een en ander in het Provinciehuis verder te optimaliseren in dit kader. Wij stellen voor om hier een PM post voor op te nemen.

Structurele verwerking meerjarenbegroting BIJ12 - IT security **41**

De lasten van BIJ12, voor IT-security en de mede hiermee samenhangende personeelslasten, dienen structureel verwerkt te worden in onze meerjarenbegroting. De lastenverhoging is nu begroot op een jaarlijks bedrag van € 0,22 mln. op basis van de Kaderbrief 2021 en de begroting 2022 van BIJ12.

Bij de voorjaarsnota 2022 wijzigen de structurele lasten, voor de interne organisatie en de Gemeenschappelijke Beheersorganisatie provincies (GBO). Per saldo worden de lasten van het onderdeel BIJ12 voor Flevoland structureel € 0,06 mln. hoger.

Subsidievolgstelsel **42**

Het subsidiebureau beoordeelt en begeleidt subsidieaanvragen die bijdragen aan de beleidsdoelstellingen van de provincie. Hierbij kan worden gedacht aan de realisatie van de cultuurnota, het fonds leefbaar platteland, de regiodeal en verduurzaming van het haventerrein Urk.

Eind 2021 heeft de onafhankelijke accountant in de managementletter geadviseerd om een subsidievolgstelsel te implementeren en op basis hiervan verstrekte subsidies te monitoren. Daarnaast werd geadviseerd om in de financiële administratie subsidiedagboeken in te richten en, bij implementatie van een subsidievolgstelsel, periodiek de aansluiting tussen de financiële administratie (subsidiedagboeken) en het subsidievolgstelsel vast te leggen. Dit om het inzicht en overzicht in subsidielasten te vergroten en te vergemakkelijken.

Het digitaliseren van de subsidiedossiers past ook bij de ambitie om meer data gedreven te gaan werken ten behoeve van de maatschappelijke opgaven. Het digitaliseren van de gehele aanvraagprocedure en het volgen van het verloop past bij de maatschappelijke opdracht om procedures te vereenvoudigen en transparant te maken. En in het kader van de wet open overheid, waarbij de provincie verplicht is om informatie actiever te gaan publiceren, delen en te bewaren.

Om invulling te geven aan deze ontwikkeling en het advies van de accountant is structureel € 53.500 voor de licentie en beheerkosten nodig. Voor de jaren 2023, 2024 zijn er daarnaast incidentele uitgaven van respectievelijk € 50.000, € 25.000. Deze bestaan uit ontwikkel- en implementatiekosten.

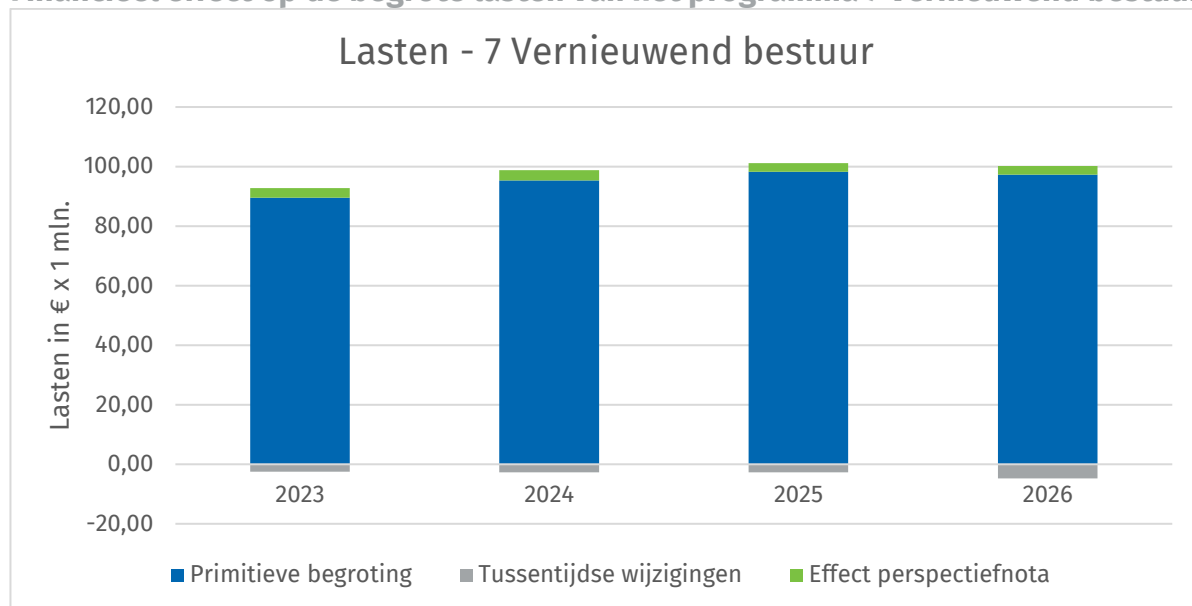
Een eerste initiële bijdrage van € 50.000 voor de implementatie van het subsidievolgsysteem zal in de zomernota worden meegenomen. Deze zal bestaan uit ontwikkel-, implementatie en licentiekosten.

Wet open overheid **43**

Op 5 oktober 2021 heeft de Eerste Kamer de Wet open overheid (Woo) goedgekeurd. Op 1 mei 2022 is de Wet Open Overheid in werking getreden. De Woo heeft tot doel (semi-)overheden transparanter te maken. De kern is dat overheidsorganisatie verplicht worden om meer categorieën documenten actief openbaar te maken. De Woo moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. De Woo vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Het Rijk verwacht dat een gemiddelde overheidsorganisatie ongeveer 8 jaar nodig heeft om haar informatiehuishouding op het gewenste niveau te krijgen. Het tijdspad waarin de mensen en middelen in dit traject zullen worden ingezet is mede hierdoor nog hoogst onzeker. Vooralsnog wordt rekening gehouden met een jaarlijkse additionele last voor provincie Flevoland van ongeveer € 0,8 mln. tot € 1,3 mln. per jaar. Hiervan is op dit moment naar schatting € 0,5 a € 0,6 mln. structureel en het restant incidenteel.

Matchen decentralisatie-uitkering monumentenzorg **44**

Met de bestuurlijke afspraken van 2012 en 2015 met het rijk ontvangen de provincies via het provinciefonds middels een decentralisatie-uitkering jaarlijks € 20 miljoen voor de restauratie van rijksmonumenten. Flevoland ontvangt daarvan € 128.995 en de provincie matcht dit bedrag vanuit het Erfgoedprogramma. Deze middelen worden structureel gestort in de reserve Monumenten en (incidenteel) geprogrammeerd wanneer er een aanvraag komt. Thans worden nieuwe bestuurlijke afspraken voorbereid. Binnen IPO wordt daarbij uitgegaan van een verhoogd bedrag van € 24 miljoen. Voorgesteld wordt om de lijn uit het erfgoedbeleid te handhaven en deze verhoogde middelen te matchen. Het voorstel is om de jaarlijkse storting in de bestemmingsreserve Monumentenzorg structureel te verhogen met € 38.146.

Financieel effect op de begrote lasten van het programma 7 Vernieuwend bestuur

7 Totaaloverzicht voorstellen

7.1 Financiële impact voorstellen

De voorgestelde financiële budgetten zijn in de onderstaande tabel samengevat. Dit is per programma weergegeven. Voor een aantal voorstellen is bestaande dekking aangebracht, vanuit de huidige reserves. Dit is in deze tabel zichtbaar gemaakt door voor de financiële omvang een min-bedrag op te nemen.

Het totaal van de tabel geeft daarom de budgettaire impact weer per jaar. De bedragen in de kolom 'incidenteel' hebben betrekking op het oormerken van een bedrag in de Brede Bestemmingsreserve of een andere reserve.

Programma	#	Onderwerp	2023	2024	2025	2026	Incidenteel
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	1	Omgevingswet	0,80	0,45/ PM	0,45/ PM	0,45/ PM	-
	2	Aanpassing Omgevingsprogramma	PM	PM	PM	PM	-
		Omgevingsvisie Flevoland Straks	0,40	PM	PM	PM	-
	3	Landmeetkundig werk, GIS ontwikkeling en innovatie, ontwikkeling data-analyse en monitoring	0,63	0,60	0,55	0,56	-
	4	Actualiseren (nieuwe) Omgevingsverordening provincie Flevoland	0,15	0,15	-	-	-
	5	Deltaplan IJsselmeergebied	0,05	0,05	0,05	0,05	-
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water			2,03	1,25	1,05	1,06	-
2 Landbouw, visserij en natuur	6	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)	-	-	-	-	PM
	7	Landbouw: Meerdere Smaken	0,20	-	-	-	-
	8	Bodem en Landbouw	-	0,47	-	-	-
		<i>Bodem en Landbouw - Bestaande dekking</i>	-	-0,47	-	-	-
	9	Pilot grondgebruik	-	-	-	-	0,53
		<i>Pilot grondgebruik - Bestaande dekking</i>	-	-	-	-	-0,53
	10	Aanleg van een vooroever	-	-	-	-	2,00
	11	Faunabeheereenheid	0,03	0,03	0,03	0,03	-
	12	Programma Flevoland Natuurinclusief	-	-	-	-	2,00
		<i>Programma Flevoland Natuurinclusief - Bestaande dekking</i>	-	-	-	-	-2,00
	13	Stikstof	2,75	0,35/ PM	0,35/ PM	0,35/ PM	-
Totaal 2 Landbouw, visserij en natuur	14	Nationaal Park Nieuw Land	-	0,23	0,23	0,23	-
			2,98	0,61	0,61	0,61	2,00
3 Economie	15	Horizon	0,50	PM	PM	PM	-
	16	MITC Doorontwikkeling: Campus, Digicity, Digilab, Duurzaamheidslab	-	-	-	-	3,00
	17	Realisatiefase Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)	-	-	-	-	-
Totaal 3 Economie			0,50	-	-	-	3,00
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	18	Voortzetting programma Krachtige Samenleving	0,38	-	-	-	-
	19	Uitvoering sportbeleid	0,25	PM	PM	PM	-
	Totaal 4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving		0,63	-	-	-	-

Programma	#	Onderwerp	2023	2024	2025	2026	Incidenteel
5 Energie, duurzaamheid en milieu	20	Energie Expertise Centrum Flevoland (EEF)	-	0,50	0,50	0,50	-
	21	Energieloket Flevoland	0,20	PM	PM	PM	-
	22	Programma energiearmoede / energieweerbaarheid	-	-	-	-	0,50
	23	Regionale Energie Infra Structuur	-	-	-	-	0,20
	24	Warmtetransitie	0,20	0,20	0,20	0,20	-
	25	Zon op dak / netcongestie	0,30	-	-	-	0,60
		<i>Zon op dak / netcongestie - Bestaande dekking</i>	-0,30	-	-	-	-
	26	Asbest	PM	PM	PM	PM	-
	27	Ankerstation	0,05	0,07	0,07	0,07	-
	28	Omgevingsdiensten	0,06	0,14	0,14	0,14	-
Totaal 5 Energie, duurzaamheid en milieu			0,51	0,91	0,91	0,91	1,30
6 Mobiliteit	29	Indexatie van vergoedingen aan OV-bedrijven	0,41	0,41	0,41	0,41	-
	30	Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn	0,25	PM	PM	PM	-
	31	Verbreding N50 tussen Kampen Zuid en knooppunt Hattermerbroek	-	-	-	-	PM
	32	Droogteschade langs provinciale wegen	0,03	0,11	0,16	0,16	0,17
Totaal 6 Mobiliteit			0,69	0,52	0,57	0,57	0,17
7 Vernieuwend bestuur	33	Bevrijdingfestival Flevoland	0,01	0,02	0,03	0,03	-
	34	Toegankelijke informatie	0,10	0,10	0,10	0,10	-
	35	Achterstand personele capaciteit	1,34	1,34	1,34	1,34	-
	36	Samen optrekken / Strategische regioadviseur	0,04	0,04	0,04	0,04	-
	37	Uitvoering besluit werkgeverscommissie	0,01	0,01	0,01	0,01	-
	38	Duurzaam en circulair inkopen	-	-	-	-	0,65
	39	Huis van de Democratie / meer transparantie en openheid	0,20	0,20	0,20	0,20	-
	40	Tijd- en plaats onafhankelijk werken	-	-	-	-	PM
	41	Structurele verwerking meerjarenbegroting Bij12 - IT security	0,28	0,28	0,28	0,28	-
	42	Subsidievolgsysteem, ten behoeve van subsidieverlening, -vaststelling en -monitoring	0,10	0,08	0,05	0,05	-
	43	Wet open overheid	1,10	1,30	0,80	0,80	-
	44	Matchen Decentralisatie-uitkering monumentenzorg	0,04	0,04	0,04	0,04	-
Totaal 7 Vernieuwend bestuur			3,22	3,41	2,89	2,89	0,65
Eindtotaal			10,56	6,69	6,03	6,04	7,12

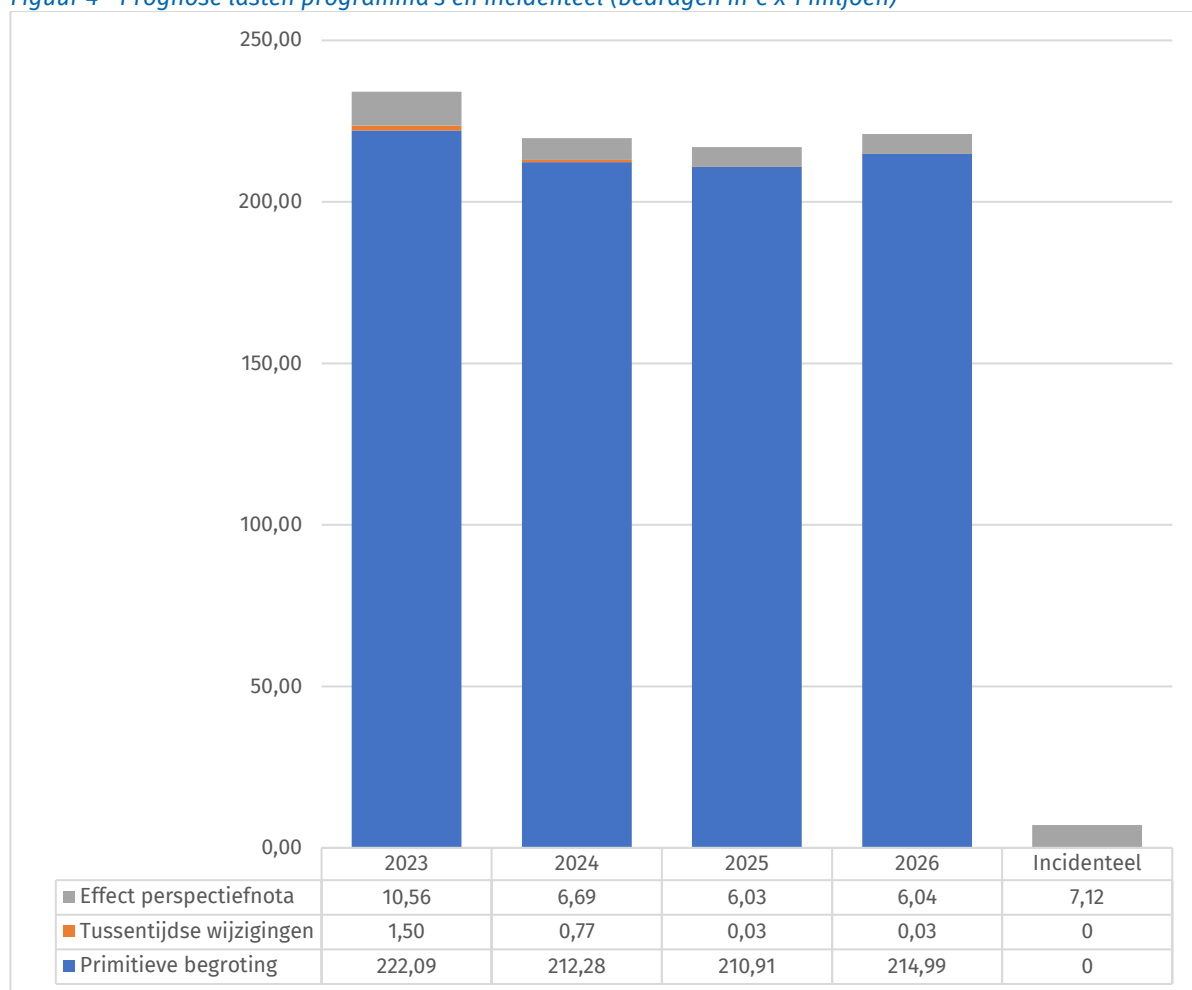
7.2 Financiële impact per programma (lasten)

De voorstellen in hoofdstuk zes zijn per programma gegroepeerd. Voor ieder programma is de financiële impact in een grafiek inzichtelijk gemaakt. In de onderstaande tabel hebben wij het verloop opgenomen van de begrote lasten volgens de primitieve programmabegroting 2022, aangevuld met de tussentijds vastgestelde begrotingswijzigingen. Vervolgens is het gevolg van de voorstellen uit deze perspectiefnota toegevoegd, waardoor de prognose voor de meerjarige lasten opgemaakt kan worden.

Tabel 12 - Verloopoverzicht begrote lasten per programma (bedragen in € x 1.000.000)

Programma (lasten)	2023	2024	2025	2026	Incidenteel
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	11,98	10,22	9,92	9,97	0,00
Primitief	9,96	8,97	8,87	8,91	0,00
Wijzigingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PPN 23-26	2,03	1,25	1,05	1,06	0,00
2 Landbouw, visserij en natuur	25,75	16,20	14,23	18,23	2,00
Primitief	22,77	15,59	13,62	17,62	0,00
Wijzigingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PPN 23-26	2,98	0,61	0,61	0,61	2,00
3 Economie	11,90	6,79	4,26	4,26	3,00
Primitief	10,90	6,76	4,23	4,23	0,00
Wijzigingen	0,49	0,03	0,03	0,03	0,00
PPN 23-26	0,50	0,00	0,00	0,00	3,00
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	10,94	10,03	8,96	8,96	0,00
Primitief	9,51	9,30	8,96	8,96	0,00
Wijzigingen	0,81	0,74	0,00	0,00	0,00
PPN 23-26	0,63	0,00	0,00	0,00	0,00
5 Energie, duurzaamheid en milieu	10,37	7,82	7,82	7,82	1,30
Primitief	9,86	6,91	6,91	6,91	0,00
Wijzigingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
PPN 23-26	0,51	0,91	0,91	0,91	1,30
6 Mobiliteit	72,94	72,61	73,34	76,34	0,17
Primitief	69,56	69,41	70,09	71,08	0,00
Wijzigingen	2,68	2,68	2,68	4,70	0,00
PPN 23-26	0,69	0,52	0,57	0,57	0,17
7 Vernieuwend bestuur	90,27	96,06	98,43	95,47	0,65
Primitief	89,53	95,34	98,22	97,27	0,00
Wijzigingen	-2,48	-2,68	-2,68	-4,70	0,00
PPN 23-26	3,22	3,41	2,89	2,89	0,65
Eindtotaal	234,14	219,73	216,96	221,05	7,12

Figuur 4 - Prognose lasten programma's en incidenteel (bedragen in € x 1 miljoen)

8 INDEX

'people, planet, profit	30
Actieplan Bodem en Water (ABW)	45
algemene beschouwingen	4
Algemene Reserve	39
Als één overheid	11
Basisregistratie Grootchalige Topografie ..	43
BBR: Brede Bestemmingsreserve	7, 34
beeldvormende bijeenkomst	5
Begrotingsruimte	40
belastingcapaciteit	34
Belastingcapaciteit	37
Bereikbaarheid en mobiliteit	30
Bereikbaarheidsopgaven	30
Bestemmingsreserves	39
Bestuurlijke samenwerking	13
Bestuurlijke vernieuwing	21
Bestuursvereenkomst Programma Zoetwaterregio Noord-Nederland 2e fase Deltaprogramma	46
bestuursperiode	6
Bodem en Landbouw	45
Bodem en water	23
Brede bestemmingsreserve	39
Brede Bestemmingsreserve	34
brede welvaart	10, 22
Centraal Economisch Plan	35
circulaire economie	9
Circulaire economie	29
Circulaire Economie	20, 49
circulaires	35
Coalitieakkoord 2019-2023	5
Corona Noodfonds	31
coronapandemie	31
COVID19	22
Cultuur	32
datagedreven oplossingen	30
Deltafonds	46
denklijnen	6
digitaal stelsel Omgevingswet (DSO)	42
DSO: digitaal stelsel Omgevingswet	42
Duurzame ontwikkeling samenleving	27
Economisch Programma	49
Energie en klimaat	16
Energiearmoede	17
energietransitie	9
energievoorziening	11
Faunabeheereenheid	46
Financieel perspectief 2023-2026	6
Financiële uitgangspositie	34
financiële verkenning	6
Flevoland Natuurinclusief	47
Flevoland Straks: Omgevingsvisie Flevoland Straks	18
Flevolandse Aanpak Stikstof	47
Flevolandse samenleving	6
Gastheer van het Landschap	48
GBO: Gemeenschappelijke Beheersorganisatie provincies	59, 61
GIS: Geografische Informatie Systemen	43
GLB: Gemeenschappelijk landbouwbeleid ..	45
Grote transitieopgaven	9
IBP: Interbestuurlijk Programma	11
IJmeerlijn	21
IPO: Inter Provinciaal Overleg	42
Kaderrichtlijn Water	45
klimaatverandering	16
kringlooplandbouw	9
Kunstpaviljoen	32
Landbouw Meerdere Smaken	49
Landbouw: Meerdere Smaken	45
Lelylijn	21
Loon- en prijscompensatie	35
maartbrief	36
maatschappelijke opgaven	12
metropoolregio	11
Metropoolregio Amsterdam	11
MIRT: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport	56
MITC	30, 49; Multimodaal Infrastructuur Testcentrum
monitor Omgevingsvisie	10
Nationaal Park Nieuw Land	48
Nationaal Programma Landelijk Gebied ..	45, 47
Nationaal Strategisch Plan	45
Natuur	24
natuurinclusieve samenleving	9
OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	19
omgevingstafel	42
Omgevingsvisie	10, 13, 43, 49
Omgevingsvisie Flevoland Straks	9, 12, 43
Omgevingsvisie Flevoland Straks	9
Omgevingswet	10, 13, 42
Ontwikkelingsmaatschappij Horizon	45
ontwikkelingsvisie Nationaal Park Nieuw Land	48
opcenten MRB	34
Opgavegericht	12
opgavegericht werken	12
Over de brug komen	10
P&C-cyclus: planning- en controlcyclus ..	4
PAGW: Programmatische Aanpak Grote Wateren	46

PAS: Programmatische Aanpak Stikstof.....	47	Ruimtelijke inrichting algemeen	26
planning- en controlcyclus	4	Samen Maken wij Flevoland	45
PM: pro memorie	42; Pro memorie	Samen Maken Wij Flevoland	9
	42	SER 2021.....	18
POP3: Plattelandsontwikkelingsprogramma	45	Spaarwater.....	46
programmabegroting 2022.....	34	stelpost 'nieuw beleid'.....	7, 34
provinciefonds	34	Stelpost begrotingsonzekerheden	38
Provinciefondsuitkering	36	Stikstof.....	25
regeerakkoord	34	Strategische Agenda.....	5, 7
regio	42	transitieopgaven	9, 43
regionale (samenwerkings-)agenda	14	Uitwerkingsagenda 2020-2025	10
regionale ontwikkelingsmaatschappij		verkiezingen	6
Horizon Flevoland	49	Wij zijn Flevoland!	10
ruimtelijke initiatieven	42	Wonen in vitale dorpen en steden	28
		woonopgave	9, 18, 28

Perspectiefnota 2023-2026

Referentie 2924453

Visarenddreef 1
8232 PH LELYSTAD

0320 265 265
www.flevoland.nl

